

POLITIET
OSLO POLITIDISTRIKT

Oslo politidistrikt:

EVALUERING 22/7 2011

Politimesteren i Oslo nedsatte ved brev av 26.9. 2011 et utvalg som skulle evaluere politidistriktets innsats i forbindelse med hendelsene i Oslo og på Utøya den 22.7. 2011.

Evalueringsutvalget takker politimesteren for tilliten og oppdraget. Videre takker vi alle dem som har bidratt med informasjon, vært villig til å dele sine erfaringer, og på denne måte gitt utvalget kunnskap og forståelse for hva som faktisk skjedde og hvordan politidistriktets ledere og medarbeidere løste oppdraget.

På bakgrunn av innsikten utvalget har fått i løpet av evalueringsprosessen, vil vi uttrykke stor respekt for alle dem som aktivt bidro til løsning av et av de vanskeligste oppdragene politidistriktet noen gang har stått overfor. Vi håper at denne evalueringen og erfaringene dere har gjort kan omsettes i læringsprosesser som på sikt bidrar til å styrke fremtidig innsatsevne og oppgaveløsning – i krise og normalsituasjon.

Utvalget legger med dette frem sin evaluering.

6. desember 2011

Revidert versjon levert 27. februar 2012

Klas Holmedal

Leder

Janne C. Kapstad

Egil Jørgen Brekke

Arvid Utby

Jan Kevin Brunvoll

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	5
1.1	OPPBYGGING AV RAPPORTEN	5
2	SAMMENDRAG	6
3	HENDELSENE	7
3.1	OSLO	7
3.2	UTØYA	7
3.3	TIDSLINJER MED DE VIKTIGSTE HENDELSENE	8
4	RAMMER FOR EVALUERINGEN	10
4.1	FORMÅL	10
4.2	EVALUERINGSUTVALGETS SAMMENSETNING	10
4.3	MANDAT.....	10
4.4	SAMMENLIKNINGSGRUNNLAG OG AVGRENSNING	12
4.5	ANDRE AVKLARINGER.....	13
4.5.1	Begrepsavklaringer.....	13
4.5.2	Sentralt evalueringsutvalg.....	15
4.5.3	Evalueringsutvalg øvrige politidistrikt/særorgan	15
4.5.4	Evalueringsutvalgets habilitetsvurdering.....	15
4.6	METODE.....	16
4.6.1	Datainnsamling.....	17
4.6.2	Bruk av logger	17
4.6.3	Bruk av interne evalueringsrapporter.....	19
4.6.4	Synspunkter fra samvirkeaktører	19
4.6.5	Intervju.....	20
4.6.6	Befaring i innsatsområdene	20
4.6.7	Annen datainnsamling.....	21
4.6.8	Svakheter ved metodevalg.....	21
4.7	SENTRALT TEORIGRUNNLAG - BESLUTNINGSTAKING.....	23
4.8	EVALUERINGSEFFEKTER.....	25
5	FAKTA	26
5.1	FORBEREDELSESFASEN.....	26
5.1.1	Politidistriktets generelle beredskapssituasjon før 22.7. 2011	27
5.1.2	Tilgjengelig personell 22.7. 2011 kl. 15.25	42
5.2	GJENNOMFØRINGSFASEN	42
5.2.1	Hendelsen i Oslo	43
5.2.2	Hendelsen på Utøya	66
5.2.3	Helikopterressurser	73
5.2.4	Vakthold og objektsikring.....	76
5.2.5	Evakuerte og pårørende.....	81
5.2.6	Vålstua gård, Åsta Øst	89
5.2.7	Informasjon og mediehandtering.....	92
5.3	ETTERARBEIDSFASEN	102
6	BESKRIVELSE OG DRØFTING AV FUNN	106
6.1	VARSLING OG SITUASJONSRAPPORTERING	106
6.1.1	Politimesterens varslings til Politidirektoratet	106
6.1.2	Operasjonsleders varslings til politimesteren	106
6.1.3	Operasjonsleders varslings til stabssjefen	106
6.1.4	Varsling til eksterne samvirkeaktører	107
6.1.5	Alarmmelding.....	108
6.1.6	Situasjonsrapportering	108
6.1.7	Intern informasjon til ikke-involverte egne ansatte	109
6.1.8	Læringspunkter.....	110

6.2	ORGANISERING, PLANVERK, LEDELSE OG SAMORDNING	110
6.2.1	Organisering i politidistriktet på alle nivå - strategisk, operasjonelt og taktisk.....	110
6.2.2	Kapasitet, kompetanse og responstid	117
6.2.3	Samband, informasjonssikkerhet og IKT	118
6.2.4	Notoritet.....	119
6.2.5	HMS.....	120
6.3	EVAKUERTE OG PÅRØRENDE.....	120
6.4	INFORMASJON OG MEDIEHÅNDTERING	122
	REFERANSER.....	123

1 Innledning

Politidirektøren har besluttet at det skal gjennomføres en samlet evaluering av politiets håndtering av handlingene i Oslo og på Utøya den 22. juli 2011.¹

På bakgrunn av dette har politimesteren i Oslo nedsatt et evalueringsutvalg i eget politidistrikt², som legger frem denne rapporten.

Enheter/funksjoner som har vært involvert i hendelsene har gjennomført evaluering av egen håndtering.³ I den forbindelse har de også belyst problemstillinger på oppdrag fra lokalt evalueringsutvalg. For å sikre effektiv gjennomføring, felles fokus og metodeverk og minst mulig slitasje på berørt personell har evalueringsprosessene vært koordinert.

Det er etablert en nasjonal kriseberedskap for håndtering av store ulykker, naturkatastrofer og terroranslag, som politiet er en viktig integrert del av. Kriseberedskapen i politiet er dimensjonert, organisert og drevet ut fra blant annet tilgjengelig kunnskap og erfaring fra hendelser i Norge og andre land. Norsk politi har aldri før stått overfor et så omfattende, komplekst og krevende oppdrag som terroranslaget 22.7. 2011. Politiets kapasitet ble testet til det ytterste denne dagen. Det som skjedde lå langt utenfor alle tenkte rammer i dette landet og har fått stor internasjonal oppmerksomhet. Hendelsene innebærer et enormt læringspotensial for fremtidig beredskapssystem.

1.1 Oppbygging av rapporten

Kapittel 2 gir en oppsummering av evalueringsutvalgets arbeidsmetoder og hovedinntrykk av politidistriktets håndtering av hendelsene i Oslo og på Utøya 22.7. 2011.

Kapittel 3 gir en kort beskrivelse av hendelsene.

Kapittel 4 beskriver rammene for evalueringen. Det blir redegjort for utvalgets sammensetning, mandat, avgrensninger og arbeid og de mest sentrale begrepene.

Kapittel 5 beskriver status ved Oslo politidistrikt før hendelsene 22.7. 2011, og det som faktisk skjedde i Oslo og på Utøya fredag 22.7. og de påfølgende dagene, basert på informasjon fra skriftlige og muntlige kilder. Beskrivelsen omfatter også aktørenes situasjonsforståelse, vurderinger og beslutninger.

I kapittel 6 beskriver og drøfter utvalget forskjellige funn og presenterer forslag til tiltak som kan bidra til å styrke fremtidig innsatsevne og oppgaveløsning – i krise og normalsituasjon.

¹ Jf. brev av 18.8. 2011.

² Jf. brev av 26.9. 2011.

³ Jf. de overordnede beredskapsprinsippene om ansvar, likhet og nærhet (PBS I).

2 Sammendrag

Evalueringen er i hovedsak basert på gjennomgang av skriftlig dokumentasjon fra de forskjellige funksjoner og enheter ved politidistriktet som har vært involvert i håndteringen av hendelsene. Denne dokumentasjonen består av blant annet forskjellige typer logger, bistandsanmodninger, situasjonsrapporter, politirapporter og lokale evalueringsrapporter. Det er også innhentet skriftlige synspunkter fra eksterne samvirkeaktører.

For å komme dypere inn i enkelte sider av håndteringen er det gjennomført intervju av sentrale aktører. Evalueringsutvalget har hatt tett dialog med evalueringsutvalget ved Nordre Buskerud politidistrikt.

Utvalget har gjennomført befaringer i Regjeringskvartalet og på Utøya.

Politidistriktets håndtering av hendelsene 22.7. og de påfølgende dagene, er evaluert på bakgrunn av trusselbildet, mottatt informasjon, beredskapssystemer og tilhørende planer, samt rammebetingelser forøvrig⁴ som gjaldt på de tidspunkter beslutninger ble tatt (jf. sanntid).

Evalueringsutvalgets hovedinntrykk er at politidistriktet har en kriseorganisering med planverk, systemer og materiell, men først og fremst ledere og medarbeidere med høy kompetanse og motivasjon, som i sum gjør politidistriktet godt rustet for å løse ekstraordinære hendelser og kriser.

Det står stor respekt av hvordan politidistriktet omstilte seg fra feriemodus til øyeblikkelig aksjon og raskt mobiliserte alle tilgjengelige ressurser og innsatsvilje.

⁴ For eksempel lover, forskrifter, regler og direktiver, materiell, IKT, personell (kompetanse), budsjett, transport- og innsettingskapasitet.

3 Hendelsene

Nedenfor gis det en kort beskrivelse av hendelsene i Oslo og på Utøya. Disse beskrives nærmere i rapportens kapittel 5.

3.1 Oslo

Fredag 22. juli klokken 15.25 mottok operasjonssentralen melding om at det hadde vært en kraftig eksplosjon i Oslo sentrum. Åstedet ble raskt lokalisert til å være utenfor Høyblokken i Regjeringskvartalet i Grubbegata. Det viste seg å være en bilbombe. Bomben var svært kraftig og eksplosjonen rammet personer som oppholdt seg i nærliggende bygninger og tilfeldige forbipasserende. Åtte personer ble drept og en rekke skadet, hvorav 13 innlagt på sykehus. De materielle skadene på Regjeringskvartalet var svært store. I tillegg ble en rekke andre bygninger i omkringliggende område skadet. Vitner hadde observert en gjerningsmann iført politiuniform som forlot åstedet kort tid før eksplosjonen.

3.2 Utøya

Fredag 22. juli klokken 17.26 mottok operasjonssentralen første melding om skyting på Utøya i Tyrifjorden⁵. Kort tid etter anmodet Nordre Buskerud politidistrikt om bistand og mannskaper fra Beredskapstroppen ble omdisponert fra redningsarbeid i Regjeringskvartalet og sendt til Utøya. Ca. klokken 1832 - 1834 ble gjerningsmannen, Anders Behring Breivik, pågrepet. Han hadde da skutt og drept 68 og 56 ble innlagt på sykehus. En av de skadde døde senere på sykehus. Alle ofrene var på Utøya i forbindelse med AUF's sommerleir.

Gjerningsmannen erkjente de faktiske forholdene den 22. juli og ble siktet for begge. Riksadvokaten ga Oslo politidistrikt ansvar for etterforskningen av forholdene, med bistand av flere politidistrikter og særorganer.

⁵ Hole kommune, Buskerud fylke.

3.3 Tidslinjer med de viktigste hendelsene

Følgende **tidslinje** viser tidspunkt for de viktigste hendelser og tiltak knyttet til terrorangrepene i Oslo og på Utøya:

22.7.11

Kl.	Hendelse
15.25	Første melding til operasjonssentralen om eksplosjon i sentrum.
15.29	Første politipatrulje på åstedet.
15.31	Vaktsentralen ved Regjeringskvartalet melder om bilbombe og gir beskrivelse av gjerningsmann i uniform.
15.32	Beredskapstroppen varsles, beredskapsstyrken kalles inn.
15.33	Innsatsleder på åstedet.
15.33	Fungerende politimester varsles og beslutter innkalling av staben.
15.34	Vitne melder om mistenkelig mann i politiuniform som forlot åstedet i varebil med kjennemerke VH 24605.
15.37	Alle patruljer i Oslo dirigeres mot Youngstorget.
15.49	Livvakttjenesten har statsministeren på sikkert sted.
15.55	Sperringene rundt Regjeringskvartalet er effektive (cirkatidspunkt).
16.04	Operasjonsleder anmoder Kripos om nasjonal varsling.
16.05	Første pressemelding sendes ut.
16.00	POD varsles (cirkatidspunkt).
16.14	Forsvarets spesialkommando varsles.
16.15	Vakthold på Statsministerboligen opprettes.
16.30	Forsvarets Operative Hovedkvarter varsles.
16.30	Innsatsleder avholder pressebrief på Youngstorget.
17.26	Første melding til operasjonssentralen om skyting på Utøya, meldes videre til Nordre Buskerud.
17.30	Beredskapstroppen omdisponeres i Regjeringskvartalet og klargjør for å rykke ut til Utøya (cirkatidspunkt).
17.40	Operasjonssentralen mottar bistandsanmodning fra Nordre Buskerud politidistrikt.
17.56	Riksadvokaten gir Oslo etterforskningsansvar for hendelsene.
18.00	Første pressekonferanse avholdes på Politihuset.
18.05	Vakthold på Stortinget opprettes.
18.05	Beredskapstroppen ankommer oppmøtested på Storøya (cirkatidspunkt).
18.25	Beredskapstroppen er ved land på Utøya med lag fra første båt.
18.33*	Anders Behring Breivik pågripes på Utøya *(pågripelsestidspunkt kl. 18.32 – 18.34).
18.58	Forsvaret varsles om bistandsanmodning fra politimesteren i Oslo.
19.09	Politihelikoptertjenesten varsles.
19.14	Vakthold opprettet på Utenriksdepartementet.
19.35	Hedemark politidistrikt varsles i forhold til Vålstua gård.

21.04	Forsvaret stiller anmodede bistandsressurser til disposisjon.
21.08	Politihelikopteret er i luften og flyr mot Oslo.

23.7.11

Kl.	Hendelse
00.54	Kripos får ansvar for etterforskning og id-arbeid på Utøya.
06.00	Forsvaret overtar vaktholdet på Regjeringskvartalet og Stortinget.

3.8.11

Kl.	Hendelse
16.22	G4S overtar vaktholdet på Regjeringskvartalet.

4 Rammer for evalueringen

4.1 Formål

Evaluering av politiinnsatsen skal ha et positivt, pedagogisk formål, nemlig å lære mest mulig av det som ble gjort. Evalueringen skal konsentrere seg om forhold som kan ha betydning for fremtidig oppgaveløsning. Den skal ikke ha som formål å avdekke feil og finne synderbukker.

Evalueringen skal gi kunnskap om effektiviteten i Oslo politidistrikts håndtering av hendelsene i Oslo og på Utøya den 22. juli 2011, og de følgende dagene, for å lære mest mulig av det som ble gjort og følge opp forbedringsområder (utvikling og kvalitetssikring). Dette innebærer at evalueringen skal søke å identifisere områder som har fungert godt og områder som kan forbedres. Samtidig innebærer evalueringen at man skal avdekke hva som har skjedd, og besvare de mest sentrale spørsmål reist av media.⁶

4.2 Evalueringsutvalgets sammensetning

Oslo politidistrikts evalueringsutvalg, som ble nedsatt 26. september 2011 av politimesteren i Oslo, har hatt følgende sammensetning:

Utvalgsleder:

Politioverbetjent Klas Holmedal

Utvalgsmedlemmer:

Seniorrådgiver Janne Camilla Kapstad

Politiinspektør Egil Jørgen Brekke

Politiførstebetjent Arvid Utby

Politiførstebetjent Jan Kevin Brunvoll

Visepolitimester Sveinung Sponheim har vært utvalgets administrative leder.

Utvalget har rapportert til det sentrale evalueringsutvalget i Politidirektoratet.

4.3 Mandat

Utvalget fikk følgende mandat av politimesteren, basert på mandat av 18.8. 2011 fra politidirektøren til det sentrale evalueringsutvalget:

⁶ Jf. mandat av 26.9.11 fra Politimesteren i Oslo.

Utvalget skal evaluere Oslo politidistrikts håndtering av handlingene i Oslo og på Utøya, og derigjennom vurdere politidistriktets kapasitet og kompetanse til å håndtere alvorlige, omfattende og komplekse hendelser. Evalueringen skal også innbefatte politidistriktets innsats på Vålstua gård, Åsta Øst. Det skal utarbeides en evalueringsrapport med anbefalinger om tiltak som kan bidra til å styrke politiets (nasjonal læring) og politidistriktets fremtidige innsatsevne.

De sentrale spørsmålene i evalueringen vil være knyttet til:

Ia) Varsling og situasjonsrapportering

- Alle nivå internt og eksternt
- Intern informasjon til ikke-involverte egne ansatte
- Læringspunkter

Ib) Organisering, planverk, ledelse og samordning

- Organisering i politidistriktet på alle nivå; strategisk, operasjonelt og taktisk
 - linje/stab/linje
 - rådgivere og liaisoner mellom politienheter på taktisk nivå
- Mellom politidistriktet og eksterne beredskapsaktører (på alle nivå)
- Mellom politidistriktet og frivillige
- Kapasitet (personell og materiell) og kompetanse
 - egne, andre egne og underlagte innsatsstyrker
- Responstid
 - egne, andre egne og underlagte innsatsstyrker
- Samband og informasjonssikkerhet
 - nødnett versus analogt samband
 - mobiltelefoni
 - skjermingsverdig og annen taushetsbelagt informasjon
- Notoritet
- HMS
 - sikkerhet på taktisk nivå i gjennomføringsfasen (politiets innsatspersonell, samvirkende beredskapsaktørers personell samt frivillige)
 - personalomsorg (alle nivå)
- Læringspunkter

II) Evakuerte og pårørende

- Organisering og ledelse i politidistriktet av disse funksjonene
- Gjennomføring med:
 - registrering
 - informasjon:
 - pårørendetelefon
 - pårørendesenter

- pårørendevarsling
- pårørendekoordinator og pårørendekontakter
- Samvirke og samordning
 - i pårørendesenter
 - i pårørendes og andre berørtes hjemkommuner
- HMS
 - sikkerhet på taktisk nivå i gjennomføringsfasen (politiets innsatspersonell, samvirkende beredskapsaktørers personell samt frivillige)
 - personalomsorg (alle nivå)
- Læringspunkter

III) Informasjon og mediehåndtering i politidistriktet

- tilgjengelighet
- budskap
- ansvar
- samordning
- bistand
- HMS
- læringspunkter

4.4 Sammenlikningsgrunnlag og avgrensning

Evalueringen skal omfatte perioden 22. juli – 15. august 2011. Den skal baseres på:

- trusselbildet
- mottatt informasjon
- beredskapssystemer og tilhørende planer
- rammebetingelser ellers⁷

som gjaldt på de tidspunkter (i tidslinje) beslutninger i håndteringen ble tatt.

Evalueringen skal begrenses til politidistriktets ledere og mannskapers innsats i Oslo, på Utøya og Vålstua gård, og deres samhandling med andre egne ledere og mannskaper, eksterne beredskapsaktørers personell og frivillige.

Etterforskningen av hendelsene omfattes ikke av denne evalueringen, men omtales der det er naturlig.

⁷ For eksempel lover, forskrifter, regler og direktiver, materiell, IKT, personell (kompetanse), budsjett, transport- og innsetningskapasitet

Evalueringen gjennomføres uavhengig av Regjeringens beslutning om og mandat til 22. juli-kommisjonen.

4.5 Andre avklaringer

4.5.1 Begrepsavklaringer

Her følger en definisjon av begreper som står sentralt i mandatet og/eller politiets beredskapssystem, og derfor også i denne evalueringen. Andre faguttrykk og begreper blir definert underveis i rapporten.

Beredskap

Med beredskap forstås tiltak for å forebygge, begrense eller håndtere kriser og andre uønskede hendelser.⁸

Ekstraordinær hendelse

En ekstraordinær hendelse er en hendelse som er så omfattende eller alvorlig at politiet må organisere, lede og benytte tilgjengelige ressurser på en annen måte enn ved ordinær organisering.⁹

Krise

En krise kan forstås som en hendelse som har potensial til å true viktige verdier, og svekke en virksomhets evne til å utføre sine samfunnsfunksjoner. En krise kan med andre ord være en tilstand som kjennetegnes av at samfunnssikkerheten eller andre viktige verdier er truet, og at håndteringen utfordrer eller overskrider kapasiteten og/eller kompetansen til den aktøren som i utgangspunktet har ansvaret.¹⁰

Hendelsens faser

Uønskede og/eller ekstraordinære hendelser og kriser vil som regel kunne deles opp i de samme fasene uavhengig av type hendelse. Det er vanlig å skille mellom forberedelsesfasen, gjennomføringsfasen og etterarbeidsfasen. Gjennomføringsfasen vil igjen kunne deles opp i meldingsfasen, aksjonsfasen og nedtrappingsfasen. Det vil være en glidende overgang mellom fasene.¹¹

Innsatsevne

Politiets innsatsevne defineres som den *kapasitet og kompetanse* politiet har til å håndtere uønskede og/eller ekstraordinære hendelser og kriser.¹²

⁸ PBS I, pkt. 2.1, NOU 2000:24, kap. 2.3.3.

⁹ Jf. PBS, pkt. 2.3.

¹⁰ Jf. PBS, pkt. 2.4, jf. NOU 2000:24.

¹¹ Jf. PBS, pkt. 2.6.

¹² Jf. PBS, side 220.

Kapasitet

Kapasitet kan forstås som evne og utholdenhet til å yte. Politidistriktets kapasitet vil være sammensetningen og summen av personell, kompetanse, materiell og organisering.

Kompetanse

Begrepet kompetanse kan defineres som de samlede kunnskaper, ferdigheter og evner som gjør det mulig å utføre aktuelle funksjoner og oppgaver i tråd med definerte krav og mål.¹³ I noen sammenhenger kan det være hensiktsmessig å inkludere holdninger i begrepet.¹⁴ Definisjonen omfatter både formal- og realkompetanse.

Responstid

Responstid kan defineres som den tiden det tar fra politiet mottar melding om en hendelse til første politienhet er på stedet.¹⁵ Begrepet omfatter også responstid for politiets beredskapsressurser med nasjonalt bistandsansvar.¹⁶ For politihelikopteret brukes også begrepet ”reaksjonstid”, som er definert som ”tiden det tar fra oppdraget er mottatt og det sikkerhetsmessige er vurdert, og til helikopteret er i lufta”.¹⁷

I følge Politiet mot 2020 har responstid en naturlig sammenheng med ressurser, organisasjonsstruktur og kompetanse.¹⁸

Kvalitet

Med kvalitet menes helheten av egenskaper en enhet har som vedrører dens evne til å tilfredsstille uttalte og underforståtte behov.¹⁹ Kvaliteten på politidistriktets beredskap kan ut fra dette beskrives på grunnlag av egenskaper ved innsatsevnen (kapasitet, kompetanse) og responstid og om disse helhetlig sett gir politidistriktet evne til å håndtere uønskede og/eller ekstraordinære hendelser og kriser, slik samfunnet forventer.

Effektivitet

Med effektivitet av politiets samlede håndtering menes om vi har utnyttet tilgjengelig ressurser på en best mulig måte.²⁰

Nasjonal læring

Nasjonal læring kan i denne sammenheng forstås som organisatorisk læring (hele etaten).

¹³ Nordhaug, 2002:29, Lai, 2004:48

¹⁴ Lai, 2004:48.

¹⁵ Politiet mot 2020, kap. 8:55.

¹⁶ Jf. PBS, pkt. 4.4.

¹⁷ Jf. St.meld. nr. 51 (2000-2001), pkt. 3.5

¹⁸ Jf. Kap. 8:55.

¹⁹ ISO 9000.

²⁰ Jf. Notat av 23.9.11 fra Politidirektoratet (Evalueringsveileder for evaluering av hendelsene 22. juli).

Organisatorisk læring skjer når observasjoner og erfaringsbaserte handlinger skaper varige endringer i organisasjonens struktur og prosedyrer, dvs. i verdier og normer, retningslinjer, prinsipper for ledelse, personalforvaltning, opplæring, kommunikasjon osv.²¹

4.5.2 Sentralt evalueringsutvalg

Det sentrale evalueringsutvalget har ansvar for å koordinere evalueringene som politidistrikter og særorgan gjennomfører av egen innsats.

Det sentrale utvalget har arrangert førsteinntrykkssamling, oppstartsamling og statusmøter, og lagt til rette kilder og metodeverk for evalueringsarbeidet. Det lokale evalueringsarbeidet ble forutsatt i størst mulig grad organisert i overensstemmelse med Politidirektoratets anbefalinger.²²

Det har vært dialog og samarbeid om omforent tidslinje, som i format og presentasjon kan benyttes i den sentrale evalueringsrapporten.

Det sentrale evalueringsutvalget har mottatt lokalt mandat og evalueringsplan, som er risikovurdert, og har blitt holdt oppdatert om fremdrift. Det har vært direkte og avklarende dialog med det sentrale evalueringsutvalget og sekretariatet underveis.

4.5.3 Evalueringsutvalg øvrige politidistrikt/særorgan

Hendelsene i Oslo og på Utøya var deler av det samme terroranslaget, og tett integrert i hverandre. De berørte spesielt politidistriktene Oslo og Nordre Buskerud. Evalueringsutvalgene i de to distriktene har hatt hyppig dialog og samspill, og bistått hverandre med informasjon, logger og tidslinjer.

Evalueringsutvalget ved Oslo politidistrikt har også hatt dialog med evalueringsutvalgene/kontaktpersoner i Politidirektoratet, UP, Kripos og politidistriktene Asker og Bærum, Romerike, Follo, Hedmark og Søndre Buskerud.

4.5.4 Evalueringsutvalgets habilitetsvurdering

Utvalgets medlemmer har ikke vært involvert i politidistriktets innsats i Oslo, med unntak av politiinspektør Egil Jørgen Brekke. Han møtte i staben kort tid etter eksplosjonen, og fikk ansvar for å etablere og drifte politidistriktets pressetelefonmottak frem til klokken 22.00. Han har derfor ikke hatt oppgaver knyttet til evalueringen av spørsmål III - Informasjon og mediehåndtering.

Utvalgets medlemmer har i perioden fra uke 38 til uke 49 vært avgitt evalueringsoppdraget på fulltid.

²¹ PBS I, pkt. 15.2, andre avsnitt:199.

²² Jf. brev av 9.9. 2011 fra Politidirektoratet.

4.6 Metode

Evalueringsens hovedfokus på læring og systemperspektiv (herunder avdekke hva som har skjedd) – i kombinasjon med mandatets store omfang og relativt korte tidsfrist - har vært avgjørende for valg av metoder for innsamling av data.

Politiets håndtering av hendelsene handler først og fremst om ledelse og beslutningstaking på strategisk, operasjonelt og taktisk nivå innenfor rammen av politidistriktets beredskapsorganisering. Utvalget har derfor hentet informasjon fra de ulike lederfunksjonene, og ikke fra innsatspersonell i førstelinjeledet. Vi har ønsket å se nærmere på hvordan ledere på de forskjellige nivåene har utøvd sitt lederskap, hva som i sanntid har ligget til grunn for beslutninger og hvilke effekter beslutningene og tiltakene har fått i positiv og eventuell negativ retning. *Beslutningssuksess* vedrører resultatet og konsekvensene av en beslutning. Det viktigste kriteriet for beslutningssuksess er i hvilken grad resultatet innfrir preferansene til dem som berøres. Men det er også viktig å vurdere om beslutningen er realistisk/gjennomførbar og om den vil gi kun midlertidige eller fullstendige løsninger.

Beslutningskvalitet henviser ikke til utfallet av en beslutning, men til egenskaper ved selve beslutningsprosessen. Faktorer som her er av betydning er hvilke aktører som deltar, hvilke ulike aktiviteter og faser som vektlegges og hvordan selve prosessen håndteres. For å oppnå høy beslutningskvalitet er det derfor viktig å betrakte beslutningsproblemer fra mange synsvinkler og unngå å bli fanget av ett ensidig perspektiv på situasjonen.²³

Evalueringsutvalget ved Oslo politidistrikt har støttet seg til det metodeverk som ble tilrettelagt av Politidirektoratet for formålet, samt politidistriktets evalueringsveileder²⁴. Dette skulle bidra til at evalueringen i politiet ble rettet inn mot de samme evalueringssspørsmålene og at den ble gjennomført og senere fulgt opp med egnede og etterprøvbare metoder.

Utvalget har i tråd med mandatet arbeidet som et evalueringsutvalg og ikke som et granskningsutvalg (eller etterforskningsenhet). Et granskningsutvalg vil i motsetning til et evalueringsutvalg ha som oppgave å klarlegge faktum og foreta en bevisbedømmelse. I Finansdepartementets "Veileder til gjennomføring av evalueringer" (2005) beskrives evaluering slik:

«En systematisk datainnsamling, analyse og vurdering av en planlagt, pågående eller avsluttet aktivitet, en virksomhet, et virkemiddel eller en sektor.

Generelt kan man si om evalueringer at de:

- Vurderer verdien av noe, i tillegg til å beskrive.
- Stiller krav om systematikk og metode som det må kunne redegjøres for.
- Innebærer at noen betrakter og stiller seg utenfor det som skal evalueres, med mer eller mindre avstand.

²³ Lai, 2006:35-36.

²⁴ Veileder i evalueringsmetodikk av november 2010.

- Forutsetter at det finnes et faktagrunnlag, evt. annen tilstrekkelig konkret informasjon, som definerer hva som skal måles og hva som er godt eller dårlig”.²⁵

4.6.1 Datainnsamling

For å belyse problemstillingene i mandatet har utvalget benyttet følgende metoder for innsamling av data:

- Dokumentanalyse, som hovedmetode
- Intervjuer, for å utdype der dokumentanalyse ikke strakk til

Følgende kilder er benyttet:

- Logger
- Politirapporter
- Bistandsanmodninger, situasjonsrapporter osv.
- Evalueringsrapporter fra forskjellige enheter og funksjoner ved politidistriktet som har vært berørt av hendelsene, eventuelt med oppfølgende spørsmål pr e-post, telefon eller møte
- Evalueringsrapporter/skriftlige uttalelser fra samvirkeaktører
- Intervjuer

Som sammenlikningsgrunnlag, dvs. grunnlag for å drøfte og analysere virkninger/effekter av beslutningene har utvalget brukt kilder som:

- Politiets beredskapssystem med planverk (jf. PBS I, II og III)
- Evalueringsrapporter fra tidligere hendelser og øvelser
- Lover, forskrifter, regler, direktiver, og andre målestokker for politiets beredskap²⁶
- Relevant teorigrunnlag – særlig om beslutningstaking – se punkt 4.7.
- Politidistriktets generelle og faktiske beredskapssituasjon før 22.7. 2011, som beskrives i punkt 5.1.

4.6.2 Bruk av logger

Utvalget har benyttet seg av følgende logger:

- Sambandslogger
- Telefonlogg fra operasjonssentralen (nødsamtaler (112) og telefonlinjer til operasjonsleder og operatørene)
- PO-logger (herunder Stabens logger, alle p-funksjonene, forskjellige objekter m.fl.)

²⁵ NOU 2009:12.

²⁶ Jf. Notat av 12.9.11 fra sentralt evalueringsutvalg.

- Sambandslogg og telefonlogg fra Nordre Buskerud politidistrikt.

Utvalget har lyttet til lydlogger og lest diktatutskrifter fra samband og telefoni fra tidsrommet fredag 22.7.11 klokken 15.20 – 20.00.

Loggføringstidspunktene for de forskjellige hendelsene og tiltakene er kvalitetssikret og samlet i følgende tidslinjer:

- Hovedtidslinje
- Regjeringskvartalet
- Identifisering av gjerningsmann, bombebil og fluktbil
- Andre hendelser som ”stjal” ressurser fra innsatsen
- Utøya
- Helikopterressurser
- Vakthold og objektsikring
- Evakuerte og pårørende
- Vålstua gård, Åsta Øst
- Informasjon og mediehandtering

Kvalitetssikringen har bestått i at innhold og tidsangivelser i de forskjellige loggene er sjekket mot hverandre og mot informasjon fra intervju, uformelle samtaler, skriftlige redegjørelser og politirapporter fra straffesaken.

Noen kilder er mer nøyaktige enn andre. Utvalget har så langt det er mulig søkt å benytte tidsangivelser fra operasjonssentralens samband- og telefonilogger. Tidsuret i disse loggene er de samme og loggene justerer seg kontinuerlig mot en programpakke fra Siemens, som igjen skal justere seg mot korrekt tid. Utvalget har ikke undersøkt hvorvidt programpakken fra Siemens faktisk blir fortløpende korrigeret mot verdensuret i Geneve i Sveits. Felles for lydloggene er at de angir et starttidspunkt og et sluttidspunkt på sekundnivå, mens PO opererer med tidsangivelser på minuttnivå.

Når det gjelder samband og telefoni har utvalget lagt til grunn starttidspunktet for en samtale. Mange samtaler har gått i ett minutt eller to, men flere samtaler har gått over fem, seks minutter.

Det har i mange tilfeller ikke vært mulig for utvalget å finne nøyaktig tidspunkt ut fra samband- og telefonilogger. Mye kommunikasjon har foregått direkte mellom aktørene og mye kommunikasjon har gått via fasttelefoner og mobiltelefoner hvor politiet ikke har automatisk lydopptak. Utvalget har da måttet hente opplysninger fra loggføringer i PO, politirapporter og andre skriftlige kilder, intervjuer og samtaler.

De fleste operatørene ved operasjonssentralen er opplært til å loggføre samtidig som de mottar informasjon pr. telefon og samband, men det vil alltid være en liten forsinkelse. På grunn av stort arbeidspress har noen loggføringer i PO blitt gjort etter at informasjonen er mottatt. Tidsangivelse for loggføring i PO vil således være mindre nøyaktig enn tidsangivelse i samband- og telefoniloggene. Tidsuret i PO justeres jevnlig opp mot tidsuret for samband- og telefoni, men denne justeringen utføres manuelt, og det kan til tider være avvik. Da utvalget iverksatte tiltak for å identifisere avviket på PO's tidsur, var tidsuret nylig justert. Vi har derfor ikke kunnet konstatere eventuelt avvik pr. 22. juli 2011. Utvalget har sammenliknet tidspunkt fra samband- og telefoniloggene mot tidspunkt i PO-loggen, og funnet at det stort sett samsvarer, men at det finnes unntak som bekrefter at loggen i noen tilfeller er ført i ettertid. Det er ikke mulig for den som loggfører i PO å endre loggføringstidspunktet manuelt da det blir styrt av tidsuret i programvaren.

På grunnlag av filmopptak fra NRK og Nordre Buskerud politidistrikts radiologg, har utvalget kommet frem til at tidspunktet for pågripelsen av Anders Behring Breivik på Utøya fredag 22.7. 2011 fant sted en gang mellom klokken 18.32 og 18.34.

4.6.3 Bruk av interne evalueringsrapporter

Enheter/funksjoner som har vært involvert i hendelsene har gjennomført evaluering av egen håndtering.²⁷ For å sikre samordning og effektiv gjennomføring med felles fokus, felles metodeverk og minst mulig slitasje på berørt personell, utarbeidet utvalget en evalueringsplan med en rekke problemstillinger som de forskjellige stabsmedlemmene (enheter og funksjoner) skulle belyse. De har stått fritt i å evaluere andre sider av sin håndtering ut over det som ble definert i planen. Utvalget har basert mye av datainnsamlingen på disse evalueringene.

Det har vært nødvendig å avklare enkelte punkter i evalueringsrapportene pr. e-post, telefon eller møte.

4.6.4 Synspunkter fra samvirkeaktører

Utvalget har hentet inn skriftlige synspunkter fra følgende samvirkeaktører:

- AMK Oslo og Akershus
- Den norske kirke, Oslo bispedømme
- Forsvarets operative hovedkvarter
- Frivillige organisasjoners redningsfaglige forum
- Oslo brann- og redningsetat
- Oslo kommune, Legevakten
- Oslo kommune, Beredskapsetaten
- Politiets sikkerhetstjeneste
- Siviltforsvaret

²⁷ Jf. de overordnede beredskapsprinsippene om ansvar, likhet og nærhet (PBS I).

4.6.5 Intervju

Utvalget har benyttet intervju som metode der skriftlig dokumentasjon ikke ga godt nok grunnlag til å beskrive hva som faktisk skjedde og/eller gi innsikt i hvilken situasjonsforståelse som lå til grunn for aktørenes vurderinger og beslutninger.

Intervjuene var av typen ”ustrukturert”, dvs. tematisk med åpne spørsmål²⁸.

Hovedregelen var at det på forhånd ble utarbeidet intervjuguider som anga aktuelle problemstillinger for respektive intervjuobjekter. De ble også gitt mulighet til å gi informasjon som de anså som relevant for evalueringen.

Intervjuguidene ble sendt ut på forhånd, slik at intervjuobjektene fikk mulighet til å forberede seg. Hovedregelen var at intervjuene ble gjennomført av to representanter fra utvalget, hvor en ledet intervjuet og en noterte, men noen intervjuer ble gjennomført av kun representant fra utvalget.

Det ble skrevet referat, som ble sendt intervjuobjektene for uttalelse.

Det er gjennomført intervju med følgende aktører:

- Stabssjef
- Operasjonsleder
- Innsatsleder og P3 (gruppeintervju)
- Beredskapstroppen (gruppeintervju med sjef, aksjonsleder og fagansvarlig)
- Helikoptertjenesten (gruppeintervju med sjef for Spesialtjenesteseksjonen og sjef for Helikoptertjenesten)
- Aksjonsleder ved Vålstua gård
- Leder av pårørendesenteret i Oslo
- Pårørenderkoordinatør
- En av pårørendekontaktene
- Delleder samleplass for evakuerte
- Hovedvernombudet
- Tjenesteperson fra SO, som gjennomførte intervju av siktede på Utøya

4.6.6 Befaring i innsatsområdene

Utvalget har gjennomført befaring i Regjeringskvartalet (9.9. og 2.11.11) og på Utøya (19.10.11).

Sist nevnte befaring ble gjennomført sammen med evalueringsutvalget ved Nordre Buskerud politidistrikt.

²⁸ Veileder i evalueringsmetodikk, pkt. 5.1:16.

4.6.7 Annen datainnsamling

Utvalget har for øvrig fått informasjon og kunnskap om politiets og samvirkeaktørenes håndtering gjennom deltakelse på førsteinntrykkssamling i regi av Politidirektoratet 1.9.11 og lukket fagseminar 26.9.11 ved Oslo politidistrikt²⁹ for innsatsledere, operasjonsledere, bombegrupper, og anti-terrorgrupper fra de nordiske landene.

4.6.8 Svakheter ved metodevalg

Evalueringsutvalget ved Oslo politidistrikt har hatt et meget omfattende mandat og relativt kort tidsfrist. Det har ikke vært mulig å belyse alle problemstillingene i det omfang som utvalget gjerne skulle ønsket.

Å evaluere i egen kultur

Evalueringen i politiet innebærer at politiet evaluerer seg selv, dvs. i egen kultur. Fordelen med å evaluere i egen kultur er at utvalget kjenner organisasjonen, kulturen og språket, og vet ”hvor skoen normalt trykker”. Utfordringen er at det kan skape avhengighets- og lojalitetsforhold som vil kunne påvirke evalueringen. Det kan være vanskelig å stille seg utenfor det som skal evalueres og vurdere objektivt.

Sanntid

Det er stilt krav om at evalueringen skal baseres på sanntid, dvs. at beslutningene som er truffet skal vurderes ut i fra den informasjonen beslutningstakeren hadde på de tidspunkter (i tidslinje) beslutninger ble tatt. Det *meste* av det som skjedde, og ble besluttet, de aktuelle dagene er loggført.

Det eksisterer likevel en svakhet ved at det er lite notoritet i enkelte logger i den akutte fasen av håndteringen. Dette er delvis kompensert i form av lydopptak fra telefoni og samband på operasjonssentralen. I normalsituasjon vil operatørene på operasjonssentralen ha kapasitet til å loggføre i sanntid (samtidig som de kommuniserer med publikum eller politikolleger pr. telefon og samband). På grunn den ekstreme trafikken på både telefon og samband denne ettermiddagen, hadde operatørene (og operasjonsleder) ikke kapasitet til å loggføre alt i sanntid. Samme problematikk har vært gjeldende for stabsmedlemmene og lederne i Beredskapstroppens ko.

Den største utfordringen med å evaluere i sanntid knytter seg til at det har gått relativt lang tid fra innsatsen fant sted til aktørene avgir rapport/blir intervjuet. I tiden etter hendelsene har minnet blitt ”forurenset” – blant annet som følge av den massive omtale hendelsene har fått i media og presse, og som samtaletema blant familie, venner og kolleger. Etter hvert kan det bli vanskelig å skille mellom hva man selv har gjort, hørt og sett, og hva man har lest og/eller blitt fortalt av andre.³⁰

Mange av aktørene er svært erfarne og trente og traff beslutninger, dels bevisst i henhold til konkrete holdepunkter (for eksempel tiltakskort) og dels ubevisst, automatisert og intuitivt. Det kan være

²⁹ Arrangør: Bombegruppen, Beredskapstroppen, operasjonssentralen og Operativ Uteledelse. Tema: Hendelsene 22.7.11.

vanskelig å gjøre rede for dette detaljert i ettertid.³¹ Resonnering skjer ofte på et helt ubevisst nivå og vi tar da i bruk taus kunnskap³² uten å være klar over det.

Beslutningssituasjonene var innledningsvis preget av ekstrem tidsnød, uklart situasjonsbilde og stress. Mange av aktørene var utsatt for store belastninger under innsatsen og enkelte har gitt uttrykk for at det er mentalt belastende å gå igjennom og reflektere over hendelsene på nytt. Dette kan ha ført til at de ubevisst forenkler situasjonsbildet. En annen utfordring kan være at aktøren har vært utsatt for ”overload”³³ av informasjon i kortidsminnet - at sanseinntrykkene var så mange, og strømmer på i så stor hastighet, at aktørene ikke rakk å overføre inntrykkene fra kortidsminnet til langtidsmminnet - og at inntrykkene følgelig ikke har blitt lagret. Samtidig viser forskning at alvorlige hendelser sitter bedre i hukommelsen enn trivielle.³⁴

Fokus på ledere - ledere som viktigste informasjonskilde

Utvalget har valgt å fokusere på beslutningstakere og ledere som den viktigste informasjonskilden. En svakhet ved dette er at vi ikke får fanget opp informasjon fra individnivået i organisasjonen (jf. innsatspersonell).

Formulere relevante problemstillinger

Med utgangspunkt i mandatet formulerte utvalget en rekke problemstillinger som de forskjellige enheter og funksjoner som var berørt av hendelsene skulle belyse i forbindelse med sine egne evalueringer. Utfordringen med denne metoden er at den kan bidra til å snevre inn utfallsrommet for evalueringen. Dette ble forsøkt kompensert ved at evaluatorene ble oppfordret til å gi innspill på problemstillinger som ikke var dekket og som de anså som relevant.

Intervju

Fordelen med intervju er at man gjerne får mye informasjon fra få enheter fordi evaluator får mulighet til å gå i dybden på noen utvalgte tema, og følge opp spørsmål for å få dypere forståelse³⁵. Det er også mulig å forsikre seg om at intervjuobjektene har forstått spørsmålene som stilles, og intervjuobjektene på sin side får mulighet til å utdype sine meninger.

Ulempen ved intervju, og kanskje særlig gruppeintervju, er at intervjuobjektene kan gi et for positivt bilde av situasjonen og svare det man anser som strategisk riktige svar. Det er sjelden mulig å

³⁰ Granhag og Christianson, 2008:343.

³¹ M. Sommer, (udatert - se referanseoversikt) og prof. Bjørn Helge Johnsen, UiB, foredrag om beslutningstaking i operative settinger i forbindelse med oppstartsamling 14.9.11 for lokale evalueringer etter 22.7.11.

³² En stor del av vår akkumulerte kunnskap er lagret i form av såkalt taus kunnskap, det vil si kunnskap som ikke uten videre er erkjent eller bevisst. Mange faktorer er derfor med på å bestemme hva vi til enhver tid klarer å trekke frem fra hukommelsen (Lai, 2006:45).

³³ Karlsen, P.J. (2008), kap. 4.

³⁴ Magnussen, S. (2004):111.

³⁵ Veileder i evalueringsmetodikk, 2010.

generalisere resultatene man har kommet frem til gjennom intervjuer fordi utvalget ofte er lite og skjevt. Man kan ikke trekke bastante slutninger. Intervju er også svært ressurs- og tidkrevende.

Metodetriangulering

Utvalget har forsøkt å kombinere metoder slik at svakheter ved den enkelte metode blir kompensert og de dermed samlet sett gir et bredt og nyansert bilde av situasjonen.

4.7 Sentralt teorigrunnlag - beslutningstaking

Politidistriktets håndtering av hendelsene 22.7.11 og de påfølgende dagene handler i sin enkleste forstand om en rekke beslutningssituasjoner og beslutninger. Det er derfor relevant å vurdere politidistriktets håndtering også³⁶ i lys av forskningsbasert kunnskap om beslutningstaking. Den nærmeste kilden her er politioverbetjent Asbjørn Rachlews doktoravhandling om hvordan politiets beslutninger påvirker straffesakens endelige utfall³⁷.

Rachlew påpeker at psykologisk forskning på menneskets begrensede evne til å fatte upåvirkede beslutninger er viktig for politiet. Like fullt er kunnskapen lite kjent, og derfor heller ikke viet tilstrekkelig oppmerksomhet i de praktisk rettede fagdisiplinene. Rachlew konkluderer med at beslutningstaking må gis en sentral plass i pensum. Riktignok retter Rachlew blikket mot politiets etterforskningsfunksjon, men det er ingen tvil om at politiets beslutningstaking under kritiske hendelser også påvirkes av ubevisste forenklingsstrategier. Videre, at denne kunnskapen er like relevant for politiets ledere og innsatspersonell som den er for politiets etterforskere.

Den psykologiske grunnforskningen og den mer spissede fagdisiplinen «Critical decision making» er sentrale kilder for forståelse av mentale prosesser knyttet til beslutningstaking. Utvalget vet for eksempel at britisk politi samarbeider nært med *The Centre for Critical & Major Incident Psychology* ved universitetet i Liverpool. Av universitetets hjemmesider defineres forskningsområdet som etter vårt syn er like relevant for norsk politi som det er for våre britiske kolleger³⁸:

The Centre for Critical & Major Incident Psychology (CAMI) is devoted to providing internationally recognised studies of psychological processes associated with managing critical and major incidents. These include, but are not restricted to, decision-making, leadership, stress and emotion.

Utfordringene knyttet til terroranslag trekkes eksplisitt frem på forskningssenterets hjemmesider. I samme tekst presenteres senterets simulatorer, designet for simulering og håndtering av store, kritiske hendelser. Simulatorene er utviklet i samarbeid mellom representanter fra akademia og Metropolitan Police Service.

³⁶ Ref. sammenlikningsgrunnlaget, som omhandlet tidligere.

³⁷ Rachlew 2009, del I, <http://www.duo.uio.no/sok/work.html?WORKID=98535>

Forskning produserer kunnskap, og kunnskapen produseres. Våre rammer har ikke gjort det mulig å gjennomgå tilgjengelig faglitteratur på området, men vi antar at (for eksempel) boken *Policing Critical Incidents: Leadership and Critical Incident Management* (Alison og Crego 2008³⁹) bør leses av beslutningstakere i norsk politi - om ikke annet for å sikre at den kunnskapen som eksisterer på området, vitterlig er kjent i norsk politi.

Her følger et utdrag fra Asbjørn Rachlews Phd:

”I den psykologiske faglitteraturen beskrives prosessen frem til gode beslutninger som en gjennomgripende streben etter alternative løsninger, uten å favorisere den vi allerede har i tankene (Alison og Canter 1999a s. 30). Dersom tidspress eller opplevelsen av tidspress knyttes til spørsmål som både er kompliserte og betydningsfulle, øker opplevelsen av stress. Alle beslutninger har en emosjonell komponent. Ved stress øker den emosjonelle mobiliseringen, noe som medfører at vi lettere velger enkle beslutningsstrategier. Vi vurderer færre alternativer og/eller støtter oss til det etablerte syn (Lai 1999 s. 104). I det daglige nyter mennesket godt av disse (og andre) forenklingsstrategier. Uten dem ville vi ikke klare å skaffe oss nødvendig oversikt eller forståelse, vi ville blitt handlingslammet, frustrerte og deprimerte. Som påpekt av Ask (2006 s. 54):

«In everyday life, the use of heuristics and biases cannot easily be dismissed as undesirable. In fact, most human thinking tendencies probably exist for some functional reason, or they would not have developed in the first place».

Handlingsrommet vi nyter godt av når vi treffer våre beslutninger i den sosiale hverdagen er ofte betydelig innsnevret i profesjonelle settinger. Flere av «sikkerhetsventilene» (utsette, overlate etc.) er ikke lenger tilgjengelige. Forenklingsstrategiene som stimulerer vårt behov for harmoni i sosiale settinger, skaper utfordringer i den rettslige kontekst hvor konsekvensene av feilslutninger blir alvorlige og synligere. Kravet til presise beslutninger øker. I motsetning til valgene vi treffer i sosiale sammenheng, veies rettslige beslutninger opp imot det normative ideal: etterforskningen skal innfri objektivitetsprinsippet jf. straffeprosessloven (strpl.) § 226, 3. ledd, men fordi forenklingsmekanismene styres av ubevisste prosesser, er det umulig å legge dem fra seg hjemme.

Gruppetenkning karakteriseres også ved at viljen til å fatte risikofylte beslutninger øker. Oppmerksomheten sentreres mot informasjon som underbygger gruppens standpunkter og beslutninger og motparten blir utsatt for stereotypisering og stigmatisering (Janis 1971 s. 84, 88 og 86).

Våre vurderinger og beslutninger bygger på mentale modeller av situasjoner vi befinner oss i. Modellene betegnes gjerne som *kognitive skjema* som er kunnskapsstrukturer og «[...] utgjør de

³⁸ Liverpool 2011, <http://www.liv.ac.uk/psychology/ccir/introduction.html>

³⁹ http://www.amazon.co.uk/Policing-Critical-Incidents-Leadership-Management/dp/1843922797#reader_1843922797

«brillene» vi ser virkeligheten gjennom, og de «boksene» vi putter situasjoner, hendelser og mennesker i» (Lai 1999 s. 51). Kognitive skjema er i det vesentlige automatiserte og ikke bevisste og utgjør hovedmekanismen i bekræftelsesfellene. Skjemaene blir robuste fordi «[...] de selektivt velger ut konsistent informasjon og siler bort inkonsistent sådan» (Lai 1999 s. 53).

I sin tekst analyserer Lofquist en straffesak der Dale N. Johnston ble dømt til døden, men senere frifunnet av ankedomstolen i Ohio, USA. Lofquist rettet sine analyser av straffesaken inn mot systemets strukturelle og kulturelle rammer, både på mikro- og makronivå. I dette perspektivet betraktes individuelle beslutninger som et produkt av organisasjonens struktur og kultur, som igjen må sees på som et produkt, tett knyttet til større institusjonelle og samfunnsstrukturelle omgivelser (s. 192). Slik jeg tolker Lofquist plasserer han seg innenfor systemteorien hvor «[...] grunntanken er at man ved undersøkelse av visse fenomener bør se dem som deler i en helhet» (Egidius 1998 s. 506)”.

Det er viktig å ha med i vurderingene at det fredag ettermiddag 22.7. 2011 var nødvendig å ta beslutninger i et ekstremt høyt tempo i situasjoner preget av tidspress, uoversiktlig situasjonsbilde, mange aktører, informasjonsflom, og ikke minst overhengende fare for tap av menneskeliv.

4.8 Evalueringseffekter

For at Oslo politidistrikt og norsk politi generelt skal kunne lære mest mulig av det som ble gjort 22.7. 2011 og de påfølgende dagene (jf. formålet med evalueringen) må politiet ha mot og evne til å vurdere egen virksomhet med åpne øyne, ikke underslå fakta, men kommunisere ut både gode og mindre gode sider av håndteringen. På denne måten kan evalueringen understøtte politimesterens Lederplattform og Medarbeiderplattform hvor han stiller krav om at ledere og medarbeidere skal være helhetsorienterte, lojale, positive og modige.

Åpenhet om funn og fakta kan også bidra til å styrke befolkningens tillit til politiet. Det viktigste for en varig styrking av publikums tillit til politiet er imidlertid at evalueringen følges opp med konkrete tiltak som sikrer videreutvikling av beredskapssystemene og vår kapasitet til å håndtere ekstraordinære hendelser/kriser i fremtiden.

Enhver organisasjon vil ha sine sterke og svake sider. Disse blir ofte ekstra synlige når organisasjonen settes på prøve, for eksempel i en krise. Erfaringer fra krisehåndtering kan gi viktig kunnskap som organisasjonen kan dra nytte av også i normalsituasjon.

Evalueringen vil være et viktig bidrag til visjonen om at politiet skal være en kunnskapsbasert og lærende organisasjon⁴⁰.

⁴⁰ Jf. NOU 2009:12, kap. 12, PBS I, kap. 15 og Oslo politidistrikts personalpolitiske handlingsplan.

5 Fakta

Som nevnt tidligere i dokumentet⁴¹, vil ekstraordinære hendelser og kriser som regel kunne deles opp i fasene forberedelse, gjennomføring og etterarbeid. Presentasjonen under følger disse fasene.

5.1 Forberedelsesfasen

Beredskap⁴² betyr å være beredt – ha noe ferdig til bruk i påkommende tilfeller, være forberedt på å møte kritiske situasjoner. Hovedmålet er å forebygge, men dersom ekstraordinære hendelser og kriser likevel oppstår forventes det at de skal håndteres raskt og effektivt ved bruk av samfunnets nasjonale ressurser, klare strukturer og ansvarsforhold, klare kommandolinjer mellom sivile og militære aktører, og tilstrekkelig kompetanse på alle nivå.⁴³ Politiloven § 27 tredje ledd pålegger politiet å iverksette nødvendige tiltak for å avverge fare og begrense skade i forbindelse med alle ulykkes- og katastrofesituasjoner. Bestemmelsen innebærer at politiet har et akutt, sektorovergripende ansvar for å håndtere ulykker og katastrofer i fred på alle samfunnsområder.⁴⁴

Politidistriktets evne til operativ oppgaveløsning ved generell beredskap, og ved ekstraordinære hendelser, påvirkes av faktorer⁴⁵ som

- organisering av politidistriktet, krisehåndteringen, planverksarbeidet og kompetanseutviklingen
- politidistriktets ressursituasjon
- kompetanse hos operasjonsledere, operatører, innsatsledere, strategisk ledelse, stabsmedlemmer og innsatspersonell
- struktur for og evne til å samvirke med interne og eksterne aktører
- bruk av teknologi, herunder IKT-systemer
- tilfredsstillende lokaler for operasjonssentral og operativ stab
- evne til å varsle og mobilisere de rette ressursene
- rutiner for informasjon og mediehandtering

Det er blant annet disse faktorene som beskrives nedenfor for å gi et bilde av beredskapssituasjonen ved politidistriktet før hendelsen inntraff. Beskrivelsen er omforent blant sentrale aktører i organisasjonen.

⁴¹ Jf. pkt. 4.5.1.

⁴² Fra det tyske ordet *Bereitschaft*, jf. Bokmålsordboka. (<http://nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi>)

⁴³ St.meld. nr. 22 (2007–2008), Jf. St.meld. nr. 17 (2001–2002).

⁴⁴ PBS I 2011, pkt. 1.1:19.

⁴⁵ Politidirektoratet, Sønnerland, 2009.

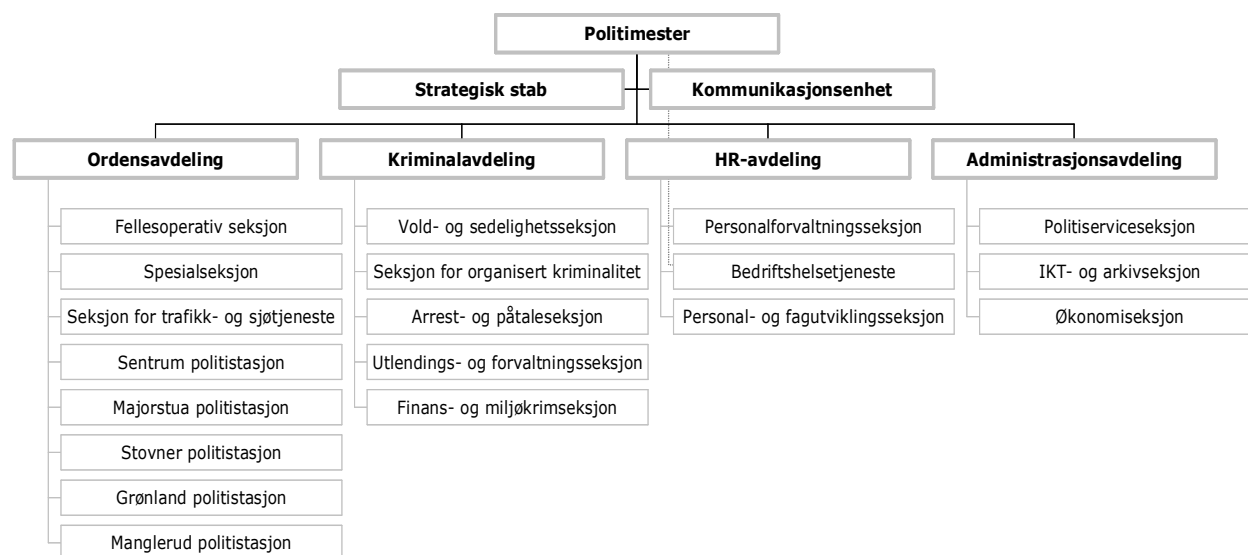
5.1.1 Politidistriktets generelle beredskapssituasjon før 22.7. 2011

5.1.1.1 Organisering

Oslo politidistrikt

Oslo politidistriktet er landets største sett i forhold til antall ansatte og størrelsen på befolkningen. Som hovedstad er Oslo samtidig sete for Kongehus, Storting og regjering. Her er også departementene og hovedtyngden av direktoratene, de politiske sentralorganisasjonene, de kulturelle institusjonene og finansieringsinstitusjonene plassert. Dette bidrar til spesielle utfordringer for politidistriktets oppgaveutøvelse, ikke minst av sikkerhetsmessig art. Oslo politidistrikt har videre et særskilt ansvar for å ivareta Kongefamiliens sikkerhet, sikring av ambassader samt sikkerhet under statsbesøk og andre større arrangementer som naturlig legges til landets hovedstad. Politidistriktet har også flere oppgaver av nasjonal karakter.⁴⁶

Oslo politidistriktet har følgende overordnede linjeorganisering:⁴⁷

- Ordensavdelingen og Kriminalavdelingen ivaretar oppgaver med direkte relasjon til politiets hovedmål.
- HR-avdelingen og Administrasjonsavdelingen ivaretar råd og støtte til ledelsen og administrativ service og støtte til hele politidistriktet.
- Strategisk stab og Kommunikasjonsenheten, ivaretar råd og støtte til ledelsen og linjen.

⁴⁶ Trendrapport 2012.

⁴⁷ Jf. Prinsipper og retningslinjer for organisering og ledelse ved Oslo politidistrikt, 2011.

Organisering av beredskapsorganisasjonen

Oslo politidistriktets beredskapsorganisering følger retningslinjene for politiets beredskap i "Politiets beredskapssystem del I" (PBS I)⁴⁸.

Ved siden av den faste linjeorganiseringen har politimesteren en operativ stab. Denne benyttes ved ekstraordinære hendelser av en slik karakter at den faste linjeorganiseringen ikke er tilstrekkelig til å håndtere oppgavene. Operativ stab har ansvar for å organisere, lede og benytte tilgjengelige ressurser. Staben ved Oslo politidistrikt er funksjonelt organisert, med respektive faste stedfortredere slik:⁴⁹

- Stabssjef
- P1 – personell
- P2 – etterretning
- P3 – operasjon
- P4 – logistikk
- P5 – informasjon
- P6 – juridisk⁵⁰
- P7 – politiprest⁵¹

I tråd med beredskapsprinsippene ansvar, likhet og nærhet⁵², reflekterer funksjonene (også) bredden av seksjonene som i det daglige har ansvar for respektive fagområder. Funksjonenes medlemmer, hovedansvarsområder og oppgaver følger av PBS I⁵³, II og III.

Staben har faste møter hvert kvartal året igjennom og kalles inn dersom det er ekstraordinære hendelser, enten forhåndsplanlagte eller akutte. I tillegg har redningsledelsen møter to ganger i året. Redningsledelsen ledes av politimesteren og består i tillegg av representanter fra politidistriktet og flere offentlige etater. Redningsledelsens medlemmer fremgår av PBS III.

Politidistriktet har utarbeidet en hovedinstruks, "Kraftsamling i initialfasen i alvorlige saker"⁵⁴, som skal sikre at politidistriktets samlede ressurser og kompetanse utnyttes for å sikre effektiv oppgaveløsning. Felles kraftsamling skal vurderes i saker som omhandler drap, ran nivå 1, overfallsvoldtekt, terroranslag, og i andre saker hvor operasjonsleder og kriminalvaktleder i samråd finner behov for dette, og det ikke anses formålstjenlig å etablere politimesterens operative stab.

⁴⁸ Politidirektoratet 2011.

⁴⁹ Jf. PBS I, pkt. 8.5.

⁵⁰ P6-leddet ble innført med den nye utgaven av PBS 2011, men har vært en fast funksjon i Oslo politidistrikts stab siden 2005 med betegnelsen juridiske rådgivere.

⁵¹ P7-leddet ble innført med den nye utgaven av PBS 2011, men har vært en fast funksjon i Oslo politidistrikts stab siden 2005.

⁵² Jf. PBS I, pkt. 2.5.1, 2.5.2 og 2.5.3.

⁵³ Pkt. 8.6.

⁵⁴ Reg. nr. 00-1-43 av 23.12.08.

Konsept for ”etterforskningsinnsats ved større hendelser”, med etablering av etterforskningsko⁵⁵ og ressursko, har sin forankring i denne hovedinstruksen. I de tilfeller hvor politimesterens operative stab settes, vil etterforskningsko og ressursko være underlagt P2-funksjonen.

Organisering av kompetanseutvikling

Politiets innsatspersonell (IP) er inndelt i fem kategorier etter kompetanse og den årlige utdanningen de skal gjennomføre: IP 1 Beredskapstroppen, IP 2 Livvaktjenesten, IP 3 Utrykningsenhetene, IP 4 annet polititjenestepersonell med våpengodkjenning og IP 5 polititjenestepersonell med tilpasset opplæring (årlig innsattstrening, men ikke våpengodkjenning).⁵⁶ Innsatspersonellet skal gjennomføre sertifiseringsprogram i henhold til program/fagplaner fra Politihøgskolen.

Oslo politidistrikt har en egen enhet - Politioperativ fagutvikling – som planlegger og gjennomfører sertifiseringsprogram for innsatspersonell i kategoriene IP 3, 4 og 5 på tvers av organisasjonen. Avsnittet er organisert i HR-avdelingen, hvor også UEH-leder inngår. Avsnittet har ansvar for opplæring/trening av instruktører innen det politioperative fagområdet, og deltar i Politioperativ faggruppe sammen med Beredskapstroppen, Hundetjenesten, Operativ Uteledelse, operasjonssentralen, Seksjon for organisert kriminalitet (operativ sivil tilnærming) og Strategisk stab (juridisk kompetanse). Forumet er fast møtearena der operative utfordringer blir diskutert for å sikre god erfaringsoverføring og diskusjon av opplæringsprogrammer før de blir gjennomført. Faggruppen skal også fungere som apparat for politimesteren ved å løfte aktuelle problemstillinger og avklare policy for ulike scenarier som tjenestepersonellet blir utfordret på.

I forbindelse med konseptet ”skyting pågår” besluttet Politidirektoratet at Oslo politidistrikt skulle gjennomføre et pilotprosjekt før resten av landet startet opplæring av sine mannskaper.

Oslo politidistrikt er representert i Politihøgskolens nasjonale referansegruppe, som vurderer operativ trening for politiet i hele landet. Politidistriktets representanter er for tiden fra Beredskapstroppen og Operativ Uteledelse.

Ved politidistriktet er det definert at den operative uniformerte styrken skal ha mer operativ trening enn det som kreves gjennom sertifisering som IP 4. I praksis vil det utgjøre ca. 40 timer i løpet av ett år. Hovedinnholdet skal være en repetisjon av de sentraliserte operative treningene innen våpentjeneste og polititaktikk, herunder det mobile innsatskonseptet MIK. Denne repetisjonen gjennomføres lokalt ved politistasjonene. De lokale instruktørene blir oppdatert av Politioperativ fagutvikling.

Spesialfunksjoner og enheter med ansvar for nasjonale oppgaver⁵⁷ gjennomfører/deltar i tillegg på

⁵⁵ Ko = kommandoplass.

⁵⁶ Jf. PBS I, pkt. 4.2.1: 38.

⁵⁷ Jf. PBS I, pkt. 4.4, Jf. pkt. 4.2.1.

utdanning, trening og øvelser i egen regi, ved Politihøgskolen og på invitasjon fra samvirkeaktører. Der rekrutteres også tjenestepersonellet direkte inn i de forskjellige enhetene/kategoriene (Jf. IP 1,2 og 3).

Fellesoperativ seksjon planlegger og gjennomfører instruksjoner, kurs, trening og øvelser som er relevant for planverk og føringer i PBS I. Se nærmere om dette under.

Organisering av planverksarbeidet

Oslo politidistrikt har et eget avsnitt med beredskapsplanleggere. Plan- og beredskapsavsnittet består av seks medarbeidere inkludert avsnittssjef. Avsnittet er plassert under Fellesoperativ seksjon. I tillegg har politistasjonene lokale plankontorer.

Plan- og beredskapsavsnittet har ansvaret for distriktets lokale planverk, jf. PBS III. Avsnittet har journalført en rekke objektsplaner ved distriktet, og flere er gradert etter Sikkerhetsloven. Avsnittet har månedlige møter med de lokale plankontorene. Plankontorene er involvert i planarbeidet og ferdigstiller planverk på oppdrag fra Plan- og beredskapsavsnittet. Arbeidsformen har pågått i mange år og er godt innarbeidet ved distriktet. Avsnittet har også jevnlig møter med planleggere fra nabo-distriktene, Romerike, Follo, Asker & Bærum, Østfold, Vestfold, Søndre Buskerud og Nordre Buskerud, hvor planverk tas opp og avtaler om nabohjelp⁵⁸ er forankret.

Politihøgskolen iverksatte i 2008 nytt studium for beredskapsplanleggere. Oslo politidistrikt har hatt seks deltagere der.

5.1.1.2 Planverk

Beredskapsplaner er nødvendig for å kunne respondere raskt og rasjonelt ved en uønsket eller ekstraordinær hendelse.⁵⁹

Oslo politidistrikt legger "Politiets beredskapssystem Del I – Retningslinjer for politiets beredskap" (PBS I) til grunn ved utarbeidelse av sitt planverk.

Politiets beredskapssystem⁶⁰ består av PBS I 2011 - retningslinjer for politiets beredskap, PBS II - Politidirektoratets styringsdokumenter og PBS III - Politidistriktenes planverk. Politidistriktenes planverk skal ta utgangspunkt i PBS I og II, og tilpasses lokale forhold.

PBS III kan bestå av planverk, instruksjoner, ordrer, tiltakskort og rutiner. I planverket kan inngå beredskapsplaner, aksjonsplaner, operasjonsplaner, objektplaner og øvelsesplaner. Politidistriktet

⁵⁸ Jf. PBS, pkt. 4.3.

⁵⁹ Jf. PBS I, kap. 6: 82

⁶⁰ Jf. PBS I, kap. 1.3

benytter PBS WEB⁶¹ som oppslagsverk der PBS I, II og III er publisert etter en ensartet struktur. PBS WEB oppdateres fortløpende og er tilgjengelig for alt personell som har tjenestelig behov.

Det gjøres oppmerksom på at PBS I 2007 ble erstattet av PBS I 2011 den 1. juli 2011. Så sant ikke annet fremgår, henvises det heretter til den sist nevnte utgaven.

Tiltakskort

Politidistriktets tiltakskort er samlet i PBS III. Tiltakskortene inneholder både tiltak som skal gjennomføres og tiltak som bør vurderes, sett i forhold til den aktuelle situasjon/hendelse.

Fellesoperativ seksjon har utarbeidet tiltakskort for ulike fagfelt og tenkte scenarioer tilpasset gjeldende kriminalitets- og trusselbilde. Seksjonen har utarbeidet tiltakskortene i samarbeid med seksjoner ved distriktet og andre etater. Informasjon og erfaringer fra andre lands politimyndigheter er også innhentet, herunder fra andre nordiske land og britisk politi⁶².

Tiltakskortene vurderes fortløpende, revideres jevnlig og PBS WEB oppdateres. Samtlige ble revidert i perioden 2010 – 2011. Tiltakskortene benyttes som undervisningsmateriale for utdanning av operatører ved operasjonssentralen og innsatsledere ved Operativ uteledelse. Innsatsstyrkene er gjort kjent med innholdet av tiltakskortene og har tilgang til disse via PBS WEB⁶³.

Varsling

Retningslinjer for varsling følger av PBS I⁶⁴ og PBS III. Operasjonsleder har ansvaret for varslinger av sentrale aktører i en krisesituasjon.⁶⁵ Han/hun har følgende instruksjoner å forholde seg til:

- Planverk for nasjonal varsling. Arbeidsinstruks, sist revidert 17. juni 2011. Denne beskriver formål, plassering, brukertilgang, bruk av dedikert pc og bruk av alarmmottaket. Operasjonsleder blir varslet med lydsignal når nasjonal varsling mottas i systemet.
- Instruks for staben. Hovedinstruks, sist revidert 21. september 2009. Denne beskriver når stab skal etableres, organisering, ansvar og myndighet, prioriterte hovedoppgaver, administrative bestemmelser og økonomi.
- Instruks for bruk av CIM-IVR (varslingsserver)⁶⁶. Spesialinstruks, ny av 25. mars 2011. Oslo politidistrikt har gått til anskaffelse av en internettbasert varslingsserver for å iverksette rask og effektiv varsling og innkalling av stab, redningsledelse og personellressurser i forbindelse med krisesituasjoner hvor det er behov for å varsle mange i løpet av kort tid. Varslingsserveren er foreløpig ikke implementert i hele politidistriktet. Inntil varslingsserveren er på plass er varsling basert på varsling pr. telefon i henhold til varslingslister.

⁶¹ Jf. PBS I, pkt. 1.4 og 15.7.

⁶² Jf. deres erfaringer på Chemical Biological Radiological Nuclear (CBRN) og bombeterror.

⁶³ siden 1. kvartal 2010.

⁶⁴ Pkt. 13.1

⁶⁵ Jf. PBS I, pkt. 7.3.

⁶⁶ CIM står for "Crises Information Management" med "Interactiv Voice Response" (IVR).

- Varsling i henhold til tiltakskort, f.eks. tiltakskort for eksplosiver, bombetrussel og bomber som gir en uttømmende liste over aktuelle aktører som skal/kan varsles, herunder trippelvarsling.⁶⁷

I tillegg beskriver PBS I, kap. 5⁶⁸, PBS II⁶⁹ og PBS III, alarmtyper og varslinger, herunder alarmmeldingene Distriktsalarm, Riksalarm, Nordisk alarm og Internasjonal alarm, samt varslinger til Politidirektoratet, PST, tollvesenet, lufthavner og andre samarbeidspartnere. Det samme gjelder Forsvaret, dersom meldingen ikke faller inn under instruks om Forsvarets bistand til politiet.⁷⁰

Nytt i PBS I 2011, kap. 5.22, er at Kringkastere har plikt til å sende meldinger fra statsmyndigheter når det er av vesentlig betydning.⁷¹ Oslo politidistrikt og Fylkesmannen i Oslo og Akershus har utarbeidet egen instruks for iverksettelse av varsling til befolkningen i ekstraordinære situasjoner. Avtalen er basert på Nærradioavtalen inngått av Justisdepartementet.⁷²

Politimesterens operative stab

PBS I, kap. 8⁷³ beskriver hvordan stab skal organiseres og hvordan den skal lede ved ekstraordinære hendelser. Oslo politidistrikt har en egen hovedinstruks⁷⁴ i PBS III for politimesterens stab. Denne beskriver etablering, organisering, ansvar og myndighet, prioriterte hovedoppgaver, administrative bestemmelser og økonomi. Det er også utarbeidet egne instruksjoner for den enkelte P-funksjon. Organiseringen av staben er beskrevet foran i foreliggende dokument.

Staben rapporterer direkte til Politidirektoratet. Det er utarbeidet en ferdig mal⁷⁵ for *situasjonsrapportering* fra Politimester/stab til Politidirektoratet. Denne brukes ved øvelser og i reelle situasjoner.

Evakuerte- og pårørendesenter

Oslo politidistrikt har en utførlig krise- og støtteplan⁷⁶, inklusive tiltakskort for evakuerte- og pårørendesenter, sist revidert 9. januar 2010. Oslo politidistrikt og Oslo kommune har avtale med hoteller om å benytte disse som pårørendesenter og evakuertesenter.

Det er utarbeidet rutiner og planverk for telefonmottak, nasjonalt kontaktnummer og bruken av DIR⁷⁷. Det gjennomføres årlig opplæring og øvelser for tjenestepersonell som er tiltenkt oppgaver knyttet til pårørendetelefon og registrering i DIR.

⁶⁷ Fellesvarsling via redning 1 på sambandet til Politi, Brann, Helse (AMK).

⁶⁸ Tidligere PBS I 2007, kap. 15.

⁶⁹ Rundskriv fra Politidirektoratet 2010/003.

⁷⁰ Jf. Instruks om Forsvarets bistand til politiet, kgl. Res. 28. febr. 2003.

⁷¹ Lov 4. desember 1992 nr. 127 om kringkasting.

⁷² Avtale om samarbeid om lokalradiostasjonens virksomhet under kriser og katastrofer av 22.1. 2007.

⁷³ Tidligere PBS I 2007, kap. 3.

⁷⁴ 21. september 2009.

⁷⁵ PBS III/02 Informasjons- og mediehandtering.

⁷⁶ PBS III/03 Evakuerte og pårørende.

⁷⁷ DIR – Disaster Involved Registration

Objektsikring

Det er utarbeidet planverk for objektsikring, herunder ambassader, trusselutsatte offentlige etater, statsråder og myndighetspersoner og kongelige residenser. Disse oppbevares i papirversjoner og er sikkerhetsgraderte. Plan- og beredskapsavsnittet har også en egen skjermet PC hvor planverket er tilgjengelig.

Informasjon og mediehandtering

Oslo politidistrikt følger grunnprinsippene i PBS II⁷⁸, og har i PBS III en egen beredskapsplan for krisekommunikasjon, sist revidert 1. april 2011. Denne omhandler grunnleggende prinsipper, tiltakskort, suksesskriterier og en rekke vedlegg.

Kjennskap til planverket

Retningslinjer for politiets beredskap (jf. PBS I) er utlevert alt polititjenestepersonell ved Oslo politidistrikt. Informasjon om innhold og endringer blir tatt inn i den årlige 40 timers operative treningen. Fellesoperativ seksjon holdt instruksjon om planverk og PBS WEB vinter/vår 2011.

PBS WEB er også en sentral kilde for innsatsleder, operasjonsleder og stabens medlemmer. PBS WEB er flittig brukt av nevnte aktører.

5.1.1.3 Kapasitet

Bemanning

Pr. juli 2011 forbrukte politidistriktet 2377 stillinger, hvorav 1537 (65 %) politi, 139 (6 %) embetsmenn/jurister, 479 (20 %) administrative og 222 (9 %) i kategorien andre.⁷⁹

75 % av politistillingene var fordelt til Ordensavdelingen, 24 % til Kriminalavdelingen og de resterende 1 % til andre avdelinger/enheter.

Basert på et folketall i Oslo kommune på 605 000⁸⁰, har Oslo politidistrikt en politidekning pr. 1000 innbyggere på 2,5. I dette tallet ligger politistillinger som også er nasjonale beredskapsressurser.⁸¹

Oslo politidistrikt fikk tildelt en budsjetttramme på 1,9 mrd kroner for 2011.⁸² Ca. 15,5 % av denne rammen er satt av til nasjonale oppgaver og hovedstadsoppgaver. I et normalår bruker politidistriktet ca. 75 % av totalbevilgningen på lønn.

⁷⁸ Håndbok i krisekommunikasjon.

⁷⁹ Kilde: HR-avdelingen. Stillingsregnskap.

⁸⁰ www.oslo.kommune.no/

⁸¹ Jf. PBS I, pkt. 4.4.

⁸² Prop. 1 S for 2010-2011, Jf. Disponeringsskriv Oslo politidistrikt 2011, Økonomidelen

Politimesteren stiller krav til at både ledere og medarbeidere ved politidistriktet er helhetsorienterte, lojale, positive og modige. Dette er konkretisert i en ”Lederplattform” og en ”Medarbeiderplattform”.⁸³

Kompetanse

Politidistriktet må være foreberedt på å håndtere alle typer hendelser, ofte i samvirke med andre beredskapsaktører og virksomheter. For å ivareta etatens ansvar best mulig og utvikle god rolleforståelse, må politiet gjennomføre realistiske øvelser.⁸⁴ For å sikre en god beredskap er det viktig å møtes og øve jevnlig.

De forskjellige beredskapsaktørene ved politidistriktet har gjennomført en rekke kompetansehevende tiltak (utdanning, sertifisering, trening og øvelser), både for å bli bedre i stand til å håndtere den daglige driften og for å styrke evnen til håndtere en ekstraordinær hendelse, eventuelt i samvirke med andre aktører.

Innsatspersonell

Innsatspersonellet har gjennomført sertifisering i henhold til Politihøgskolens program/fagplaner, samt den ekstra treningen (40 timer pluss) som politidistriktet har definert.

Politi tjenestepersonell som innehar funksjon som ikke krever sertifisering står tilgjengelig for andre oppdrag (for eksempel redningsarbeid).

Spesialfunksjoner og enheter med ansvar for nasjonale oppgaver har i tillegg hatt utstrakt trening og øvelser spisset mot respektive ansvarsområder.

Som del av den lokale instruksjonen for ordensstyrken ved politistasjonene (Jf. 40 timer pluss) ga Fellesoperativ seksjon instruksjoner vinter/vår 2011 om planverk og PBS WEB, Nødnett, ”selvmordsbombere” og bombedetonasjon, samt generell informasjon om operasjonssentralen.

Politimesterens operative stab

- Politihøgskolens kurs i stabsarbeid, Stavern april 2011⁸⁵. Deltagere politimesterens stab, redningsledelsen, tre innsatsledere og fire operasjonsledere.
- I forbindelse med stabskurset ble det arrangert to tabletop-øvelser⁸⁶, en med ”dirty-bomb”, en med selvmordsbomber, og med ”skyting pågå” som tema. Hele den operative staben var til stede.
- 2008: Øvelse ”Unity” (PST/OPD). P2, P3 og P6 var aktivt inne i denne øvelsen.

⁸³ Prinsipper for organisering og ledelse ved Oslo politidistrikt, 2011.

⁸⁴ PBS I, kap. 17:214.

⁸⁵ Politihøgskolen. Program for kurs i stabsarbeid, Oslo politidistrikt 4. – 8. april 2011.

⁸⁶ Skrivebordsøvelse, Jf. PBS I, pkt. 17.2.

- De siste årene har P5-funksjonen deltatt i utarbeidelse av øvelser for bl.a. Politidirektoratet, Politiets sikkerhetstjeneste, Justisdepartementet og Utdanningsetaten, Oslo kommune.
- 2010: P2-funksjonen øvde konsept for ”etterforskningsinnsats ved større hendelser” med etablering av etterforskningsko og ressursko.

Redningsledelsen (LRS)

Årlige LRS-øvelser med realistiske scenarioer/temaer⁸⁷ og med deltakere fra nødetatene, virksomheter representert i redningsledelsen og objekteiere:

- 2005: Forurenset skadested
- 2006: ”Øvelse Oslo”. Tok for seg terrorhandlinger mot T-banen i Oslo, Oslo Sentralbanestasjon og bussbombe på Harald Hårdrådes plass
- 2007: Tollpost Globe, Alnabru: Gassky fra container på området
- 2008: Endestasjon Frognerseteren: Ulykke med T-bane
- 2009: Brann om bord på DFDS – ”Pearl of Scandinavia” samt opprettelse av pårørendesenter.
- 2010: Lahaugmoen: ”Skyting pågår”
- 2011: LRS-øvelsen erstattet med øvelse TYR⁸⁸: Oslo politidistrikt fikk i oppdrag fra Politidirektoratet å være vertskap for øvelse TYR 2011. Planverk for øvelse TYR ble ferdigstilt, men øvelsen ble avlyst på grunn av terrorhandlingene 22.7.11.

Operativt LederForum (OLF)

- Samvirkekurs for nødetatene på Lahaugmoen 2008 (forurensning skadested), 2009 og 2010 (skyting pågår) og 2011 (terrorangrep).

Som følge av hendelsene i USA 11.9.01 har Fellesoperativ seksjon tatt initiativ til å etablere nordiske innsatsledersamlinger. Første samling fant sted 2006 i Norge. Her blir aktuelle hendelser og scenarioer gjennomgått i forhold til ledelse og drifting. Under møtet i 2011 ble selvmordsbombersakene i Stockholm og København gjennomgått.

Høsten 2010 arrangerte politidistriktet fagdag for interne enheter og samarbeidende etater vedrørende ”skyting pågår”. Foredrag fra aksjonsleder for innsatsen ved skoleskyting i Jokela og forebyggende arbeid mot skoleverket i Finland var blant temaene denne fagdagen.

Sambandsavsnittet (operasjonssentral og sentralbord) og avsnittet Operativ utledelse har gjennomført øvelser i Stavern i 2011. Temaene var selvmordsbombere og ran av tellesentral.

Divisjonslederforum (DLF)

Fellesoperativ seksjon er ansvarlig for å gjennomføre divisjonslederforum (DLF), et forum hvor taktiske spørsmål og samarbeidsrutiner mellom de taktiske lederne på utestasjonen og seksjonen diskuteres.

⁸⁷ PBS I, kap. 17.

Innsatsleders kompetanse

For å bli innsatsleder ved Oslo politidistrikt må man ha minst 10 års generell erfaring fra operativ polititjeneste, gjennomgå kurs i innsatsledelse og seks måneders hospitering som innsatsleder.

Innsatslederne har felles fagdag(er) hver måned, med kompetanseheving og kompetanseoverføring.

Innsatslederne har tjeneste 24/7. Avsnittet har en egen fagansvarligfunksjon. Alle innsatslederne har emneansvar innenfor 24 forskjellige operative disipliner.

Operasjonsleders kompetanse

Operasjonsleder rekrutteres ved at stillingen lyses ut. Viktige kriterier ved rekruttering er bred erfaring fra operativ tjeneste, lederegenskaper og evne til å fungere under stress. Nyansatte operasjonsledere gis individuell opplæring på grunnlag av tidligere erfaring.

Politihøgskolen iverksatte i 2010 nytt studium for operasjonsledere. Oslo politidistrikt vil i løpet av første halvdel 2012 ha gitt halvparten av operasjonslederne denne utdanningen.

Operatørene ved operasjonssentralen

Operatørene rekrutteres fra eget og andre politidistrikt idet alle ledige stillinger skal lyses ut. Ved utvelgelse vektlegges god operativ erfaring og forståelse. Tjenestepersonell som ikke har gjennomført planmessig tjeneste ved operasjonssentralen følger eget opplæringsprogram. Operatørene har en erfaren veileder og jevnlig oppfølgingssamtaler med fagansvarlig. Etter ca. 3 måneder blir det vurdert om de kan operere som selvstendig operatør.

Operatørene deltar i sentralisert opplæring for IP-personell.

Operasjonssentralen gjennomfører kompetanseheving gjennom fag- og ledermøter. Disse avholdes en gang pr måned. Det gjennomføres treningsdag for alle ansatte hver fjerde uke. Ved hvert vaktskifte er det parole og her gjennomgås aktuelle hendelser i læringsperspektiv.

⁸⁸ Pålagt årlig øvelse, Jf. PBS pkt. 17.4.

Materiellressurser

Dersom det oppstår en ekstraordinær hendelse eller krise er det avgjørende for en effektiv politiinnsats, som samtidig ivaretar tjenestepersonellets sikkerhet, at politidistriktet har tilgang på rett type og mengde materiell i form av transportmidler, våpen, radio- og sambandsutstyr, andre IKT-løsninger, personlig verneutstyr, mv.

Oslo politidistrikt har satset mye på utvikling og tilrettelegging av riktig tilpasset materiell- og utstyr til den enkelte tjenesteperson i forhold til oppgaveløsning. Dette har skjedd i tett samarbeid med Politiets data- og materielltjeneste (PDMT). Politidistriktet utleverer personlig utstyr i forhold til tjenestekategori og type tjeneste. Dette slik at hver enkelt har utlevert rett type utstyr iht. kompetanse og oppgaveløsning. Dette også sett opp i mot HMS perspektivet.

Administrasjonsavdeling fører løpende oversikt over hva som blir utlevert den enkelte. I tillegg forefinnes utstyr på lager som lett kan utkvitteres til personell som ikke trenger innsatsutstyr i det daglige, men som har nødvendig opplæring til å kunne utføre oppgaven.

- Våpen: Alt operativt personell som har våpengodkjenning har utlevert våpen.
- Radio- og sambandsutstyr: Personell ved ordensavsnitt og forebyggende avsnitt på politistasjonene, Seksjonen for Organisert Kriminalitet, Beredskapstroppen og andre spesialenheter har utlevert personlig Nødnettsradio radio. Øvrig kategorier personell har tilgang til radio i utlånsordninger ved tjenestestedet. I tillegg er det sentralt lagret et antall radioer for masseutlevering. Politidistriktet har tilgjengelig et antall bærbare VHF radiostasjoner og batterier som er lagret sentralt og raskt kan utleveres til operative mannskaper. Når det gjelder evt. andre radiosystemer, så har politidistriktet et samarbeid med Norges radio ræleliga.
- Personlig verneutstyr: Alt politipersonell som er i en operativ funksjon har utlevert personlig tjenestetilpasset verneutstyr.
- Transportmidler: Det anskaffes kjøretøy som er tilpasset oppgaveløsningen. Oslo politidistrikt har en kjøretøypark som er i tråd med distriktets hovedstadsoppgaver. Det kan nevnes at det i 2010 ble tatt et strategisk valgt hvor det ble satt i bestilling nye Mik-kjøretøy. Dette er kjøretøy som skal leveres innen utgangen av 2011. Når det skjer større hendelser hvor mye personell skal flyttes er behovet for ”marjer” og busser en utfordring.
- IKT-løsninger:
 - Evakuerte- og pårørendesenter er nylig oppdatert med nye bærbare PC'er og nødvendig utstyr.
 - Utvalgte brukere har tilgang til politiets systemer gjennom bærbare PC'er via VPN forbindelse gjennom Internett. Trådbunnen, trådløs eller GSM, benyttes her som sambandsbærer (Scireduct). Det hadde vært en fordel om straffesaksbehandlingssystemet (BL) kunne blitt benyttet via Scireduct.
 - PO fungerer tilfredsstillende i normalsituasjon. Det er avdekket svakheter med PO som loggføringsverktøy i større operasjoner. Bruk av tiltaksbehandling medfører også treghet i

systemet. Dette skyldes en feil som ble avdekket under Stabskurs på Stavern i april 2011. PDMT skal implementere en retting i ny versjon av PO.

- Politidistriktet mangler et helhetlig personellhåndteringsverktøy.
- Politidistriktet har en varslingsserver som foreløpig ikke er implementert i hele politidistriktet.

Dersom materiellressursene ikke strekker til, kan politidistriktet anmode om nødvendig bistand fra PDMT, HRS, Siviltforsvaret, Forsvaret og andre.⁸⁹

Samarbeid med de andre beredskapsaktørene i samfunnet

Et godt samarbeid mellom politiet og de andre beredskapsaktørene er en viktig forutsetning for samfunnets samlede evne til å håndtere et bredt spekter av oppgaver.⁹⁰ I planarbeidet skal politimestrene derfor etablere kontakt og utvikle et tett samarbeid med regionale og lokale samvirkeaktører og relevante objektereiere. Politidistriktenes planer skal inngå i PBS III.⁹¹

Politiet kan anmode om en rekke eksterne bistandsressurser, herunder Forsvaret, Siviltforsvaret, Helsevesenet, Brannvesenet, Kirken, Hovedredningsentralen og frivillige organisasjoner.

I PBS I er det listet opp 30 ulike samvirkeaktører. I PBS III går noen av de samme aktørene igjen, i tillegg til andre aktører som for eksempel NSB. Her finner man også tilleggsinformasjon fra de ulike aktørene.

I tiltakskortet for CBRN⁹² står det beskrevet hvilke ressurser/materiell som samvirkeaktørene disponerer i forhold til situasjonen. Det foreligger ellers ingen detaljert oversikt over ressursene de forskjellige samvirkeaktørene besitter, men man har en oversikt over kontaktpunkter hos de ulike samvirkeaktørene for å få tilført ressurser/materiell.

Politidistriktet har lagt stor vekt på at samspillsaktørene skal kjenne hverandres redningsplanverk. Alle samvirkeaktørene i redningsledelsen har vært involvert i arbeidet med å sikre et omforent planverk. Siste revisjon var ferdigstilt i mars 2011.

I Oslo har politiet et nært samarbeid med brannvesenet og helsevesenet, blant annet på taktisk nivå gjennom Operativt Lederforum.⁹³ Her utveksles erfaringer som styrker samarbeidet og forståelsen for hverandres oppgaver. På denne måten får politidistriktet innsikt i etatenes planverk, arbeidsmetoder og vurderinger.

⁸⁹ Jf. PBS, kap. 5.

⁹⁰ PBS I, kap. 5: 54.

⁹¹ PBS I, kap. 6: 82.

⁹² Chemical Biological Radiological Nuclear.

⁹³ Siden 1995. Deltakere er innsatsledere fra Oslo pd, fagledere Brann- og redningsetat Oslo og operative ledere Helse Oslo Universitetssykehus.

Nødetatene i Oslo har et felles fora ("11X") der målsettingen er å videreutvikle samarbeidet. Bruk av sambandskanal "redning 1" er eksempel på tema som blir tatt opp her.

Hvert år avholder nødetatene brann, helse og politi felles samvirkekurs for ledere på taktisk nivå. Temaene spenner fra samvirke under redningstjeneste til akutte skarpe oppdrag. I tillegg har innsatsledere kontakt med andre nordiske lands innsatsledere gjennom et forum⁹⁴ bestående av nordiske innsatsledere. I dette forumet går de gjennom ulike alvorlige hendelser som har skjedd i de ulike land, herunder bombeeksplosjoner, skoleskytinger, det mobile innsatskonseptet (MIK) etc.

Oslo politidistrikt har samkjørt sitt objektsikringsplanverk med Heimevernet og Hans Majestet Kongens Garde (HMKG).

Beredskapstroppen har utstrakt samarbeid med Forsvaret. De deltar i felles øvelser, og trener jevnlig sammen⁹⁵.

Det er gjennomført en rekke LRS-øvelser med deltakelse fra samvirkeaktørene. Se nærmere om dette foran i foreliggende dokument.

Utover dette bidrar Oslo politidistrikt med forelesninger/fordrag om aktuelle tema overfor andre aktører, for eksempel banknæringen, ferjeselskapene, Ruter, hotellnæringen og NSB.

For enkelte samvirkeaktører er det inngått faste samarbeidsavtaler. Dette gjelder særlig Heimevernet⁹⁶ og HMKG. Disse avtalene er gradert etter Sikkerhetsloven.

Foruten redningsledelsen har politidistriktet liaisonavtaler med Politidirektoratet, Politiets sikkerhetstjeneste og Kripos.

Redningsledelsens representanter er kun oppnevnt fra respektive etater i kraft av funksjon og eget planverk. I redningsplanverket er det forslag til varsling av aktuelle samvirkeaktører ut fra en politifaglig vurdering. Faste medlemmer i Redningsledelsen i Oslo er Oslo brann og redningsetat, Oslo kommune v/Beredskapsetaten, Sosial og ambulant akuttjeneste, Oslo kommune ved Helse- og velferdsetaten (LRS-lege), Oslo havn, Akuttmedisinsk kommunikasjonsentral (AMK), Heimevernet, Siviltforsvaret, Frivillige organisasjoners redningsfaglige Forum (FORF) og Telenor.

Utfordringene ligger i å opprettholde kontinuitet på nøkkelpersonell til enhver tid. Det skal i utgangspunktet være tatt høyde for at nøkkelpersonell har en stedfortreder ved fravær. Oslo politidistrikt har i PBS III en egen varslingsliste hvor også stedfortredere står oppført.

⁹⁴ Siden 2006.

⁹⁵ jf. for eksempel øvelse GEMINI.

⁹⁶ HV-02 Oslo og Akershus Heimevernsdistrikt.

I PBS III⁹⁷ er det tiltakskort for representanter fra FORF, AMK og Oslo kommune.

Oslo politidistrikt v/politimesterens stab har to faste møter med Redningsledelsen i året. Oslo kommune ved beredskapssetaten avholder kvartalsvise møter hvor Oslo politidistrikt er fast representert. Her møter representanter fra alle bydeler, kommuneoverlegen, smittevernslegen m.fl. Dette er et forum som er egnet til å ta opp ulike problemstillinger rundt beredskapsarbeid.

Planverk, erfaring og samtrening mellom nødetatene og andre samvirkeaktører har gitt klare strukturer, ansvarsforhold og kommandolinjer som i utgangspunktet skal sikre god utnyttelse av kapasiteten.

5.1.1.4 Varsling og mobilisering av tilgjengelig personell

Dersom det oppstår en ekstraordinær hendelse eller krise er det avgjørende for en effektiv politiinnsats at politidistriktet har verktøy og praktiske løsninger for rask og effektiv varsling, mobilisering og sammensetning av de rette ressursene/kompetansen.

Som nevnt foran, har politidistriktet en rekke instruksjoner som skal benyttes ved varsling. Frem til den internettbaserte varslingsserveren er implementert i hele organisasjonen, må seksjonene selv varsle innsatspersonell og øvrige ansatte per telefon i henhold til egne varslingslister. Rutiner for innkalling finnes i linjeorganisasjonen. Seksjonene har valgt ulike løsninger for varsling og innkalling av de ansatte. Alle ansatte har instruksfestet⁹⁸ plikt til å sørge for at kontaktinformasjonen til enhver tid er oppdatert i politidistriktets personaldatasystem.

Oslo politidistrikt bruker lønns- og personaldatasystemene POP, SAP og TTA. Ingen av systemene er rigget slik at de kan fungere som fullverdig personellhåndteringsverktøy i forbindelse med løpende oppdragsløsning og ekstraordinære hendelser.

Varslingslister for politimesterens operative stab og for redningsledelsen er tilgjengelig i PBS WEB. Operasjonssentralen og innsatsledere har døgnkontinuerlig vaktordning og operasjonsleder varsler staben i henhold til varslingsliste. Ingen av stabsmedlemmene har noen form for beredskapsplikt.

Politidistriktet har beredskapsordninger som skal sikre at nøkkelpersonell (herunder nasjonale bistandsressurser) er tilgjengelig.

De forskjellige avtalene er etablert for å dekke spesielle funksjoner og oppgaver utenom ordinær arbeidstid, og er ikke primært innrettet som en helhetlig beredskapsordning.

⁹⁷ Jf. PBS III, Organisasjon og ansvar, redningsledelse.

PBS I definerer ikke konkrete krav til beredskap for de nasjonale beredskapsressursene ut over at det for Beredskapstroppen og Krise- og gisselforhandlere er etablert beredskapsordninger.⁹⁹

For å løse politioppgaver kan politidistriktet anmode om bistand fra Forsvaret. Betingelsen er at politiets personell- og/eller materiellressurser ikke strekker til.¹⁰⁰ I saker vedrørende administrativ og operativ bistand skal politimesteren rette sin anmodning om bistand til Forsvarets operative hovedkvarter. Saker som gjelder håndhevelsesbistand krever politisk avklaring og må fremmes gjennom Politidirektoratet.

Det er ikke stilt krav til responstid for operative oppdrag som er gjenstand for systematisk oppfølging og rapportering til Politidirektoratet. I "Politiet mot 2020" er responstid definert som "den tiden det tar fra politiet mottar melding om en hendelse til første politienhet er på stedet". Definisjonen er avgrenset til politiets operative oppgaver. Politidirektoratet mener at responstid er uegnet som resultatkrav. Politiet vil alltid og uansett prioritere de alvorligste hendelsene uavhengig av hvor lang tid det tar å nå fram. En undersøkelse om responstid i politiet gjennomført av et konsulentfirma på oppdrag fra Politidirektoratet viste at responstiden på akutte oppdrag som politiet rykket ut på i gjennomsnitt var på 9-10 minutter. For Oslo politidistrikt var den på 7 minutter. Politidirektoratet vurderte dette som akseptabelt.¹⁰¹

Politidistriktet hadde en Serviceerklæring¹⁰² der det blant annet ble satt krav til maks 10 minutters responstid ved utrykning til prioritet 1-oppdag. Ordensavdelingen har fortsatt en målsetting om å prioritere oppdragene i samsvar med dette. Politistasjonene skal stille patruljer til disposisjon for operasjonssentralen på døgnbasis. Det er forøvrig definert som et lokalt resultatmål ved operasjonssentralen at anrop til 112 skal besvares innen 20 sekunder.

Det blir (normalt) ikke gjennomført en formell risikovurdering av ferieavvikling. Ferieplaner blir vurdert opp mot PSTs oversikt over besøk som krever store uttak av personell og annen kunnskap/planer om arrangementer av større karakter, som for eksempel Nobels fredspris 2009. I tillegg blir oppdragsavvikling i samme periode tidligere år lagt til grunn.

Ut over ferieloven¹⁰³ er det ikke gitt generelle retningslinjer for ferieavvikling i hovedferieperioden. Seksjonssjefene må sikre at det til enhver tid er tilstrekkelig antall medarbeidere på jobb. Seksjoner/avsnitt med døgnkontinuerlig drift, har innarbeidet en praksis hvor inntil 1/3 av medarbeiderne kan avvikle ferie samtidig.

⁹⁸ Jf. Hovedinstruks 0.0-1.51 av 28.1. 2011: Ansattes plikt til å registrere opplysninger i personalsystemet.

⁹⁹Jf. PBS I, hhv pkt. 4.4.1 og 4.4.2.

¹⁰⁰ Jf. PBS I, pkt. 5.6.1.

¹⁰¹ Politiet mot 2020, kap. 8:55-56.

¹⁰² Siste versjon 2008.

¹⁰³ Lov av 29.04 1988, nr. 21.

5.1.2 Tilgjengelig personell 22.7. 2011 kl. 15.25

Fredag 22. juli 2011 var det sommerferieavvikling ved politidistriktet og derav redusert bemanning. Det forelå ikke opplysninger/planer om større arrangementer og/eller trusler som ville kreve ekstra ressursinnsats. Siste trussel- og sårbarhetsvurderinger¹⁰⁴ ga ingen indikasjon om behov for økt beredskap.

Vaktskifte mellom dag- og kveldsvakt skjer til ulik tid ved de forskjellige enhetene. Med andre ord var ikke totalsummen av politiutdannet personell for dag- og kveldsvakt tilgjengelig da bilbomben eksploderte kl. 15.25. Deler av dagstyrken hadde dratt fra jobb, og deler av kveldsstyrken hadde enda ikke møtt på jobb. At hendelsen fant sted tett på vaktskiftet, gjorde imidlertid at politidistriktet raskt hadde tilgang på ekstra ressurser.

Denne dagen var det til sammen 299 polititjenestepersoner (IP 1, 2, 3, 4 og 5) og jurister på dagvakt, og 93 på kveldsvakt. I tillegg hadde politidistriktet tjenestepersoner tilgjengelig via hjemmevaktordninger.

I tillegg til politiutdannet personell og jurister var det sivile på jobb. De fleste sivile har sommertid og ville normalt avsluttet arbeidsdagen senest kl. 15.00.

5.2 Gjennomføringsfasen

Her beskrives det som skjedde 22.7. 2011 og de påfølgende dagene, basert på informasjon fra skriftlige og muntlige kilder¹⁰⁵. Beskrivelsen omfatter også aktørenes situasjonsforståelse, vurderinger og beslutninger.

I kapittel 6 følger utvalget opp faktabeskrivelsen med å beskrive og drøfte funn, og presentere forslag til tiltak som kan bidra til å styrke fremtidig innsatsevne og oppgaveløsning – i krise og normalsituasjon.

Både politiinnsatsen og mandatet er svært omfattende, og det har derfor vært en utfordring å finne en hensiktsmessig form på presentasjonen. Utvalget har funnet det hensiktsmessig å dele faktabeskrivelsen inn i følgende punkter:

- Oslo (Regjeringskvartalet)
- Utøya
- Helikopterressurser
- Vakthold og objektsikring
- Evakuerte og pårørende

¹⁰⁴ PST, Åpen trusselvurdering 2011, DSB, Nasjonal sårbarhets- og beredskapsrapport (NSBR) 2011 eller lokal etterretningsinformasjon.

¹⁰⁵ Jf. pkt. 4.6.1.

- Vålstua gård, Åsta Øst
- Informasjon og mediehåndtering

5.2.1 Hendelsen i Oslo

Følgende **tidslinje** viser tidspunkt for de viktigste hendelser og tiltak knyttet til terrorangrepet i Regjeringskvartalet:

22.7. 11

Kl.	Hendelse
15.25	Sentrum politistasjon melder om eksplosjon like ved egen stasjon.
15.26	AMK varsles.
15.27	Politiet får melding om eksplosjon i Regjeringskvartalet fra vaktentralen til Regjeringskvartalet.
15.28	Bombegruppen rykker ut fra egen avdeling.
15.29	Patrulje S 20A fra Sentrum politistasjon bekrefter bombe i Regjeringskvartalet.
15.30	Nødtelefon om at Regjeringskvartalet er blåst i filler og at det trengs mange ambulanser.
15.30	Patrulje S 06 fra Sentrum politistasjon på stedet og fikk melding om en død kvinne i resepsjonen
15.31	Vaktentralen ved Regjeringskvartalet melder at en bilbombe har eksplodert, at det må ha vært et terrorangrep og gir en beskrivelse av en mann i uniform.
15.32	Beredskapstroppen blir varslet - operasjonsleder ber om at beredskapsstyrken kalles inn.
15.33	Politipatrulje S 20A samler evakuerte på Youngstorget.
15.33	Innsatsleder melder at det er omfattende skader på Regjeringskvartalet.
15.33	Brannvesenet ringer inn og ber om oppmøteplass, henvises til Youngstorget.
15.33	Visepolitimester Sponheim varsles og det besluttes at staben og Beredskapstroppens beredskapsstyrke skal kalles inn.
15.34	Vitnebeskrivelse av en mistenkelig nordisk utseende mann i politiuniform med pistol i hånda som kjørte fra åstedet 5 minutter før eksplosjonen i en varebil med kjennemerke VH 24605.
15.35	Vaktentralen ved Regjeringskvartalet melder om flere omkomne.
15.35	Vaktkommandør HMKG melder om bombe i Regjeringskvartalet, og han forsterker vaktholdet ved Slottet.
15.37	Alle patruljer i Oslo dirigeres mot Youngstorget.
15.40	AMK får beskjed om at Youngstorget er samleplass for skadde og oppmøtested for ambulanser.
15.46	Melding fra vektor til patrulje om to udetonerte bomber i innsatsområdet.
15.48	Innsatsleder (IL) ber om at statsminister varsles og evakueres.
15.48	IL melder at mange roper inne fra bygningene som er rammet.
15.49	Livvakttjenesten har statsministeren på sikkert sted.
15.50	En vakt fra Regjeringskvartalet forteller innsatsleder at de ut fra videobilder fra overvåkingskameraene kunne se en mann iført noe som liknet på en uniform forlate varebilen, som senere eksploderte utenfor resepsjonen. Innsatsleder ga en tjenesteperson fra SO i oppdrag å sjekke ut opptaket fra overvåkingskameraet.
15.52	Beredskapstroppen har kalt inn ekstra mannskaper som møter for innsatsleder på Einar Gerhardsens plass.

15.55	Operasjonssentralen ringer opp igjen vitnet som observerte VH 24605 og vitnet er tydelig på at gjerningsmannen var iført politiuiform idet han hadde sett politimerke, og at vedkommende hadde hjelm med visir og pistol i hånda.
15.55	Sperringene rundt Regjeringskvartalet er effektive.
15.56	Ekstra operasjonsleder kalles inn.
15.56	IL etablerer Youngstorget som samleplass for evakuerte og skadde - ber om at delleder utpekes.
15.59	Patrulje S 06 utpekes av operasjonssentralen som delleder for sperringer.
16.00	Visepolitimester Sponheim varsler POD (cirkatidspunkt).
16.00	Oslo politidistrikt oppretter etterforskningsko (EKO).
16.04	Operasjonsleder blir oppringt av Desken Kripos og ber om at det foretas nasjonal varsling etter bil med kjennemerke VH 24605.
16.05	P5 sender ut første pressemelding.
16.05	T-banen blir etter forespørsel bedt om å kjøre som normalt for å få folk ut av sentrumsområdene.
16.05	Patrulje M 04 utpekes av operasjonssentralen som delleder for samleplass evakuerte og skadde.
16.08	Asker og Bærum politidistrikt tilbyr bistand og varsles om bil med kjennemerke VH 24605.
16.09	Det etableres bevæpnet vakthold rundt samleplassen på Youngstorget.
16.12	Samleplass for media opprettes ved Youngstorget.
16.15	Operasjonssentralen varsler Romerike politidistrikt om VH 24605.
16.16	Patrulje fra Stovner politistasjon melder om to mistenkelige koffertene utenfor TV2s lokaler.
16.17	Operasjonssentralen varsler Follo politidistrikt om VH 24605.
16.20	Telefon inn til operasjonssentralen om en kvinne som er sperret inne i Høyblokka på statsministerens kontor.
16.21	Vaktene i Regjeringskvartalet er operative igjen. Da var R4 gjennomført av bombegruppen slik at Oslo brann og redningsetat kunne starte slukking av brannen. Søk i S-blokken var gjennomført av ordinære politipatruljer, mens søket i H-blokken pågikk.
16.21	Beredskapstroppen og bombegruppa begynner søk i Høyblokka med røykdykkerutstyr.
16.24	VTS varsles for å koste utrykningsvei for Brann- og redningsetaten (cirkatidspunkt)
16.26	Beredskapstroppen begynner søk i Høyesterett.
16.39	IL ber om at operasjonssentralen sender ut en pressemelding om at media kan samles på Youngstorget.
16.42	Tjenesteperson fra SO melder til EKO at bilen som ble sprengt i Regjeringskvartalet har kjennetegn BR 99834. EKO iverksetter etterforskning mot bilen.
16.46	Forsvarets EOD team fra Sessvollmoen har ankommet Regjeringskvartalet.
16.48	P5 sender ut andre pressemelding.
16.56	Staben beslutter at T-banen skal holdes i drift.
16.56	Leder samleplass evakuerte og skadde melder at denne nå er tom.
17.02	TV 2-bygget evakueres.
17.05	Kriminalvakten rykker ut til åstedet.
17.15	IL tar med pressen til Einar Gerhardsens Plass for fotografering og filming.
17.25	IL 2 samler alle tilgjengelige patruljer som kan frigjøres fra andre oppgaver for innsats ved TV 2 på Stortorget.
17.30	Beredskapstroppen omdisponeres i Regjeringskvartalet og klargjør for å rykke ut til Utøya.
17.40	Operasjonssentralen leser ut melding til alle patruljer om at SKYTING PÅGÅR på Utøya.

17.55	IL melder at Regjeringens kriseråd er samlet på Forsvarsdepartementet.
18.05	Melding om at alt uniformert politi som ikke kan legitimere seg skal stanses, om nødvendig med makt, leses ut på samband.
18.19	EKO får inn opplysninger om at Anders Behring Breivik var leietager på "bombe bilen".
18.41	Ordre til alle patruljer om at også uniformert politipersonell må kunne legitimere seg utover uniformering.
18.50	EKO får inn opplysninger om at Anders Behring Breivik var leietaker på fluktbilen VH 24605.
18.57	Den første drepte fra Regjeringskvartalet er identifisert.
19.09	Helikoptertjenesten varsles.
20.12	Politiet har oversikt over antall omkomne (ikke identitet) ved Regjeringskvartalet.
20.30	Pårørendesenter er opprettet ved Stovner politistasjon.
21.00	IL avløst på åstedet, kjører inn for å overta som ass P3.
23.17	Alle sykehus varsles om at de avdøde skal til Rettsmedisinsk institutt på Rikshospitalet.

23.7. 11

Kl.	Hendelse
01.58	Sivilforsvaret har møtt ved Regjeringskvartalet med sin Fredsinnsatsgruppe (FIG).
02.45	De avdøde ved Regjeringskvartalet fraktes bort fra åstedet og til Rettsmedisinsk institutt på Rikshospitalet
04.10	Staben har oversikt over mannskapene ute på objektene.
22.42	Det opprettes en bevæpnet responsstyrke med 5 bevæpnede tjenestemenn fra Sentrum.

25.7. 11

Kl.	Hendelse
10.30	Vaktholdet oppheves ved ytre sperringer rundt Regjeringskvartalet og Forsvaret dimitteres.

3.8. 11

Kl.	Hendelse
16.22	Vaktholdet ved Regjeringskvartalet overtas av G4S og utenbys mannskaper blir dimittert

Operasjonssentralen fikk første melding om eksplosjon ved Regjeringskvartalet fra Sentrum politistasjon kl. 15.25 og iverksatte en øyeblikkelig aksjon. Operasjonssentralen var på dette tidspunktet bemannet med en operasjonsleder og fire operatører. I tillegg bemannet tre operatørassistenter politidistriktets sentralbord. Denne bemanningen var et minimum i forhold til det som normalt kreves en fredagskveld, og det ville vært en utfordring å takle flere større hendelser - noe som ikke er uvanlig i hovedstaden.

Operasjonsleder hadde ansvaret for helhetlig kommando og kontroll over politidistriktets operative styrke. De fire operatørene fikk fordelt oppgavene seg i mellom. En operatør håndterte samband med

bistand av en operatør for føring i PO (loggen). De to andre operatørene skulle svare på innkommende telefoner.

Operasjonsleder denne kvelden hadde 12 års erfaring fra operasjonssentralen, og ble assisterende operasjonsleder 9 måneder tidligere. De fire operatørene hadde alle kort erfaring fra operasjonssentralen, fra 3 måneders til 2 års tjeneste. En av de fire operatørene var på planmessig tjeneste (på opplæring) ved operasjonssentralen.

Operasjonssentralen hørte ikke eksplosjonen, men fikk umiddelbart etter en rekke meldinger, både på samband og telefon, om eksplosjoner og bomber ulike steder i Oslo sentrum. I løpet av de første 8 minuttene kom det inn meldinger om eksplosjoner på 9 ulike steder i sentrum. To av åstedene var så langt unna som Skippergata og Christian Kroghs gate. Politipatruljene i sentrum hadde problemer med å lokalisere det sentrale åstedet idet det var knuste vinduer over et stort område. Det var en veldig uklar situasjon helt til første patrulje på stedet og vaktentralen i Regjeringskvartalet kl. 15.31, begge verifiserte at Regjeringskvartalet var åstedet.

Innsatsleder var på Politihuset da han merket eksplosjonen, kl. 15.25. Han rykket ut alene og lyttet aktivt til sambandstrafikken. Innsatsleder på jobb denne dagen var en av politidistriktets mest erfarne. Han hadde over 30 års tjenesteerfaring, hvorav de siste 10 årene som innsatsleder. Han hadde erfaring fra Beredskapstroppens sprengingsteam, var utdannet bombetekniker, var fagansvarlig på Fellesoperativ seksjon og hadde god kunnskap om politidistriktets planverk, herunder de ulike tiltakskortene.

Klokken 15.33 kom han frem til åstedet - to minutter etter at den første patruljen hadde meldt at åstedet var lokalisert til Regjeringkvartalet. Han parkerte ved Akersgata like ved Høyblokken¹⁰⁶. Han observerte store skader på bygninger og at det var bygningsrester overalt. Videre observerte han regjeringsvakter og sivile som ga livreddende førstehjelp til skadde mennesker og sivile som tilsynelatende virret rundt uten mål og mening. På bakgrunn av vitneopplysninger om at det hadde vært massive eksplosjoner både i Høyblokken og et bygg bortenfor, fikk innsatsleder situasjonsforståelse om at det kunne være to bomber. Vitnet hadde komme tidlig til åstedet og filmet¹⁰⁷.

Klokken 15.37 meldte innsatsleder på samband til operasjonssentralen om at dette var en terrorhandling, en melding som også hadde til hensikt å forberede polititjenestepersonellet på det som kunne møte dem. Det var mange skadde og flere døde i innsatsområdet. Han meldte til operasjonsleder at det bare var å "trykke på den store knappen" og kalle inn staben. Han ba også om bevæpningsordre.

¹⁰⁶ Betegnelse på bygningen der Statsministerens kontor og Justisdepartementet holder hus.

¹⁰⁷ <http://www.vgtv.no/#!id=42497>

De første politienhetene som kom til stedet kl. 15.29, prioriterte å gi livreddende førstehjelp, og begynte å samle evakuerte på Youngstorget. Innsatsleder observerte polititjenestepersonell med blod oppover armene og på uniformene. De hardest skadde ble kjørt direkte til sykehus med ambulanser og andre tilgjengelige transportmidler (buss, taxi, privatbiler, politibiler). På bakgrunn av de enorme ødeleggelsene på Høyblokken, forstod innsatsleder at det sentrale åstedet var i nærheten. Han gikk inn i resepsjonen fra Akersgata og observerte at kun søylene stod igjen og bygningsdeler lå spredt utover. Da han kom ut på den andre siden, på plassen mot Grubbegata, så han et stort hull i bakken ned til garasjeanlegget under Høyblokken. Det brant i bygningen vis-à-vis, og han hørte fortvilte rop fra mennesker i bygningene rundt ham. Innsatsleder foretok en vurdering med tanke på å sende inn redningspersonell i bygningene for å evakuere overlevende. Han la til grunn at hvis ikke han vurderte det som forsvarlig å gå inn selv, så kunne han heller ikke sende inn redningspersonell. På bakgrunn av at han anså dette som en terrorhandling, vurderte han risikoen for at det kunne være flere bomber utplassert i området, men idet han ikke hadde konkrete opplysninger valgte han å iverksette evakuering fra bygningene. Innsatsleder forsøkte flere ganger å kontakte operasjonssentralen på samband og telefon, men oppnådde ikke kontakt på grunn av stor pågang.

Også operasjonsleder forstod tidlig at dette var en villet terrorhandling. Det fortsatte å komme inn meldinger om andre skadesteder, spesielt glasskader etter detonasjonen, og det var også flere meldinger om mistenkelige personer, gjenstander og kjøretøy. En stor del av politiets ressurser ble benyttet til disse oppdragene.

Operasjonsleder forstod raskt at hendelsen var så alvorlig at både sentralbordet og operasjonssentralen var underbemannet. Operasjonsleders første prioritet var derfor å kalle inn ekstra personell for å kunne håndtere situasjonen. Operasjonssentralen ble etter 10-15 minutter forsterket av tre andre operatører. Innen en time hadde så mange møtt at alle arbeidsplasser/pulter var bemannet. De fleste operatører ble satt til å besvare nødtelefoner, slik at politiet tidlig skulle fange opp viktige meldinger fra publikum eller et nytt angrep. Etter en time hadde også to andre operasjonsledere møtt. Sentralbordet ble også styrket med tre operatørassistenter slik at alle arbeidsplassene var besatt.

Operasjonssentralen avga etter hvert to operatører til staben, en for loggføring i PO, den andre fikk ansvar for utarbeidelse av situasjonsrapporter til Politidirektoratet. På operasjonssentralen organiserte de tjenesten slik at en ekstra operatør stod bak operatørene som håndterte talegruppe 1, og monitorerte og hjalp dem med å holde oversikt. Den som stod bak kunne overta en av operatørpultene ved behov for avløsning.

Det var en utfordring for operasjonsleder og operatørene å få oversikt over situasjonen. Det tok tid før de fikk gode tilbakemeldinger, både i forhold til omfanget av angrepet og progresjon i innsatsen. Det var kommunikasjon mellom innsatsleder og operasjonssentralen i initialfasen. Den første drøye timen var det begrenset direkte kommunikasjon mellom innsatsleder og operasjonsleder. Det var mange gjøremål og begge var travelt opptatt med sine oppgaver. Først ca kl. 17.00 hadde de sin første samtale per telefon. Det hadde vært noe dialog på samband forut for dette. Operasjonsleder visste at det var en

dyktig innsatsleder på jobb, og at han ville mestre ledelse av innsatsen. P3 og innsatsleder hadde løpende kontakt, men operasjonsleder hadde ikke innsikt i denne kommunikasjonen.

Akuttmedisinsk kommandosentral (AMK) ble varslet av operasjonssentralen kl. 15.26. Oslo brann- og redningsetaten (OBRE) rykket ut på eget initiativ kl. 15.33 fra hovedbrannstasjonen, som ligger rett ved Regjeringskvartalet. De ringte operasjonssentralen og fikk oppgitt Youngstorget som oppmøtested. Klokket 15.40 fikk AMK beskjed om at Youngstorget var samle plass for ambulanser.

Operasjonsleder varslet Beredskapstroppen, og de iverksatte innkalling av beredskapsstyrken. Deretter, kl. 15.33, varslet hun fungerende politimester, som besluttet at den operative staben skulle kalles inn. Det er politimesteren som skal vurdere om redningsledelsen skal varsles og kalles inn.¹⁰⁸ Det ble i samtalen med fungerende politimester ikke vurdert hvorvidt redningsledelsen skulle innkalles. Operasjonsleder varslet stabssjef kl. 15.38, og øvrige stabsmedlemmer i tidsrommet frem til kl. 15.54. Hun varslet også divisjonslederne ved politistasjonene med tanke på å få nok ressurser tilgjengelig i innsatsområdet.

Det var notoritet på varslingene operasjonssentralen foretok, og de ble fortløpende ført i PO. Alle varslinger ble foretatt av operasjonsleder per telefon. Politidistriktet hadde ikke noen løsning for massevarsling på plass, men det var et system for automatisk varsling av staben (CIM). Dette systemet ble imidlertid ikke benyttet da det ligger på samme skjerm som Alarm-registreringen (Al-reg¹⁰⁹) og nasjonal varsling. Operasjonsleder måtte ha lagt ned de andre programmene for å ha fått mulighet til å iverksette CIM-varsling. Operasjonsleder ville ikke gjøre dette i tilfelle det skulle komme inn alarm fra et annet objekt, og tok derfor opp ferielisten og ringte rundt til stabsmedlemmene. Varslingene tok tid som følge av en teknisk feil som kontinuerlig inntreffer ved oppringning av mobiltelefon, noe som gjør det nødvendig å ringe to ganger til samme telefon.

Tre minutter etter eksplosjonen, kl. 15.28, rykket Bombegruppen ut fra egen avdeling. Beredskapstroppen rykket også tidlig ut med sin første enhet. Etter hvert som Bombegruppen og Beredskapstroppen fikk bygd opp styrken, var de sentrale i arbeidet med å klarere bygninger på grunn av sin spesialkompetanse på området. Bombegruppen ga klare beskjeder via samband til innsatsstyrken om hvordan de skulle forholde seg til funn av eventuelle eksplosiver.

Allerede før fungerende politimester besluttet at den operative staben skulle innkalles, hadde første stabsmedlem møtt hos operasjonsleder for å søke informasjon. Ca. kl. 15.30 møtte P5 og kl. 15.40 beordret operasjonsleder sjef for Operativ Uteledelse inn i funksjonen som P3 (P3 avviklet ferie og ass. P3 var innsatsleder denne dagen). Samtlige P-funksjoner, unntatt P7, møtte med fast medlem eller stedforstreder innen kl. 16.48.

Samtidig som operasjonsleder gjennomførte varslinger, sendte operasjonssentralen kl. 15.37 melding

¹⁰⁸ Jf. PBS I, pkt 7.2.

om at alle disponible politienheter i Oslo skulle kjøre til Youngstorget. Det var da allerede minst tre patruljer på plass i innsatsområdet. Politiressursene ble hovedsakelig benyttet til førstehjelp, evakuering, søk og etablering av sperringer. Mye ressurser gikk med til avsperring av innsatsområdet fordi sperringene måtte settes langt ut som følge av skader og fare for nye skader (løse bygningsdeler og glass fra fasadene) mange kvartaler unna. Det ble også etter hvert satt sperringer for å sikre forretninger og næringsbygg med knuste vinduer.

Innsatsleder brukte den første tiden til å innhente mest mulig informasjon og orientere seg i innsatsområdet. Hans største bekymringen var faren for flere bomber i Regjeringskvartalet. All erfaring fra utlandet¹¹⁰ tilsa at det kunne komme flere angrep, og mest sannsynlig i sentrumsnære områder.

På grunn av stor trafikk på sambandet, beordret innstatsleder kl. 15.37 sambandsdisiplin for at mannskapene skulle begrense sambandsbruken og kun sende viktige meldinger. Det var likevel så stor pågang at enkelte utløste nødalarmer på sambandssettene for å få kommunisert meldinger.

Når en av operatørene ved operasjonssentralen besvarer en slik oppkalling blir radioen på denne operatørpulten ”låst” i ca. ett minutt etter at samtalen er avsluttet. Det kom 15 slike nødalarmer. Innsatsleder måtte ofte benytte mobiltelefon for å komme i kontakt med blant andre Beredskapstroppen, P3-funksjonen og operasjonssentralen. Han kommuniserte også direkte med stabssjefen per telefon, for å gi ham en situasjonsforståelse.

Innsatsleders og operasjonsleders tilgang til kvalitetssikret informasjon var viktig for å kunne utføre god ledelse. Dette gjaldt både operasjonssentralens evne til å ta i mot og formidle informasjon, og innsatsleders og innsatsstyrkenes evne til å formidle informasjon tilbake. Riktig utnyttelse av ressursene var helt avhengig av at kommunikasjons- og informasjonsflyten fungerte mellom de ulike aktørene.

Operasjonssentralen hadde ikke oversikt over patruljene den disponerte i innsatsfasen. Den hadde heller ikke oversikt over deres posisjoner. Operasjonssentralen har et system for flåtestyring basert på GPS, men ikke alle kjøretøy ved politidistriktet har dette utstyret montert.

Operasjonssentralen opplever at sambands- og telefoniløsningene generelt har et lite brukervennlig grensesnitt. Det kreves mange tastetrykk for å utføre en handling, og operatørene får mangelfull informasjon, blant annet er det ikke tilgang til historikk på tidligere søk.

PO fungerte som normalt inntil stab ble satt. På ny opplevde operasjonssentralen at PO ikke er et egnet verktøy i en stor operasjon. Begrensninger i tiltaksbehandlingen medførte at informasjon ble borte mellom P-funksjonene og generelt gikk systemet tregt på grunn av overbelastning (mange brukere samtidig). Dette var kjent før 22.7.11.

¹⁰⁹ Alarmregistrering fra viktige objekter.

¹¹⁰ USA 2001, Madrid 2004 og London 2005

I den innledende fasen gikk all sambandstrafikk i talegruppe (TG) 1. Klokken 16.02 begynte operasjonssentralen å benytte en ekstra talegruppe, TG 5. Den ble benyttet for mindre viktige meldinger i tilknytning til innsatsen i Regjeringskvartalet. Fra klokken 16.51 tok de også i bruk TG 2, som ble en ekstra talegruppe for Regjeringskvartalet, mens TG 5 ble arbeidskanal for øvrige oppdrag. Det var stor belastningen på nettet innledningsvis som følge av de begrensede operatørressursene. Talegruppe redning 1, nødetatenes felles redningskanal, ble monitorert, men operasjonssentralen oppfattet ikke oppkall i talegruppen på grunn av den intense sambandstrafikken på de andre talegruppene.

Talegruppe redning 1 benyttes i forbindelse med trippelvarsling mellom de tre nødetatene Politi, Helse og Brann. Den brukes kun fram til første enhet er på stedet, og for å gi en kort tilbakemelding til andre lyttende enheter. Deretter går etatene over til egne talegrupper. Dette er hovedregelen og bakgrunnen er at redningsetatene har mer enn nok med å kommunisere i egne talegrupper etter at de har kommet frem til innsatsområdet. Dette gjelder spesielt Brann- og redningsetaten som benytter flere talegrupper i forbindelse med redningsoppdrag.

Innsatsleder opprettet innsatsledersko (ILKO) på Einar Gerhardsens plass, hvor han også møtte fagleder Brann. Operativ uteleder Helse forsøkte kl. 15.42 å komme i kontakt med innsatsleder via samband (redning 1), men fikk ikke respons. Denne talegruppen benyttes kun til første enhet ankommer innsatsområdet. Operativ Helse iverksatte egne tiltak og organiserte sine mannskaper i innsatsområdet i Akersgata. Han lokaliserte senere ILKO og denne ble samlet ca kl. 15.55. Etter hvert fikk innsatsleder bistand fra fire andre innsatsledere som hadde møtt på jobb og meldt seg til tjeneste.

Medlemmene i ILKO var, foruten innsatsleder, brigadesjefen for Oslo Brann- og redningsetat, operativ uteleder Helse, aksjonsleder fra Beredskapstroppen, aksjonsleder fra Bombegruppen og noe senere kriminalvaktleder og åstedskordinator fra Krimteknisk avsnitt. Enkelte måtte av og til fysisk forlate ILKO for å kunne utføre oppgaver med egne mannskaper i det store innsatsområdet. Innsatsleder satt fortløpende ut oppgaver til ledig polititjenestepersonell som møtte direkte i ILKO.

Brann- og redningsetaten var presset på egne ressurser, og innsatsleder benyttet Beredskapstroppen til søk/klarering i bygninger med de største ødeleggelsene. Beredskapstroppen hadde tatt med tilhenger med nødvendig utstyr, som står i beredskap på Politihuset. Alle tjenestepersoner fra Beredskapstroppen har utdannelse som røykdykkere. I høyblokka foretok Beredskapstroppen redning og evakuering av fem personer, hvorav to var uskadet, to var lettere skadet og en hardt skadet. Beredskapstroppens tjenestepersoner var oppsatt med røykdykkerutstyr og hadde trening i å operere i farlige områder. En styrke fra Beredskapstroppen ble også fordelt på strategiske punkter rundt innsatsområdet i tilfelle et nytt angrep skulle finne sted.

Innsatsleder ga en ny innsatsleder, som hadde møtt til tjeneste kl. 16.30, i oppdrag å lede og organisere søk i alle bygninger og utearealer innenfor sperringene.

Etter anmodning fra operativ uteleder Helse, ble det også opprettet en samleplass for skadde i Akersgata. Samleplassen hadde vært i drift siden de første ambulansene kom til stedet, noe som viste seg å være praktisk for å unngå at skadde måtte gå eller bæres til samleplatsen på Youngstorget.

Innledningsvis ble ikke alle evakuerte og skadde registrert fordi politiet ikke hadde tilstrekkelige ressurser tilgjengelig ved samleplatsene og evakueringspunktet, som var etablert i Pløensgate. Politiet vurderte det som viktig å ikke forsinke transporten av hardt skadde til sykehus med først å registrere personalia.

Klokken 16.34 ringte operasjonssentralen Forsvaret og ba om bistand til eksplosiv søk og rydding (IEDD¹¹¹). Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) opplyste at de allerede hadde ett lag på vei fra Sessvollmoen. De ville også sende ett lag med Sea King-helikopter fra Ørlandet til Oslo. FOH hadde iverksatt operative tiltak på eget initiativ før anmodningen kom fra politiet. Forsvaret bistod med 3 IEDD-lag, som ble ledet av sjefen for Forsvarets ammunisjons- og eksplosivryddeskole. Han etablerte direkte kontakt med innsatsleder så snart han ankom Regjeringskvartalet kl. 16.46.

Sivilforsvaret ringte inn til politidistriktet kl. 18.07 og spurte om de skulle møte. De fikk da melding om å holde seg i beredskap. Det ble etter hvert besluttet å benytte Fredsinnsatsgruppa (FIG), og den møtte ved Regjeringskvartalet 23.7., kl. 01.58.

Oslo Røde Kors Hjelpekorps tilbød bistand til operasjonssentralen kl. 16.40, men fikk beskjed om at det foreløpig ikke var behov. De møtte likevel i innsatsområdet kl. 16.55, tok direkte kontakt med en av innsatslederne og opprettet en førstehjelpsstasjon med ambulanse ved Domkirkeplassen.

Det kom melding på samband kl. 15.46 om at det var to udetonerte bomber i Regjeringskvartalet. Innsatsleder forlangte å få komme i kontakt med den som hadde meldt dette. En eventuell evakuering av området ville få store konsekvenser for fremdriften av redningsarbeidet. Operasjonssentralen startet arbeidet med å finne ut hvem kilden til informasjon var, men det tok tid å få svar. Ut fra meldingens innhold valgte innsatsleder å evakuere området. Polititjenestepersonell iverksatte evakuering av ambulanspersonell, brannmenn, andre som bistod med redningsarbeidet og skuelystne.

Klokken 15.51 meldte operasjonssentralen at informasjonen hadde kommet fra en politipatrulje som hadde fått den fra en vokter, som igjen hadde fått den fra en kvinne som igjen hadde overhørt en samtale mellom to andre personer. Innsatsleder anså meldingen som uspesifikk og beordret alle mannskapene inn i området igjen for å gjenoppta redningsarbeidet. Etter dette var det ingen skuelystne inne i innsatsområdet, og innsatsleder følte at han fikk bedre oversikt.

¹¹¹ Improvised Explosive Device Disposal.

Polititjenestepersonell forsto at de ble evakuert på grunn av mulige bomber, men fikk ikke noe informasjon etter at de ble beordret inn i innsatsområdet igjen.

I tillegg skapte en parkert bil på Einar Gerhardsens plass utrygghet blant redningsmannskapene. Innsatsleder rådførte seg med bombepersonell fra Forsvaret og sammen kom de til at bilen ikke var noen sikkerhetstrussel. På grunn av stadige spørsmål om bilen, ble Oslo brann og redningsetat anmodet om å trekke den ut av området. Fagleder brann utførte dette med sitt utstyr og sitt personell umiddelbart. På grunn av glasskår i veien og fare for at uttrykningskjøretøy kunne punktere, ble Vegtrafikksentralen anmodet om å skaffe feiebiler for å feie gatene. Det som ble feiet opp, ble kjørt til en nyvasket lagerhall i Huseby militære leir, der massene senere ville bli undersøkt av krimteknikere. Dette ble koordinert av Forsvarets liaison i politidistriktets operative stab.

Samtidig som redningsarbeidet pågikk i innsatsområdet, gjennomførte Bombegruppen området med tanke på flere bomber. Beredskapstroppen og Bombegruppen bistod og benyttet egne måleinstrumenter for å avdekke eventuelle CBRN- angrep¹¹².

Bombegruppen hadde allerede kalt inn alt tilgjengelig mannskap, og fikk etter kort tid bemannet tre bombeenheter, som tok seg av løpende oppdrag. I tillegg til å klarere bygninger, parkerte biler og utearealer i innsatsområdet, klarerte de også Youngstorget og Utenriksdepartementet. Det kom inn mange opplysninger om mistenkelige gjenstander og Forsvarets IEDD-team¹¹³ bistod etter hvert med klarering av disse.

Etter hvert kom det flere polititjenestepersoner til området, ble de benyttet til å sperre av et større område. Det ble rullet ut sperrebånd og tjenestebiler ble benyttet som fysiske sperringer. Senere ble området delt inn i en indre og en ytre sperring. Innsatsleder opplevde at det var vanskelig å få god oversikt over sperringene fordi noen sperringer ble satt etter ordre fra operasjonssentralen, andre etter ordre fra innsatsleder og noen på selvstendig initiativ fra politipatruljer. På grunn av ressursmangel var det ikke mulig å få etablert tilfredsstillende sperringer alle steder. Klokken 17.00 fikk en ny innsatsleder ansvar for å kvalitetssikre sperringene og følge opp vakthold og objektsikring andre steder, se punkt 5.2.4, Vakthold og objektsikring.

Det ble en utfordring for polititjenestepersonell som stod i sperrepost at mange henvendte seg for å komme på innsiden av sperringene, blant annet teknikere som ønsket adgang til taket på Folketeateret for å reparere et reklameskilt, beboere som hadde bopel på innsiden av sperringene, journalister fra VG som ønsket tilgang til sine kontorer og hotellgjester som bodde på hotellene innenfor sperringene. Noen ønsker kunne imøtekommes, mens andre måtte avvises.

¹¹² Chemical Biological Radioactive Nuclear.

¹¹³ Improvised Explosive Device Disposal – Forsvarets eksplosivryddegrupper.

En annen utfordring var at Sentrum politistasjon lå på innsiden av sperringene. Dette var den eneste døgn- og helgeåpne politistasjon i Oslo. Ingen av de andre stasjonene ble åpnet, og det var derfor mange som ikke fikk innlevert anmeldelse til politiet der og da.

Klokken 20.30 var det etablert seks adgangsposter rundt Regjeringskvartalet, og alle ble informert om at ingen skulle ha adgang til området. Kl. 20.49 var det innerste innsatsområdet ferdig gjennomført, og det gikk ut melding om at alt redningspersonell skulle trekkes ut fra det sentrale åsted. Fra da av var det bare kriminalteknikere som hadde adgang til området.

Klokken 20.53 møtte en sikkerhetsvakt fra Regjeringskvartalet på en av adgangspostene, og opplyste at han og en tekniker måtte inn i Regjeringskvartalet. Dette ble løst ved at innsatsleder i samspill med kriminalteknikere klarerte adgangen og politipersonell fulgte dem inn og ut.

Ut på fredagskvelden ble det en utfordring å opprettholde de mange sperringene på grunn av ressursknapphet. Kl. 23.20 fikk man tilgang til nytt personell fra politistasjonene, som umiddelbart ble satt til å avløse dem som hadde vært lengst på jobb. Avtroppende personell ble instruert om at så snart de var avløst, skulle de trekke på utsiden av sperringene. Dette for å synliggjøre ovenfor publikum at sperringene måtte respekteres. Flere sivile respekterte ikke sperringene - til tross for at det enkelte steder var reell fare for at store glassflater kunne falle ut fra fasadene og forårsake alvorlige skader.

I innledningsfasen av operasjonen meldte polititjenestepersonell seg til tjeneste direkte hos innsatsleder. Etter hvert som han fikk oversikt og kontroll i den indre delen av innsatsområdet, ble polititjenestepersonellet beordret til å melde seg på Youngstorget. Plassen var allerede pekt ut som samleplass for evakuerte og skadde, men hadde også kapasitet til å være samleplass for innsatsstyrkene og deres kjøretøy. Der ble arbeidsoppgaver i den ytre delen av innsatsområdet satt ut etter hvert som personellet meldte seg.

Samtidig som arbeidet i innsatsområdet pågikk, fryktet operasjonsleder at noe mer kunne skje i innsatsområdet. Da det ikke kom flere angrep, fokuserte hun etter hvert på eventuelle gjerningsmenn. Det var innledningsvis uklart for politiet om det hadde vært en selvmordsaksjon, eller om gjerningsmannen/mennene var på flukt. Det var meget hektisk på operasjonssentralen i initialfasen. Det kom konstant inn nødtelefoner i langt større grad enn det operatørene klarte å besvare. Samtidig var det hele tiden oppkall på politisambandet. Flere patruljer måtte vente for å komme inn på nettet. I denne hektiske perioden ble det utløst 15 nødalarmer fra politisamband, og det ble utløst 5 VIP-alarmer på Al-reg. De sistnevnte alarmene forstyrrer alle på sentralen til de blir avstilt.

Allerede kl. 15.31 mottok operasjonssentralen første melding om mulig gjerningsmann. Vaktentralen i Regjeringskvartalet ringte og fortalte at en stor, hvit varebil hadde parkert på utsiden av bygget og senere gått i luften. De uttalte til operasjonssentralen at "Det må være et terrorangrep – garantert!" En mann hadde forsvunnet fra denne bilen før den eksploderte. Vaktentralen hadde sett det på overføring fra overvåkingskamera, og oppga at det var så lang avstand at de ikke kunne gi nærmere

beskrivelse av mannen enn at det var en ”en liten kar med mørkt hår, iført en slags vekteruniform med refleks på benet og hvitt, rundt merke på armen”. Meldingen ble loggført i PO kl. 15.32.

Klokken 15.34 mottok en av ekspedientene på sentralbordet den andre meldingen om mulig gjerningsmann, og denne gangen også om en mulig fluktbil. Et vitne ringte og oppga at han ca. ett kvarter tidligere hadde observert en mann, som for ham så ut som en politimann, sette seg inn i en bil som stod parkert på en parkeringsplass utenfor OBOS-bygget og kjøre bort fra stedet. ”Politimannen” var iført hjelm, hadde pistol i hånden og gikk alene. Bilen han kjørte var en grå varebil med grønne skilt og kjennemerke VH 24605. Han kjørte bort fra stedet mot kjøreretningen. Vitnet hadde gjort observasjonen før bomben eksploderte, og han syntes at det var litt merkelig. Dette var bakgrunnen for at han hadde notert kjennemerket på bilen. Da han senere hørte eksplosjon, valgte han å ringe fordi han mente at observasjonen kunne være viktig for politiet.

Dette var et 112-anrop og ekspedienten ville normalt straks viderekoblet en samtale av denne karakter til operasjonssentralen. I dette tilfellet var imidlertid alle operatørene opptatt i samtaler. Ekspedienten som tok i mot meldingen forklarte vitnet at informasjonen var notert og at vitnet ville bli ringt opp igjen fordi det var svært travelt for alle nå. Samtalen ble avsluttet kl. 15.37.

Ekspedientene ved sentralbordet loggfører ikke i PO. Ekspedienten som mottok denne meldingen forlot derfor arbeidsplassen sin på sentralbordet og leverte notatene til operasjonssentralen.

Det var svært travelt for de fire operatørene på operasjonssentralen, med blant annet mange nødansrop. Klokken 15.55 ringte en av operatørene til vitnet. Vitnet fortalte at den mistenkelige personen hadde politimerke på armen, og europeisk utseende, var et sted i 30-årene og ca. 180 cm høy. Han hadde observert ”politimannen” da han ”kom gående opp bak vitnet i gaten som går opp fra Regjeringskvartalet”. Vitnet antok at ”politimannen” var alene i bilen fordi han hadde hørt to pip fra bilalarmen. Han fortalte videre at ”politimannen” hadde glassvisir på hjelmen og pistol ute. Vitnet bekreftet at han var sikker på varebilens kjennemerke fordi han hadde lagret det på sin mobiltelefon. Vitnet hørte eksplosjonen da han befant seg ved Elvebakken videregående skole og anslo at dette var ca. fem minutters gangavstand fra Regjeringskvartalet. Samtalen ble loggført i PO kl. 15.56, og merket som viktig. Denne samtalen ble avsluttet kl. 16.01.

Klokken 16.04 ble operasjonsleder oppringt fra Desken på Kripos, som søkte informasjon om hendelsen i Regjeringskvartalet. I løpet av denne samtalen ba operasjonsleder Kripos om å sende nasjonal varsling om fluktbilen. I riksalarmen som Kripos sendte ut, var bokstavene i kjennemerket utelatt til tross for at de ble oppgitt av operasjonsleder i telefonsamtalen. Operasjonssentralen varslet kort tid etter nabopolitidistriktene Asker og Bærum, Romerike og Follo om fluktbilen pr. telefon.

Dette ble gjort fra kl. 16.08 til kl. 16.17. Patruljer fra Follo tok oppstilling fra kl. 16.30 både på E6 og E18. I telefonsamtalen med Kripos og Romerike politidistrikt ga operasjonssentralen ingen opplysninger om at gjerningsmannen var iført politiuniform og at han var bevæpnet. I Oslo ble ikke etterlysning/melding om fluktbilen lest ut på samband til alle enhetene i politidistriktet.

Ca. klokken 15.50 opplyste en vakt fra Regjeringskvartalet til innsatsleder at de ut fra videobilder fra overvåkingskameraene kunne se en mann iført noe som liknet på en uniform forlate en varebil som hadde parkert like utenfor resepsjonen. Det var denne varebilen som senere hadde eksplodert. Innsatsleder ga en polititjenesteperson fra avsnittet Spesielle Operasjoner, som var i innsatsområdet, i oppdrag å sjekke ut opptaket fra overvåkingskameraet med tanke på å identifisere kjøretøy og gjerningsperson.

Ca. klokken 15.55 ga innsatsleder Beredskapstroppen som deloppgave å innhente opplysninger om gjerningsmannen og starte et eventuelt søk etter ham.

Klokken 16.04 mottok innsatsleder informasjon fra operasjonssentralen om fluktbilen. Klokken 16.05 ga operasjonssentralen den samme informasjonen til Beredskapstroppen. Beredskapstroppen, som var opptatt med søk, meldte tilbake at de ville avvente til det forelå mer opplysninger. Det forelå ikke nok informasjon til at de kunne agere. I og med at det hadde gått snart 40 minutter siden eksplosjonen, vurderte innsatsleder det som uaktuelt å anmode operasjonssentralen om å omprioritere politipatruljer fra innsatsområdet for overvåking av trafikkknutepunkter rundt Oslo. Innsatsen i Regjeringskvartalet måtte prioriteres.

Så tidlig som ca. kl. 16.00 etablerte P2 etterforskningsko og ressursko. Etterforskningsko knyttet til seg liaisoner fra Kripos og Politiets sikkerhetstjeneste (PST). P2 etablerte videre et etterretningspunkt, PTO¹⁴⁴, som innhentet informasjon fra enhetene ved Seksjon for organisert kriminalitet og overvåket sambandstrafikken og operasjonsloggen. Formålet var å starte etterforskningssporet samtidig med at den operative innsatsen pågikk.

Etterforskningsko samarbeidet tett med PTO og en tjenesteperson fra SO ved Regjeringskvartalet fikk i oppdrag fra innsatsleder å undersøke om det var mulig å identifisere bilen som hadde eksplodert, ut fra opptak fra overvåkingskamera i området. Klokken 16.42 meldte han tilbake at kjennemerket var identifisert til BR 99834. Det ble umiddelbart iverksatt undersøkelser knyttet til kjøretøyet i interne og eksterne registre og hos samarbeidspartnere. På grunn av fellesferie hos de ulike aktørene var det en utfordring å komme raskt i kontakt med ansatte som kunne gi politiet informasjon.

Klokken 17.43 ble Etterforskningsko oppmerksom på en loggføring i PO kl. 15.56 med opplysninger om en mulig fluktbil, VH 24605, og beskrivelse av mulig gjerningsmann. De iverksatte samme undersøkelser som var gjort omkring bombebilen. Klokken 18.20 ble vitnet som hadde ringt inn opplysningene om fluktbilen avhørt.

Klokken 18.19 mottok Etterforskningsko informasjon om at bombebilen var leid av Anders Behring Breivik, samt informasjon om adresse, betalingsopplysninger og øvrige detaljer om leieforholdet.

¹⁴⁴ Politi Toll Oslo, Oslo politidistrikt.

Klokken 18.50 mottok Etterforskningsko informasjon om at VH 24605 var leid ut til samme person som hadde leid bombebilen. Etterforskningsko og PTO foretok en omfattende etterforskning knyttet til kjøretøyene for å avdekke om leietaker hadde leid flere kjøretøy. Videre ble betalingskortet som ble brukt ved utleien undersøkt, videoinnhenting iverksatt, bomstasjonspasseringer sjekket og øvrige etterforskningsskritt mot siktede og hans kjøretøyer foretatt. Ut over kvelden ledet EKO et omfattende etterforskningsarbeid som innbefattet avhør, ransakninger, tekniske undersøkelser, etterretning, beslagshåndtering, sikring av elektroniske spor m.m.

Følgende **tidslinje** oppsummerer tidspunkt for hendelser og tiltak knyttet til identifisering av gjerningsmann, bombebil og fluktbil:

Kl	Hendelse
15.31	Vaktsentralen i Regjeringskvartalet ringer og forteller at en stor, hvit varebil hadde parkert på utsiden av bygget og senere gått i luften. Sett en fører forlate bilen: "en liten kar med mørkt hår, iført en slags vokteruniform med refleks på benet og hvitt, rundt merke på armen".
15.34	Vitne melder om mistenkelig mann i politiuniform som forlot åstedet i varebil med kjennemerke VH 24605.
15.50	En vakt fra Regjeringskvartalet forteller innsatsleder at de ut fra videobilder fra overvåkingskameraene kunne se en mann iført noe som liknet på en uniform forlate varebilen, som senere eksploderte utenfor resepsjonen. Innsatsleder ga en tjenesteperson fra SO i oppdrag å sjekke ut opptaket fra overvåkingskameraet.
15.55	Vitnet som meldte om kjøretøy kl. 15.34 ringes opp. Han bekrefter meldingen og gir ytterligere informasjon.
15.56	Meldingen om VH 24605 loggføres i PO.
16.00	Etterforskningsko (EKO) opprettes (cirkatidspunkt).
16.04	Operasjonsleder anmoder Kripas om nasjonal varsling av kjøretøy VH 24605.
16.04	Operasjonssentralen informerer innsatsleder over samband om mulig fluktbil og gjerningsperson, men at de vil komme tilbake med nærmere opplysninger
16.05	Operasjonssentralen informerer pr. telefon Beredskapstroppen om mulig fluktbil og gjerningsperson, men at de vil komme tilbake med nærmere opplysninger
16.08	Operasjonssentralen varsler Asker og Bærum om VH 24605 og gir opplysninger om mulig gjerningsmann.
16.15	Operasjonssentralen varsler Romerike om VH 24605.
16.17	Operasjonssentralen varsler Follo om VH 24605 og gir opplysninger om mulig gjerningsmann.
16.42	Tjenesteperson fra SO melder til EKO at bilen som ble sprengt i Regjeringskvartalet har kjennetegn BR 99834. EKO iverksetter etterforskning mot bilen.
16.43	Kripas sender ut nasjonal varsling etter 24605.
17.43	Det iverksettes etterforskning mot mulig fluktbil VH 24605.
18.19	EKO får inn opplysninger om at Anders Behring Breivik var leietager på BR 99834.
18.20	Vitnet som ringte inn melding kl. 15.34 avhøres på Politihuset.
18.50	EKO får inn opplysninger om at Anders Behring Breivik var leietaker på VH 24605.

Klokken 16.05 ble den første pressemeldingen sendt til media på e-post. Dette var en kort melding, som bekreftet at det hadde vært en eksplosjon i Regjeringskvartalet og at det var redningspersonell på stedet.

Klokken 16.48 ble det sendt en ny pressemelding som bekreftet at det var døde og skadde som følge av eksplosjonen og det ble i tillegg kalt inn til pressekonferanse på Politihuset. Ca. kl. 16.30 ga innsatsleder den første korte pressebriefen på Youngstorget, og ca. kl. 17.15 ble journalister tatt med til Einar Gerhardsens plass og fikk anledning til å filme/fotografere åstedet. Se nærmere om dette i punkt 5.2.7, Informasjon og mediehåndtering.

Ved terrorhandlinger påhviler det operasjonsleder (og politimesterens operative stab når denne er satt) å vurdere hvilke tiltak som skal iverksettes med tanke på vakthold og objektsikring av sivil samfunnsviktig infrastruktur og skjermingsverdige objekter.¹⁵ I initialfasen var staben fortsatt ikke satt og operasjonssentralen hadde mer enn nok med å svare på telefonhenvendelser fra publikum og kommunisere på samband med politienhetene. Samtidig skulle operasjonsleder utføre en rekke varslinger for å få mobilisert ledere og innsatspersonell. Både operatører og operasjonsleder ble ”slukt” av oppdraget i Regjeringskvartalet og hadde i den innledende fasen begrensede ressurser til rådighet og kunne derfor ikke prioritere iverksettelse av Vakthold og objektsikring. Se nærmere om dette i punkt 5.2.4, Vakthold og objektsikring.

Samtidig som operasjonen i Regjeringskvartalet pågikk, måtte operasjonsleder og operatørene håndterte andre politioppdrag. I de to første timene etter eksplosjonen håndterte sentralen ordinære oppdrag som trafikkulykker, arbeidsulykke, ran, vold, forsøk på barnebortføring, voldtektsforsøk, innbrudd m.m. (se tidslinjen under).

Eksplosjonen i Regjeringskvartalet utløste en rekke henvendelser til operasjonssentralen om mistenkelige gjenstander i Oslo sentrum. Hver enkelt melding måtte vurderes særskilt, og det hersket hele tiden usikkerhet omkring hva som kunne være neste terrormål.

Oslo politidistrikt får normalt en del meldinger om mistenkelige gjenstander. Dette kan være mistenkelige brev sendt til statlige institusjoner, ambassader eller personer med en viss offentlig interesse. I tillegg kan det være gjenglemte eller hensatte kofferter som ser mistenkelige ut. Felles for nesten alle disse meldingene er at de som oftest løses av første patrulje på stedet. Er det litt mer hold i meldingen, kan det være at innsatsleder tar vurderingen. I enkelte tilfeller vil Bombegruppen kontaktes. Målet er likevel at dette løses på en effektiv, men sikker måte. Prosedyrene i tiltakskortet følges og tilpasses den enkelte situasjon. På bakgrunn av terrorangrepet denne dagen måtte denne type hendelser vies ekstra oppmerksomhet.

Klokken 16.16 mottok politiet flere meldinger om mistenkelige gjenstander i Karl Johans gate/Kirkegata utenfor TV2-bygget. Området ble sperret av, TV2-bygget evakuert og etter hvert ble

gjenstandene undersøkt. Oppdraget var ressurskrevende og tok 4 timer og 40 minutter fra første melding kom, og til oppdraget var avsluttet. Det viste seg at gjenstandene var harmløse. Det var samme konklusjon første patrulje på stedet meldte tilbake til operasjonssentralen tre minutter etter at de hadde fått oppdraget. De meldte at det var en søppelsekk og ryggsekk, formentlig lagt igjen av noen uteliggere. Undersøkelse av loggføringer og samtalelogger viste at informasjon ble borte for operatørene, og at vesentlige opplysninger ikke ble formidlet videre til innsatsleder.

Det var flere andre meldinger om mistenkelige gjenstander. Felles for mange av dem var at patruljer selv klarerte disse ut. Ett eksempel var en mistenkelig koffert ved den amerikanske ambassadørens residens. Kofferten ble vurdert av politipatruljen og fjernet, uten at det ble etablert sperringer, eller at ekstra ressurser ble tilkalt.

Innsatslederne fikk også ansvaret for andre meldinger om mistenkelige gjenstander, og var hele tiden avhengig av pålitelig informasjon for å kunne løse oppdragene på en effektiv måte.

Ekspløsjonen hadde påført skader på bygninger i et meget stort område og det var ressurskrevende for politiet å sikre steder hvor glass fra knuste vinduer stod i fare for å falle ut og påføre forbipasserende alvorlige skader.

I sum brukte politidistriktet ikke ubetydelige ressurser på å håndtere andre oppdrag parallelt med innsatsen i Regjeringskvartalet.

Tidslinjen under viser tidspunkt for noen av de oppdragene som ”stjal” ressurser fra innsatsen og samtidig bidro til å skape et uoversiktlig situasjonsbilde 22.7.11:

- Poster markert med grått: Henvendelser i forbindelse med eksplosjonen. Kvittert ut løpende pr. telefon.
- Poster med sluttidspunkt: Henvendelser som det ble bruk ressurser på.
- Øvrige poster: Henvendelser det ikke ble brukt ressurser på grunnet manglende kapasitet.

Start kl.	Hendelse	Slutt kl.
15.25	Patrulje melder om eksplosjon i Skippergata.	
15.25	Patrulje melder om eksplosjon inne i Folkets hus i Youngsgate.	
15.26	Melding om at det har gått av en bombe i Christian Kroghs gate.	
15.27	Melding inn til politiet om eksplosjon i Ibsentunnelen.	
15.28	Melding fra AMK om at det er mange skadde etter at noe har falt fra taket på VG-bygget.	
15.28	Melding om såret person i Grensen 10.	
15.29	Melding om bombe som har gått av i Rosteds gate.	

¹¹⁵ PBS I, pkt. 6.1, jf. PBS II og Politidirektoratets rundskriv 2010/12.

15.29	Patrulje melder om at en restaurant er sprengt i Møllergata 16.	
15.30	Melding om eksplosjon i Grensen 3.	
15.31	Melding om skadet person med glassbiter i hodet etter en eksplosjon i Torggata 5.	
15.33	Melding om mange skadde på Hammerborgtorg.	
15.35	Vaktsentralen ved Oslo sentralbanestasjon ringer og spør om de skal evakuere Oslo S.	
15.35	Melding fra Wilses gate 4 B om at noen har skutt ut rutene i nr. 6.	
15.37	Melding om trafikkulykke i Sinsenkrysset.	
15.39	Patrulje til Storingsgata 14. Melding om eksplosjon og at et byggestillas hadde kollapset. Patruljen fikk opplysninger fra vitner som hevdet at det var en bombe. Patruljen fikk raskt avklart at det var et arbeidsuhell uten skadde.	16.00
15.40	Melding om eksplosjon i Fredensborgveien 22.	
15.40	Melder hevdet at han hadde blitt frastjålet lommebok og at noen forfulgte ham. Han hevdet at han befant seg ved Ankerbrua og at han slåss med vedkommende.	
15.41	Patrulje med viktig melding om en Mercedes som står forlatt i Ibsentunnelen.	
15.46	En vekter opplyser til en patrulje at det skal være to udetonerte bomber igjen. Dette resulterer i evakuering av innsatsområdet.	15.54
16.08	Patrulje melder om en hensatt Volkswagen Caravelle i Teatergata.	
16.11	Telefon fra vitne som har fulgt etter en bil som kjørte fra Regjeringskvartalet rett før eksplosjonen.	
16.14	Telefon fra vitne som har sett en utenlandsk mann løpe opp Brugata rett etter eksplosjonen bærende på en pose.	
16.16	Patrulje melder om to mistenkelige kofferter utenfor TV2s lokaler.	21.49
16.18	Samme patrulje melder om to forlatte kolli i Karl Johans gate utenfor TV 2, mulig etter sigøynere.	21.49
16.20	Sikkerhetssjef Stortinget ringer og ber om at biler parkert utenfor blir fjernet.	
16.22	Patrulje melder om en italiensk registrert kassebil med lukket rom som står forlatt på Youngstorget.	
16.25	Melding om innbrudd på gang i Sandakerveien, mann har sparket inn en rute.	
16.51	Melding om to personer som slåss om et lite barn i Nordre gate. Patrulje sendt til adressen og lokaliserer de involverte ved Sofienberggata.	17.13
17.02	TV 2 bygget evakueres.	21.49
17.06	Melding om trafikkulykke på Ytre Ringvei ved Østensjøvannet.	
17.06	Melding om mistenkelig koffert ved den amerikanske ambassadørens residens. Flere purringer. Kl. 19.51 ble en patrulje sendt. Patruljen undersøkte kofferten og den viste seg å være harmløs.	19.53
17.08	Vitne melder om en rød Ford Transit med ulike kjennemerker foran og bak hvor det var tre kurdere med finlandshetter, ingen stedsangivelse.	
17.19	Melding om saknet person.	
17.25	Innsatsleder samler alle tilgjengelige patruljer som kan frigjøres fra andre oppgaver for innsats ved TV 2 på Stortorget.	21.40
17.29	Melding om en tralle utenfor en forretning i Byporten Shopping, som hadde stått der siden kl. 15.48. Tilhørte formentlig en narkoman. Kl 1910 patrulje til Byporten shopping. Patruljen anmodet om bistand fra bombegruppa. Forsvaret sendte ned en mann i bombedrakt som undersøkte trallen manuelt. Viste deg å være harmløs.	21.48
17.58	IL melder til bombegruppa om flere utenlandske biler fullpakket med bagasje ved Høyesteretts plass.	
18.10	Patrulje påtraff en kjent konspirasjonsteoretiker som gikk rundt og hevdet at han var journalist. Han ble oppfordret til å holde seg unna området.	18.12
18.20	Patrulje til en statsråds bolig. Ingen hjemme.	18.26
18.23	Melding om mistenkelig pakke på Bussterminalen. Funnet harmløs.	18.36
18.26	Patrulje til Hegdehaugsveien. Mann som gikk mot statsministerboligen snudde og	19.39

	gjemte seg. Patruljen sporet ham opp og klarerte ham ut. Ingen videre tiltak.	
19.03	Melding om suicidal person i Dælenengata. Patruljen fikk kontakt med personen og sørget for at en kamerat kom til adressen for å følge ham opp.	19.25
19.17	Patrulje påtraff en psykiatrisk person i Drammensveien. De oppfordret ham til å reise hjem.	19.19
19.24	Patrulje til en statsråds bolig. Ingen hjemme.	19.29
19.30	Patrulje melder om en norskregistrert tungt lastet varebil på Youngstorget som må sjekkes av bombegruppa.	
19.39	Melding om mistenkelig bil i Kronprinsensgate ved Utenriksdep, på plasser tilhørende en ambassade. Patrulje til stedet kl. 19.54. Bilen var registrert som stjålet. I bilen var det en plasttank og ledninger. Ledningene var ikke tilkoblet tanken. Bombeundersøkelser med robot. Viste seg å være harmløs.	23.7 kl 01.59
19.43	Melding om kvinne som blir overfalt og sparket ned på Tøyen t-banestasjon. Hun hevdet å klare seg selv.	
19.44	Melding fra alarmsentral om at maskerte menn med en svart varebil har brutt seg inn i på adresse i Strømsveien og tømmer et sigarettlager. Patrulje på stedet kl. 19.57. Fluktbil med maskerte menn var forlatt åstedet.	20.12
19.47	Melding om fire menn med norsk utseende i Jens Bjelkes gate som var bevæpnet, og gikk fra en sort Audi til en hvit Opel Vectra. Patrulje til stedet. Ingen funn.	20.46
19.47	Melding om overdose i Inkognitogata. Satt over til AMK.	
20.00	Politiet får melding om mistenkelige personer i Domkirketårnet, og patruljer ankom kl 2036. Bombehund benyttet til søk og politihelikopteret undersøkte mistenkelig gjenstand i kirkespiret. Ikke funn.	21.27
20.37	Patrulje til Badebakken. Melding kl 2031 om utløst voldsalarm. Viste seg å være utløst ved en feil.	20.39
20.46	Melding om mistenkelig parkert bil i Hammersborgtunnelen. Kl. 21.04 patrulje til tunellen. Ingen funn.	21.09
20.50	Melding om mistenkelig søppelsekk i Møllergata.	
21.00	Melding om mistenkelig koffert i Petter Møllersvei.	
21.03	Melding om familievold i Vetlandsveien, men ingen var alvorlig skadet. Patrulje på stedet kl. 21.45. Den ene parten hadde forlatt stedet og skulle sove et annet sted.	22.13
21.08	Melding om utløst voldsalarm. Patrulje til Birkelunden kort tid etter. Viste seg å være utløst ved en feiltagelse.	21.30
21.10	Flere patruljer til Enebakkveien. Flere personer i håndgemeng og det hadde utviklet seg til nevekamp. De forsvant fra stedet før patruljene ankom.	21.22
21.20	Melding om en person som slår på en dør. De innefor døren var redde. Patrulje til Loftsrudhøgda. Viste seg å være en familiekonflikt. Et familiemedlem fikk beskjed om å holde seg unna.	22.01
21.21	Polititjenestepersonell i sperring anmodet om å bistå vektere som hadde tatt 2 innbruddstyver i en privatbolig like ved Deichmanske bibliotek. Det viste seg at fornærmede ikke ønsket å anmelde forholdet. Tyvene bortvist fra området i 24 timer.	21.40
21.34	Flere patruljer til Oslo Sentralstasjon. Pågående masseslagsmål. 5 personer ble pågrepet. Avsluttet kl. 22.07, men en patrulje fulgte opp saken med anmeldelser og bevissikring. Denne patruljen ble frigjort ca. kl. 00.30.	23.7 kl 00.30
21.57	Melding fra cafe om en gjest som forstyrret omgivelsene. Personen forsvunnet da patruljen ankom stedet kl. 22.45.	22.46
22.02	Melding om innbrudd hos Lefdal. Kl. 22.14 patrulje til Strømsveien 245. Ingen tegn på innbrudd. Avsluttet.	22.15
22.10	Melding om vinglete person i kjørebanelen på E6/Alnabru.	
22.10	Melding om hensatt bil ved Karihaugen som kunne være trafikkfarlig.	
22.30	Melding om en afrikansk mann med en blødende skade i buken. Kl 22.31 patrulje til Schandorfsgate. Ingen funn.	22.40
22.43	Melding om to "mystiske" personer på et hotell i sentrum. Patrulje i sperring oppsøkte hotellet. Viste seg å være to gjester fra Kuwait. Ingen grunn til mistanke da det hele var basert på antagelser. Patruljen valgte å ikke forstyrre dem.	22.53
22.57	Melding om høy musikk og truende adferd i Ullevålsalleen.	

23.11	Melding om kranglete gjest i en bydels kro.	
23.15	Patrulje til Stensberggata. Melding om slåsskamp mellom 4 personer. Patruljen avverget videre konflikt.	23.18
23.31	Melding om beruset kvinne i Vahlsgate. Patruljen til stedet kl. 23.46 og konkluderte med at hun var i stand til å ivareta seg selv.	23.47
23.37	Melding om to menn som løp etter en annen mann i Pilestredet. Patrulje på stedet kl. 23.40. Det viste seg at ”offeret” mennene løp etter hadde knust vinduet på en bil og stjålet noe derfra. Patruljen pågrep innbruddstyven og tok beslag i gjenstander som var stjålet.	23.7. kl 01.00
23.44	Melding om innbruddsalarm i klesforretning i Bogstadveien. Patrulje til stedet. Ingen tegn til brudd.	23.56
23.52	Melding om kjøretøy med knekt tenningslås i Prost Hallingsvei.	
23.54	Melding om mistenkelig koffert i Petter Møllers vei. Første patrulje til stedet 23.7. kl. 00.14. Forsvaret foretok bombesøk. Viste seg å være harmløs.	23.7 kl 01.13

Politimesterens operative stab ble etablert i tiden fra ca. kl. 15.30 frem til kl. 16.48, da samtlige unntatt P7-funksjonen hadde møtt. Assisterende stabssjef møtte kl. 16.45. Det var innledningsvis stedfortredere i flere av P-funksjonene, som etter stabsoppsettet ikke bekler funksjonen, men de ble forholdsvis tidlig avløst da stabens faste medlemmer møtte opp. Alle funksjoner ble hele tiden ivaretatt av kompetent personell.

Klokken 16.00 varslet fungerende politimester Politidirektoratet om eksplosjonen i Regjeringskvartalet og avga en muntlig situasjonsrapport. Deretter orienterte han politimesteren, som hadde ferie. Den første situasjonsrapporten ble sendt fra Oslo politidistrikt til Politidirektoratet kl. 1838. Forut for dette var Politidirektoratet blitt oppdatert gjennom sin liaison i staben. Politidistriktet sendte ytterligere fem situasjonsrapporter før midnatt. Dagen etter, den 23.7., ble det sendt 14 situasjonsrapporter til Politidirektoratet. Søndag sendte staben inn seks situasjonsrapporter, men deretter ble det kun sendt en rapport i døgnet.

Staben prioriterte innsatsen i Regjeringskvartalet, først og fremst for å redde liv og helse. Parallelt hadde det å identifisere hvem som stod bak angrepet prioritert siden trusselbildet og -nivået måtte avklares. Staben konkluderte tidlig at det var fare for ytterligere anslag, og påbegynte planarbeid i forhold til sikring mot og bekjempelse av nye angrep. Det var en utfordring at nødetatene jobbet inne på et område som ikke var klarert, sett i forhold til sekundære sprenglegemer, men redningsarbeidet ble besluttet opprettholdt. Staben besluttet at kollektivtrafikken skulle fortsette å gå, noe som var i tråd med tiltakskortet for bombedetonasjon.¹¹⁶ Informasjon og mediehåndtering ble innledningsvis også gitt fokus. Staben så det som viktig å gi publikum og media informasjon.

Etter hvert som staben fikk ressurser utover det som var nødvendig for å ivareta redningsarbeidet og sikre innsatsområdet, ble det fokusert på sikring av mulige nye terrormål. Se nærmere om dette punkt 5.2.4, Vakhold og objektsikring.

¹¹⁶ jf. PBS III.

Som følge av varslinger og mobilisering av tilgjengelige personellressurser, og personell som møtte på eget initiativ, hadde staben fra kl. 15.00 og frem til midnatt 22.7. følgende tilgang på egne personellressurser (polititjenestepersonell, jurister og sivile, jf. punkt 5.1.2):

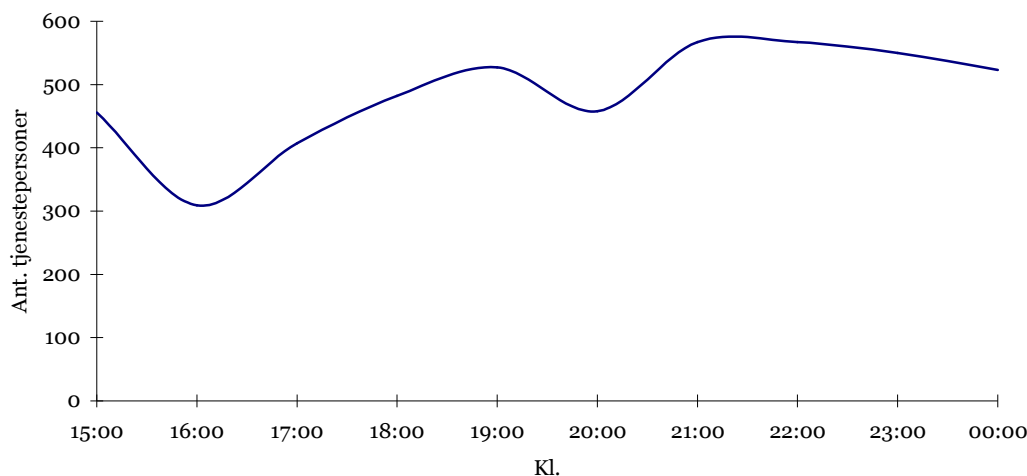

Fig. 1. Oversikt over tilgjengelig personell 22.7.11 fra kl. 1500 – 2400.

Det prekære ressursbehovet medførte at til sammen 271 tjenestepersoner ble kalt inn fra ferie i løpet av operasjonen.

P1-funksjonen ble bemannet fra kl. 16.45. De overtok ”stafettpinne” fra operasjonsleder når det gjaldt varslinger og innkalling av alt tilgjengelig personell, og få etablert kontaktpunkter på politistasjonene og andre politidistrikter. Politidirektoratet ga Oslo politidistrikt beordringsmyndighet til alle politidistrikter/særorgan. Etter hvert mottok politidistriktet bistand i form av tjenestepersonell fra politidistriktene Follo, Østfold, Romerike, Søndre Buskerud, samt Politiets utledningsenhet (PU). P1 ga Kriminalteknisk avsnitt myndighet til å beordre inn rett kompetanse fra utenbys politidistrikt.

Staben opplevde at liaisontjenesten fungerte meget godt, og mottok liaisoner fra Forsvaret (HV-02, HMKG, FOH, FSK), POD, PST, Kripas og Oslo kommune (Beredskapsetaten og Oslo Brann og redningsetat).

Fredag kveld var det tekniske problemer knyttet til utveksling av gradert informasjon med PST. Politidistriktet har ikke godkjente IKT-systemer for utveksling av gradert informasjon med Forsvaret. Dette satte en begrensning for utvekslingen av informasjon mellom politidistriktet og samarbeidspartnerne. Likeledes begrenset det muligheten for å ta ut det fulle potensialet som ligger i liaisonutvekslingen.

P1 erfarte at flere av driftsenhetene etablerte lokale P1-funksjoner som var en stor avlastning for P1 sentralt, med tanke på å få tilgang på nok personell og med riktig kompetanse. Blant annet var det viktig for å få UEH- og annet IP-personell tilgjengelig i spesielle funksjoner.

P1-ordrer som omhandlet og regulerte arbeidstidsbestemmelser, ferieavvikling, beordringer og økonomi, ble kommunisert og omforent med POD før utsendelse.

P1-funksjonen erfarte på ny at politidistriktets dataløsninger for personellhåndtering ikke var tilpasset behovet for å rask og effektiv oversikt over politidistriktets tilgjengelige personellressurser og kompetanse.

P4-funksjonen hadde innledningsvis viktig oppgaver i forhold til forpleining av personell og transport. Etter hvert måtte også forlegning og utkjøring av sperremateriell gis prioritet. Det var mange oppgaver som skulle ivaretas første døgnet, før fokus ble rettet mot fortsatt drift. I påfølgende fase var det viktig å rekvirere og supplere materiell fra Politiets data- og materielltjeneste (PDMT) og andre leverandører. De sentrale avtalene P4 må forholde seg til, omfatter varer og tjenester med ofte lang leveringstid og politidistriktet har som regel lite forbruksmateriell på lager. P4-funksjonen hadde selv for lite personell i initialfasen i forhold til oppdragsmengden, og blant annet måtte Brann- og redningsetaten bistå med utkjøring av sperremateriell.

P4 kommuniserte hyppig med PDMT for å få etterforsynt materiell. P4-funksjonen opplevde at PDMT var veldig serviceinnstilt og fulgte opp alle henvendelser. Det var imidlertid en utfordring at politidistriktene og PDMT ikke hadde en felles dataløsning for oppdatering av materiellbeholdninger, slik at man kunne se hva det var mulig å rekvirere hos andre politidistrikter.

Utrykningsenheten (UEH) i Oslo ble ikke vurdert innkalt som en samlet innsatsstyrke. UEH-personell som allerede var på jobb inngikk i oppdragsløsingen og staben vurderte det lite hensiktsmessig å trekke dem ut av pågående oppdrag. UEH-personellet er fordelt til politistasjonene, og det er stasjonene som primært disponerer dem. I løpet av natt til 23.7. disponerte staben UEH-personellet planmessig til objektvaktholdet.

Operasjonsleder benyttet ikke tiltakskortet for "Eksplosiver, bombetrusler og bomber"¹¹⁷. Hun var rutinemessig innlogget på PBS WEB. Hun hentet tidlig frem tiltakskortet, begynte å lete etter bombedetonasjon og "scrollet" ni sider uten å finne den delen av dokumentet som omhandlet bombedetonasjon. Da det riktige punktet ikke ble funnet, prioriterte operasjonsleder å iverksette varsling av staben. Hun hentet tiltakskortet opp igjen noe senere og fant den aktuelle delen av dokumentet og ble oppmerksom på tiltak hun ikke hadde utført. I mellomtiden var staben etablert og operasjonsleder forventet at tiltakene ville bli ivaretatt av dem, men forvisset seg ikke om dette.

¹¹⁷ Jf. PBS III.

Stabssjefen ga stabsmedlemmene beskjed om å mobilisere alle disponible ressurser, kraftsamle i initialfasen og planlegge for et sekundæranslag. Politihelikopteret er en av de bistandsressursene som skal varsles i følge tiltakskortet for "Eksploder, bombetrusler og bomber". En konsekvens av at ingen fulgte tiltakskortet fullt ut, var at Politihelikoptertjenesten ikke ble varslet tidligere. Helikoptertjenesten avviklet fellesferie og staben forholdt seg på dette tidspunkt til de ressurser som faktisk var tilgjengelig. Klokkene 19.09 besluttet sjef for Spesialseksjonen i samråd med operativ stab, at politihelikopteret skulle mobiliseres, han informerte visepolitimester for Ordensavdelingen og iverksatte varsling. Se nærmere om dette under punkt 5.2.3, Helikopterressurser.

Klokkene 17.26 kom de første telefonene om skyting på Utøya inn til sentralbordet ved operasjonssentralen. Telefonene ble først satt videre til Nordre Buskerud politidistrikt, men etter hvert måtte også operasjonssentralen svare på telefoner fra oppringere som ikke hadde kommet igjennom til Nordre Buskerud politidistrikt, og som på nytt ringte Oslo politidistrikt. Operasjonssentralen ringte allerede kl. 17.27 operasjonssentralen i Nordre Buskerud politidistrikt, og fikk bekreftet at Nordre Buskerud politidistrikt hadde kunnskap om skyting på Utøya. Flere andre politidistrikt ringte de påfølgende minuttene til operasjonssentralen i Oslo om situasjonen på Utøya, da de ikke fikk kontakt med Nordre Buskerud politidistrikt.

Politimesterens operative stab ble kjent med hendelsen på Utøya kl. 17.29. Informasjonen kom fra Politidirektoratets liaison i politidistriktets stab. Hans datter befant seg på AUF's sommerleir på Utøya og ringte sin far mens han satt i staben. Beredskapstroppens liaison i staben fikk snakke direkte med datteren, forstod alvoret i situasjonen og koblet hendelsen i Regjeringskvartalet med hendelsen på Utøya. Han informerte staben og varslet Beredskapstroppens ko (Delta-ko), som igjen varslet Beredskapstroppens aksjonsleder i Regjeringskvartalet. Aksjonsleder varslet innsatsleder, som frigjorde mesteparten av Beredskapstroppens mannskaper fra Regjeringskvartalet. De iverksatte umiddelbart og rykket ut til Utøya. En mindre enhet ble holdt igjen i tilfelle det skulle komme et tilsvarende anslag i Oslo.

Klokkene 17.40 ringte operasjonsleder ved Nordre Buskerud politidistrikt tilbake til operasjonssentralen i Oslo og anmodet om bistand. Operasjonslederen informerte om at det pågikk skyting på Utøya. Operasjonsleder i Oslo informerte om at Beredskapstroppen allerede var på vei. Operasjonsleder i Nordre Buskerud politidistrikt informerte om at en mann iført politiuniform hadde gått i land på øya, og at han skjøt med automatvåpen. Flere personer var skutt. Nordre Buskerud politidistrikt fortalte at de snart ville ha første patrulje på stedet, men at de var avhengig av båt for å komme seg ut til Utøya.

Klokkene 17.41 ringte stabssjefen politimesteren i Nordre Buskerud politidistrikt. Han ga henne en situasjonsoppdatering om Utøya, informerte om at Beredskapstroppen var på vei, og anbefalte henne å sette stab i eget distrikt. Se nærmere om Oslo politidistrikts innsats på Utøya i pkt. 5.2.2, Utøya.

Klokken 17.46 meldte operasjonssentralen på samband til samtlige enheter at gjerningsmann i Oslo og på Utøya var iført politiuniform.

Klokken 18.05 ble det lest ut melding på samband om at alt uniformert politi som ville forsere sperringene rundt Regjeringskvartalet, og som ikke kunne legitimere seg skulle stanses, om nødvendig med makt. I dette lå det også at skytevåpen, om nødvendig, kunne benyttes. Postinstruksen var godkjent av staben.

Operasjonssentralen fortsatte utover kvelden 22.7. å håndtere oppdrag i tilknytning til de to hendelsene. Situasjonen var fortsatt uavklart med opplysninger om flere celler og mulige angrep. Fokus i Oslo ble utover kvelden flyttet fra mistenkelige objekter over på ledelse av objektvakthold og sperretjeneste. Den store politiinnsatsen medførte en kontinuerlig sambandstrafikk og forespørsler inn til operasjonssentralen.

Ved operasjonssentralen i Oslo er det definert en egen rolle for førstemottak av nødanrop. De som logger inn med denne rollen foretar en "filtrering" av anropene. Det er operatørassistentene ved sentralbordet som innehar denne rollen. Dersom det er en reell nødsamtale settes samtalen videre til operatørene på operasjonssentralen. Oslo politidistrikt kan motta inntil 60 samtidige nødanrop i en felles kø, og det er ressursituasjonen ved operasjonssentralen som vil avgjøre om den nødstilte får svar eller ikke. Oslo politidistrikt besvarte gjennom hele operasjonen et betydelig antall nødanrop. Disse anropene kom i tillegg til alle andre telefoner via ordinære linjer. Det ble registrert 185 nødanrop til politidistriktet fra kl. 15.00 til kl. 16.00. Operatørene besvarte 100 anrop og 85 anrop ble ikke besvart. I tidsrommet fra kl. 16.00 til kl. 17.00 ble de registrert 69 anrop, hvorav 55 ble besvart. Den neste timen fra kl. 17.00 til kl. 18.00 hvor også nødanrop i forbindelse med Utøya-hendelsen kom inn til Oslo, registrerte Oslo 92 anrop, hvorav 62 ble besvart. Fra kl. 18.00 til kl. 19.00 ble det registrert 62 anrop, hvorav 47 ble besvart. Etter kl. 19.00 normaliserte situasjonen seg, og de aller fleste nødanrop ble besvart.

Fredag kveld 22.7. og natt til lørdag 23.7. konsentrerte mye av politiinnsatsen seg om etterretning og etterforskning og støtte til søk og åstedsarbeid på Utøya. Allerede kl. 19.30 besluttet påtalemyndigheten ransaking i Hoffsvæien og på Vålstua gård, og de første enhetene fra Oslo dro til Vålstua gård før kl. 21.00. Hedemark politidistrikt ble varslet kl. 19.35. Politiet begynte ransakingen i Hoffsvæien kl. 22.38. Se nærmere om dette under punkt 5.2.6.

5.2.2 Hendelsen på Utøya

Følgende **tidslinje** viser de viktigste tidspunkt for hendelser og tiltak knyttet til Oslo politidistrikts innsats i forbindelse med terrorangrepet mot AUF's sommerleir på Utøya:

22.7.11

Kl.	Hendelse
17.26	Oslo politidistrikt mottar første telefon av flere om at det pågår skyting på Utøya, settes over til Nordre Buskerud politidistrikt.
17.27	Operasjonssentralen ringer Nordre Buskerud og får bekreftet at de er kjent med at skyting pågår på Utøya.
17.29	POD's liaison i staben mottar telefon fra sin datter som befinner seg på Utøya. Skyting pågår og det er vill panikk på øya. Beredskapstroppens liaison i staben overtar telefonen og snakker direkte med henne.
17.30	Beredskapstroppens liaison i staben orienterer staben og Delta-ko.
17.30	Beredskapstroppen omdisponeres i Regjeringskvartalet og klargjør for å rykke ut til Utøya.
17.32	Flere telefoner om Utøya fra meldere som ikke kommer igjennom til Nordre eller Søndre Buskerud politidistrikt.
17.33	Telefon fra melder om gjerningsperson med gevær, et større våpen, settes videre til Nordre Buskerud.
17.33	AMK ringer og melder om Utøya, sier at det er en brann på øya.
17.35	Telefon fra Telemark politidistrikt som har mottatt melding om en person i politiuniform har gått i land og skyter ned folk på Utøya.
17.36	Søndre Buskerud pd ringer og melder at en mann i politiuniform går berserk på Utøya, flere ligger nede. Sønder Buskerud pd sier at dette må være et oppdrag for beredskapstroppen.
17.40	Nordre Buskerud ber om bistand fra Oslo og melder at en mann i politiuniform med tohånds automatvåpen har skutt flere personer på Utøya. Sier at de snart har første patrulje av to på stedet. Nordre Buskerud informeres om at staben har besluttet å sende beredskapstroppen.
17.40	Forsvarets liaison i POD melder til beredskapstroppen at 720-skvadron vil være klar til å lette med første helikopter ca. kl. 18.15.
17.40	Operasjonssentralen leser ut melding til alle patruljer om at SKYTING PÅGÅR på Utøya.
17.55	Beredskapstroppen prøver å få forbindelse med Nordre Buskerud for å få båt for å komme seg til Utøya.
17.56	Beredskapstroppen melder at de har fått forbindelse med Nordre Buskerud politidistrikt.
17.56	Riksadvokaten gir Oslo pd etterforskningsansvar for hendelsene i Regjeringskvartalet og på Utøya.
18.05	Første enhet fra Beredskapstroppen ankommer oppmøtested på Storøya (cirkatidspunkt).
18.11	Pårørende ringer og forklarer at de har en datter som har lagt på svøm, og at de har ringt venner på camping på Utvika slik at folk drar ut med båt for å plukke opp de som er i vannet, ber om videre forholdsregler.
18.15	Melder ringer inn og har kontakt med noen på Utøya, forklarer at "de" som har skutt har politiuniform.
18.19	Etterretningssko (EKO) får inn opplysninger om at Anders Behring Breivik var leietager på "bombebilen".
18.22	Søndre Buskerud ringer og setter over en innringer som lurer på hvor på Storøya han skal plukke opp Beredskapstroppen med båten sin.
18.25	Ett av Beredskapstroppens lag er ved land på Utøya med første båt.
18.30	Sea King-helikopter tar av fra Voldsløkka i Oslo og flyr til Storøya via Sylling.
18.30	Søndre Buskerud melder at de har hatt Anders Behring Breivik på telefon og at han ønsker å overgi seg.

18.33*	Anders Behring Breivik pågripes på Utøya *(pågrepstidspunkt kl. 18.32 – 18.34).
18.34	Melder ringer inn og sier at det er montert eksplosiver til et tre ved brygga på Utøya.
18.35	Operatør ved operasjonssentralen i Nordre Buskerud bekrefter til en pårørende som ringer inn at gjerningsmannen er pågrepet, sier at datteren som gjemmer seg kan komme fram.
18.50	EKO får inn opplysninger om at Anders Behring Breivik var leietaker på fluktbilen VH 24605.
18.57	Det første Bell-helikopteret til Forsvaret tar av fra Rygge.
18.58	Beredskapstroppen melder at Anders Behring Breivik er pågrepet på Utøya. Vitenopplysninger om at det skal være ytterligere 3 gjerningsmenn på øya.
18.58	P2 melder at det kan komme to anslag til basert på opplysninger fra siktede.
19.04	Telefon fra et vitne på Utøya om at gjerningsmannen skal befinne seg i Skolestua, settes videre til Nordre Buskerud.
19.06	Beredskapstroppen melder at det er stille på Utøya nå. Gjerningsmannen hevder å tilhøre Knight Templar.
19.08	Personell fra etterforskning (Spesielle Operasjoner) sendes fra Oslo til Utøya for å avhøre siktede.
19.09	Politiets helikoptertjeneste varsles.
19.15	Nordre Buskerud anmoder om bistand fra Bombegruppen.
19.20	Telefon fra Vest-Finmark politidistrikt om at de har mottatt telefon fra en som er på Utøya og holder en gutt som er skutt i hodet.
19.24	Operasjonssentralen ber Forsvaret sende IEDD-lag fra Ørlandet Flystasjon, som står på Lutvann til Utøya.
19.30	Første Bell-helikopter lander ved Storøya.
19.32	Dykkerbilen til Oslo Brannvesen ringer idet de er på vei til Utøya med froskemenn, de kommer ikke igjennom til Nordre Buskerud pd og spør om hvor oppmøteplass er.
19.34	Situasjonsrapport fra Beredskapstroppen.
19.45	Andre Bell-helikopter fra Forsvaret lander ved Storøya.
19.49	Den etterlyste bilen, VH 24605, er funnet på brygga ved Utvika.
19.59	Telefon fra operasjonssentralen ved Nordre Buskerud, melder personalia på gjerningsmannen, men kan ikke gi situasjonsrapport utover at skytingen har opphørt og det er mange døde og skadde.
20.01	Situasjonsrapport fra Beredskapstroppen om at det startes søk på Utøya.
20.02	Sea King-helikopter fra Voldsløkka lander på Storøya.
20.30	Sea King-helikopter fra Ørlandet lander ved Storøya med IEDD-laget fra Ørlandet.
22.26	Politihelikopteret beordret til Utøya for å bistå med søk.
23.17	Alle sykehus varsles om at de avdøde skal til obduksjon ved Rettsmedisinsk institutt på Rikshospitalet.

23.7.11

Kl.	Hendelse
00.54	Oslo politidistrikt beslutter at Kripos skal ha ansvaret for sporsikring på Utøya og identifisering av de drepte.
02.38	Politihelikopteret beordres tilbake til Oslo som ressurs for Beredskapstroppen.
03.29	Nordre Buskerud bekrefter ved sin P2 at de har selvstendig ansvar for pårørendesenteret i tilknytning til Utøya.
03.30	Oslo politidistrikt sender liaison til staben i Nordre Buskerud politidistrikt.
05.17	Nordre Buskerud anmoder Oslo om ytterligere 10 mann for bevæpnet klarering av Utøya før Kripos starter ID-arbeidet.

Da innsatsleder fikk informasjon om hendelsen på Utøya, valgte han å frigjøre mesteparten av Beredskapstroppens tjenestepersonell, som på dette tidspunkt var opptatt med søk og evakuering i Regjeringskvartalet. Aksjonsleder for Beredskapstroppen startet umiddelbart klargjøring (ca. kl. 17.30) for å rykke ut til Utøya. De rykket ut med til sammen 21 tjenestepersoner. Da operasjonssentralen i Nordre Buskerud politidistrikt ringte kl. 17.40 for å anmode om bistand, var Beredskapstroppen allerede på vei ut av Oslo. Operasjonsleder i Nordre Buskerud politidistrikt forklarte at en mann i politiuniform hadde gått i land på Utøya og at han var bevæpnet med automatvåpen.

Beredskapstroppen rykket ut med til sammen 21 tjenestepersoner og fem biler. På dette tidspunktet var det ikke tilgjengelig helikopterressurser med løftekapasitet for troppens innsatsstyrke. Dersom helikopterressurser hadde vært tilgjengelig, ville det blitt vurdert om deler av Beredskapstroppen skulle transporteres i helikopter. Uansett ville deler av Beredskapstroppens innsatsstyrke ha rykket ut i biler.

Under utrykningen var det mye trafikk og kødannelser i tillegg til nedbør, tåke og glatte veier. Utrykningen ble likevel gjennomført raskt og effektivt - uten at det oppsto faresituasjoner.

Beredskapstroppen hadde stort behov for å komme i kontakt med operasjonsleder i Nordre Buskerud politidistrikt under utrykningen mot Utøya. De forsøkte hele tiden å oppnå kontakt ved bruk av mobiltelefon, men lyktes ikke. En av tjenestepersonene fra Beredskapstroppen ringte til sin kone som befant seg på bopel på Hønefoss. Han ba kona, som også jobber i politiet, om å forsøke å oppnå kontakt med operasjonslederen. Hun kjørte mot politistasjonen, og underveis, kl. 17.52, fikk hun kontakt med operasjonsleder og oppgav mobiltelefonnummeret til tjenestepersonen i Beredskapstroppen.

Under utrykningen kommuniserte Beredskapstroppen på egen sambandskanal i tillegg til at det ble benyttet mobiltelefoner. De forsøkte å danne seg et best mulig situasjonsbilde gjennom tilgjengelig informasjon. Det var lenge vanskelig å få kontakt med operasjonsleder i Nordre Buskerud politidistrikt, men kontakt ble oppnådd kl. 17.57 da operasjonsleder Nordre Buskerud politidistrikt ringte til Beredskapstroppen. I samtalen oppfattet Beredskapstroppen at oppmøtested var satt til kaia ved golfbanen på Storøya. De ba om at båt ble gjort tilgjengelig slik at de kunne komme seg raskest mulig over til Utøya. Underveis mottok Beredskapstroppen informasjon om både én og flere gjerningsmenn og de valgte å forholde seg til at det kunne være flere gjerningsmenn på øya.

På vei til bistandsoppdrag ber Beredskapstroppen rutinemessig stedlig politi om kontaktperson og oppmøtested, da lokalt politi best kan vurdere hensiktsmessig oppmøtested. Da operasjonsleder ringte Beredskapstroppen kl. 17.57 på telefonnummeret hun hadde fått oppgitt, spurte hun Beredskapstroppen "kjører dere rett til kaia?" Beredskapstroppen spurte da om "blir det kaia ut mot golfbanen der?", og hun svarte da "det blir kaia ut mot golfbanen det!" - som er ved Storøya. Hun sa

videre til sine kolleger i operasjonssentralen ”det er ”Delta”, det blir kaia ut mot golfbanen for Delta kommer i biler, er på Sollihøgda i løpet av få minutter”.

Operasjonslederen ved Nordre Buskerud politidistrikt videreformidlet dette som oppmøtested til egne styrker.

Beslutningen om oppmøtestedet ble videreformidlet internt blant Beredskapstroppens tjenestepersoner på sambandet. På dette tidspunkt var det en viss avstand mellom troppens kjøretøy. Den patruljen som lå først mottok ikke denne informasjonen, sannsynligvis fordi den som eneste patrulje hadde passert toppen på Sollihøgda. Patruljen var kjent med at den skulle til Utøya, men var ikke lokalkjent i området. Patruljen kjørte inn til Utvika camping fordi den antok at dette lå nærmest Utøya. På Utvika camping kom patruljen i kontakt med personer som fortalte at patruljen hadde kjørt for langt og måtte kjøre tilbake. Patruljen snudde og kjørte tilbake, og på vei tilbake møtte de flere patruljer fra Beredskapstroppen. Patruljen snudde da igjen og fulgte etter til kaia ved Storøya.

Oslo politidistrikt benytter digitalt nødnett som sambandssystem. Ved Nordre Buskerud politidistrikt er digitalt nødnett ennå ikke utbygd, og de benytter derfor analogt sambandssystem. Ett skille mellom dekningsområder for digitalt nødnett og analog sambandssystem går i området ved Sollihøgda, men nord for Sollihøgda kan man finne enkelte ”lommer” med digital dekning. Dersom man befinner seg i områder uten digital dekning, går signalene kun fra digital radiosett til digital radiosett med meget begrenset rekkevidde - i utgangspunktet 1,5 – 2 km. Rekkevidden kan bli begrenset ytterligere av atmosfæriske og topografiske forhold, eller fysiske hindringer. Dette vanskeliggjorde dialogen mellom tjenestepersonell fra Beredskapstroppen og Nordre Buskerud politidistrikt.

Da første patrulje fra Beredskapstroppen ankom kaia ved Storøya ca. kl. 18.05, ble de møtt av tjenestepersoner fra Nordre Buskerud politidistrikt. De fikk opplyst at en politibåt var på vei. Det var ingen tilgjengelige båter på stedet. Politibåten hadde stått i beredskap på politistasjonen i Hønefoss og var blitt kjørt på tilhenger og sjøsatt ved Vanførehjemmet nærmere Hønefoss. Etter kort tid, og før alle patruljer fra Beredskapstroppen hadde ankommet Storøya, kom politibåten bemannet med to tjenestepersoner fra Nordre Buskerud politidistrikt. Innsatsleder fra Nordre Buskerud politidistrikt og åtte tjenestepersoner fra Beredskapstroppen gikk om bord i båten. Båten var lastet med til sammen 11 tjenestepersoner, alle iført tungt utstyr, da de satte kurs mot Utøya. Båten gikk med lav hastighet grunnet overlast, og etter noe tid fikk de motorproblemer og gikk for sterkt redusert hastighet.

Tjenestepersoner fra Nordre Buskerud politidistrikt som oppholdt seg ved kaiområdet nærmest Utvika, hadde fått kontakt med to sivile båtførere og bedt disse om å kjøre til Storøya for å bistå politiet med transport til Utøya. Da den første av disse båtene møtte politibåten, gikk samtlige tjenestepersoner, med unntak av Nordre Buskerud politidistrikts båtfører, over i denne båten. Båten, en hurtiggående skjærgårdsjeep, kjørte mot Utøya og underveis møtte de den andre båten. Tjenestepersonene ble fordelt på de to båtene og fortsatte mot kaiområdet på Utøya.

Da det ikke var flere båter tilgjengelig, forsøkte tjenestemenn fra Beredskapstroppen umiddelbart å tjuvkoble båter som lå til kai ved Storøya. De lyktes ikke med dette. De forsøkte også å komme i kontakt med båteiere på stedet, og fikk kontakt med et ektepar som hadde båt på tilhenger. Denne ble sjøsatt og tjenestepersoner fra Beredskapstroppen kjørte med denne over til Utøya. Båten ankom som fjerde eller femte båt. Etter hvert fikk de tilgang på flere båter og transporterte forløpende tjenestepersoner over til øya.

Da aksjonsleder fra Beredskapstroppen kom til Storøya, var allerede politibåten fra Nordre Buskerud politidistrikt ankommet stedet og tjenestepersonene hadde gått om bord. Han var ikke kjent med at innsatsleder fra Nordre Buskerud politidistrikt var ombord i båten som dro ut til Utøya. Aksjonsleder besluttet at en tjenesteperson fra troppen skulle ta imot nye tjenestepersoner og tilrettelegge for helikopterlandeplass på et jorde i nærheten. Da det ikke lenger var innsatsleder fra Nordre Buskerud politidistrikt på kaien ved Storøya, fikk en tjenesteperson fra Beredskapstroppen koordineringsansvaret for stedet. Dette ble opplevd som lite hensiktsmessig, og etter en tid ble oppgaven tilbakeført en tjenestemann fra Nordre Buskerud politidistrikt.

Første båt valgte kaia på Utøya som anløpssted. Båten gikk inn mot brygga ca. kl. 18.25, og kort tid etterpå gikk mannskapene i land. På dette tidspunktet kunne ikke tjenestepersonene høre skyting på øya. Da de gikk i land, ble de møtt av vitner, som fortalte at gjerningsmannen befant seg nord på øya. Samtlige tjenestepersoner beveget seg raskt i den retningen.

Tjenestepersonene i den andre båten registrerte at første båt ikke var blitt beskyttet ved anløp kaia, og valgte derfor å legge til på samme sted. På vei mot kaia hørte de skudd fra sørsiden av øya og de observerte prosjektilnedslag i vannoverflaten. Da de kom i land ble de møtt av flere vitner. Teamleder fra Beredskapstroppen valgte å sette igjen en tjenesteperson ved kaiområdet for å ivareta vitnenes sikkerhet. Sammen med de andre fire tjenestepersonene (to fra Nordre Buskerud politidistrikt og to fra Beredskapstroppen) beveget han seg mot sør, der skuddene hadde kommet fra.

Da de nærmet seg skolestua, hørte de to til tre skudd. Patruljen beveget seg i den retning hvor de hørte skuddene komme fra, og i et skogholt mellom skolestua og sydspissen av øya, observerte de en mann som kom mot dem på en sti. Mannen var iført en politilignende uniform. Patruljen anropte mannen, som var delvis skjult bak tett skog. Mannen kom mot patruljen med hendene ut fra kroppssiden, og etterkom først ikke politiets kommando om å stå i ro. Han var iført en vest med lommer, og det var synlige ledninger fra vesten. Tjenestepersonene fikk mistanke om at dette kunne være en bombevest, og av sikkerhetshensyn ville de ha avstand til mannen. En tjenesteperson som hadde funksjon som sikringsmann, siktet mot mannen og tok avtrekk til trykkpunktet. Han var nær ved å skyte mannen da en annen tjenesteperson ropte at mannen ikke hadde bombe på seg. Mannen etterkom påfølgende ordre og ble pågrepet på stedet. Han ble pågrepet en gang i tiden mellom kl. 18.32 og 18.34.

Vesten han var iført hadde lommer som inneholdt magasiner og en Ipod. Ledningene tjenestepersonene hadde sett var til øretelefonene. Mannen var bevæpnet med en pistol som hadde

tomt magasin. Patruljen fant et tohåndsvåpen (rifles) på bakken om lag 10 meter bak pågripelsesstedet. Våpenet hadde magasin med åtte skudd og ett skudd i kammeret.

Etter pågripelsen fortalte siktede at dette var et statskupp. Målet var å ramme Arbeiderpartiet som islamiserte Norge. Han fortalte at han var en av tre celler, hvorav den første sto bak bomben i Regjeringskvartalet, han var den andre, og den tredje hadde ikke iverksatt sine planer ennå. Når den tredje cellen iverksatte sine planer, ville det bli et helvete. Han fremsatte deretter fem krav som politiet måtte innfri dersom han skulle fortelle mer.

Etter at siktede var pågrepet ble det iverksatt et omfattende søk- og redningsarbeid på øya. Det ble søkt etter flere gjerningsmenn og sprengstoff, samtidig som det ble foretatt livreddende førstehjelp, sikring av vitner og redningspersonell, samt evakuering fra øya. Beredskapstroppens tjenestepersonell har utvidet sanitetskompetanse, og en av tjenestepersonene på stedet hadde krigskirurgikurs. Han foretok kirurgisk behandling ved å sette to kanyler i brystet på en mann som var skutt i brystet og hadde store pusteproblemer. Mange hadde alvorlige skader, og tjenestepersoner fra Beredskapstroppen utførte et omfattende og avansert førstehjelpsarbeid på øya. For å stoppe blødninger ble det satt turnikeer på mange av de skadde. Beredskapstroppen har i ettertid fått tilbakemelding fra helsepersonellet¹¹⁸ som overtok noen av pasientene. De bemerket at førstehjelpstiltakene var utført på en svært profesjonell måte.

Politiet fikk opplysninger fra vitner på stedet om flere gjerningsmenn - blant annet ble det opplyst at en mann hadde forskanset seg i en av bygningene på øya. Det ble brukt mye tid på å klarere de ulike bygningene.

Aksjonsleder fra Beredskapstroppen ankom Utøya etter de første patruljene, og han valgte å oppholde seg ved kaia og etablerte ledelsesko der. Fra denne posisjonen kunne han fortløpende briefe mannskaper som ankom øya og fordele arbeidsoppgaver. Innsatsleder fra Nordre Buskerud valgte å delta i patruljen som pågrep siktede. I etterkant ankom han kaiområdet der aksjonsleder hadde etablert ledelsesko. Aksjonsleder fra Beredskapstroppen ledet arbeidet på øya knyttet til søk, redning og evakuering til bryggen på øya. Innsatsleder fra Nordre Buskerud politidistrikt ledet evakuering fra bryggen på øya til landsiden, samt all kommunikasjon knyttet til redningsarbeidet på landsiden.

Overlevende ble samlet på det som til enhver tid ble vurdert som sikre steder rundt på øya, og senere evakuert til bryggen. Derfra ble de evakuert med båt til landsiden. Aksjonsleder satte ut arbeidsoppgaver og fordelte søksområder til nye tjenestepersoner etter hvert som de ankom øya. Da hovedhuset var klarert, flyttet aksjonsleder ledelsesko dit. Han opplevde samarbeidet med Nordre Buskerud politidistrikts innsatsleder som godt, og at de hadde foretatt en klar fordeling av ansvarsområder seg imellom. Aksjonsleder opplevde at tekniske problemer knyttet til bruk av mobiltelefoner og samband bød på store utfordringer for løsning av oppdraget.

¹¹⁸ Norsk Luftambulanses base på Lørenskog.

Det ble først foretatt et grovsøk på øya. Etter at grovsøket var foretatt og øya var evakuert, ble øya gjennom søkt med termisk kamera fra politihelikopteret. En tjenesteperson fra Beredskapstroppen var om bord i helikopteret for å kunne kommunisere med tjenestepersonene på øya. Deretter ble det foretatt finsøk ved å gå manngard over øya. Disse søkene gav ikke ytterligere funn.

Kort tid etter pågripelsen ankom en hundeevipasje fra Oslo politidistrikt som bistod i søkene etter gjerningsmenn. Deretter deltok ekvipasjen i søk etter skadde og personer som hadde gjemt seg på øya. Hundepatruljen har gjennomført samtrenning med Beredskapstroppen, og har felles tilnærming til oppdrag som søk etter farlig gjerningsmann. I slike søk sikrer tjenestepersonell fra Beredskapstroppen hundeevipasjene.

Beredskapstroppen hadde med seg analoge radioer til Utøya og disse ble benyttet til kommunikasjon med Nordre Buskerud politidistrikt. På Utøya viste det seg at det analoge nettet hadde redusert dekning, noe som begrenset effektiviteten i søk- og redningsarbeidet på øya. I tillegg var ikke mobildekningen på øya optimal, noe som blant annet kan skyldes stor trafikk i mobilnettet.

Opplysningene siktede ga til politiet videreformidlet Beredskapstroppen til den operative staben i Oslo politidistrikt, som hadde fått etterforskningsansvaret i saken. Klokken 19.20 besluttet staben at tjenestepersoner fra avsnittet Spesielle Operasjoner (SO) skulle reise til Utøya for å avhøre siktede. Formålet var, så tidlig som mulig, å få mest mulig opplysninger fra siktede om mulig utplasserte eksplosiver, andre gjerningsmenn og planlagte aksjoner. Avhøret skulle ikke omfatte motiv eller fakta knyttet til det som allerede hadde skjedd, men eventuelle planlagte aksjoner fremover i tid.

Det var mobilisert mange tjenestepersoner fra Spesielle Operasjoner etter eksplosjonen i Regjeringskvartalet, og de rykket raskt ut fra Politihuset i Oslo. Dårlige kjøreforhold og tett trafikk, kombinert med et lite effektivt blålys, sinket utrykningen. Forut for avhøret hadde de lite etterretningsinformasjon om siktede – bortsett fra hans navn og at han selv oppga å tilhøre et høyreekstremt miljø (Knight Templar).

Ved kaien på landsiden mot Utøya hadde Nordre Buskerud politidistrikt opprettet samleplass for døde, skadde og evakuerte. Da tjenestepersonene fra Spesielle Operasjoner ankom stedet deltok de i redningsarbeidet frem til de ble transportert over til Utøya i båt. Tjenestepersonene opplevde redningsarbeidet som effektivt og godt organisert, men anså det som en stor sikkerhetsrisiko at arbeidet foregikk så nærme flukt bilen som siktede hadde parkert på stedet.

De avhørte siktede i et rom i andre etasje i hovedhuset på Utøya. Avhøret ble gjennomført i henhold til straffeprosessloven. Avhøret startet kl. 20.10 og ble avsluttet påfølgende dag kl. 04.50. Det var avgjørende at informasjon ble videreformidlet fortløpende til staben i Oslo. Det var vanskelig for tjenestepersonene å vurdere relevansen i informasjonen som kom fra siktede, fordi de på grunn av manglende dekning ikke hadde mulighet til å sjekke opplysningene on-line. De måtte gå ut og inn av

avhøret for å ringe inn informasjonen til etterretningselementet i P2-funksjonen. Dette var forstyrrende for gjennomføring av avhøret.

Arbeidsforholdene i avhørsrommet var gode. De fikk jobbe uforstyrret av omgivelsene på stedet og opplevde ledelse og organisering på Utøya som meget god.

Lørdag 23.7. ca. kl. 01.30 returnerte Beredskapstroppen til Oslo.

5.2.3 Helikopterressurser

Følgende **tidslinje** viser de viktigste tidspunkt for hendelser og tiltak knyttet til helikopterressurser – Politihelikopter, helikopter fra Forsvaret og helikopter fra redningstjenesten (Hovedrednings-sentralen, HRS):

22.7.11

Kl.	Hendelse
15.37	FOH ber HRS om å få benytte Sea King- helikopter fra 330-skvadron for transport av bombegruppa fra Ørlandet.
16.30	Sea King fra 330-skvadron tar av fra Ørlandet.
16.32	AMK Oslo og Akershus rekvirerer Sea King fra Hovedredningssentralen for pasienttransport.
16.45	Sea King helikopter letter fra Rygge.
16.50	Beredskapstroppen ringer sjef 720-skvadron (Bell helikopter) med muntlig anmodning om bistand.
17.09	Sea King fra Rygge lander på Voldsløkka i Oslo.
17.26	Telefon inn som varsler om at det pågår skyting på Utøya, settes over til Nordre Buskerud.
17.30	Beredskapstroppen omdisponeres i Regjeringskvartalet og klargjør for å rykke ut til Utøya.
17.40	Forsvarets liason i POD melder til beredskapstroppen at 720-skvadron vil være klar til å lette med første helikopter ca kl. 18.15.
18.08	Sjef helikoptertjenesten ringer operasjonssentralen og får av operasjonsleder melding om at det foreløpig ikke er behov for politihelikopteret da de bruker Forsvarets ressurser. De avtalte ny kontakt hvis behovet skulle endre seg.
18.30	Sea King tar av fra Voldsløkka og flyr til Sylling ved Tyrifjorden.
18.33*	Anders Behring Breivik pågripes på Utøya *(pågripelsestidspunkt kl. 18.32 – 18.34).
18.57	Det første-Bell helikopteret til Forsvaret tar av fra Rygge – flyr mot Utøya.
18.58	Sea King fra 330-skvadron fra Ørlandet lander i Lutvann leir i Oslo.
19.09	Politihelikoptertjenesten varsles og får ordre om å innkalle en besetning.
19.18	Det andre Bell-helikopteret til Forsvaret tar av fra Rygge – flyr mot Utøya.
19.24	Operasjonssentralen ber Forsvaret fly bombegruppa ¹¹⁹ fra Lutvann leir til Utøya med Sea King
19.30	Første Bell-helikopter lander ved Storøya.
19.37	Det tredje Bell-helikopteret tar av fra Rygge – flyr mot Utøya.

¹¹⁹ IEDD-team. IEDD – Improvised Explosive Device Disposal – Forsvarets eksplosivryddegrupper

19.45	Andre Bell-helikopter lander ved Storøya.
20.02	Sea King fra Voldsløkka lander på Storøya.
20.22	HRS ringer og spør om de skal skaffe en ekstra Sea King til disposisjon for Oslo politidistrikt.
20.30	Sea King fra Ørlandet lander ved Storøya med bombegruppa fra Ørlandet.
21.04	Forsvaret melder at de stiller helikopterressurser til disposisjon for politiet - Bell og Sea King.
21.08	Politihelikopteret er i luften og flyr mot Domkirken for å undersøke mistenkelig forhold.
21.18	Politihelikopteret er over Oslo sentrum.
22.26	Politihelikopteret beordres til Utøya for å bistå med søk.

23.7.11

Kl.	Hendelse
02.38	Politihelikopteret beordres tilbake til Oslo som ressurs for OPD.

22.7.11 hadde Oslo politidistrikt ikke beredskap på Politihelikopteret. I perioden fra 11.7. – 7.8.11 avvirket avsnittet fellesferie. I samme periode skulle helikopteret gjennom teknisk vedlikehold. På grunn av den stramme budsjettsituasjonen og redusert bemanning, valgte politidistriktet å avvikle felles ferie for hele avsnittet. For å operere helikopteret kreves det full besetning på tre personer. Ved å fordele ferien ville man over lang tid hatt en situasjon hvor det ikke ville vært mulig å ha helikopteret operativt hele døgnet. Dette ble kommunisert i et møte med Justisdepartementet i juni 2011.

En av helikopterpilotene ved politiets helikoptertjeneste sendte kort tid etter eksplosjonen i Oslo en SMS til sjef for Helikoptertjenesten, som befant seg på ferie i utlandet. Piloten sa han kunne stille på kort varsel. Sjefen for Helikoptertjenesten hadde ikke mobiltelefonen tilgjengelig, men så snart han hadde fanget opp meldingen, ringe han operasjonsleder kl. 18.08. Han fikk beskjed fra operasjonsleder om at Forsvaret skulle bistå Beredskapstroppen med helikopterressurser og at det ikke var behov for politihelikopteret. Sjefen for Helikoptertjenesten sa at operasjonsleder bare må ta kontakt dersom behovet ble endret. Sjefen for Helikoptertjenesten informerte helikoptermannskapene via SMS.

Klokken 15.37 anmodet Forsvarets Operative hovedkvarter (FOH) Hovedredningsentralen (HRS) om å få frigjort et Sea King-helikopter til transport av ett IEDD-lag fra Ørlandet til Oslo. Anmodningen ble innvilget, og helikopteret landet ved Lutvann leir i Oslo kl. 18.58. Da IEDD-laget var satt av, fløy piloten til Lørenskog og fylte drivstoff, før helikopteret ble dirigert til Utøya med et IEDD-lag.

Klokken 16.32 rekvirerte AMK Oslo og Akershus et Sea King-redningshelikopter fra HRS med tanke på pasienttransport ut av Oslo. Klokken 16.45 tok helikopteret av fra 330-skavdronen på Rygge, og landet på Voldsløkka i Oslo kl. 17.09. Det hadde på dette tidspunkt ikke vært kontakt mellom HRS og Oslo politidistrikt. Verken HRS eller AMK Oslo og Akershus varslet Oslo politidistrikt om redningshelikopteret som var satt i beredskap på Voldsløkka. Dette var disponert i helsesparet og Oslo

politidistrikt ble derfor ikke varslet automatisk. Operasjonssentralen og staben i Oslo hadde derfor ikke kunnskap om at denne helikopterressursen var tilgjengelig i Oslo.

Redningshelikopteret på Voldsløkka var utstyrt med bærer for pasienttransport. For å få frigjort helikopteret for redningsoppdrag, måtte politidistriktet ha sendt anmodning om dette til HRS, og videre klarert med Politidirektoratet og Forsvaret. Det var på dette tidspunkt fortsatt uklart om det var behov for å fly ut bårer fra Oslo til andre sykehus etter eksplosjonen i Regjeringskvartalet. Dersom helikopteret skulle blitt benyttet til transport av Beredskapstroppens tjenestepersonell til Utøya, måtte det bli rigget om fra pasienttransport til personelltransport. Videre måtte mannskapet ha blitt briefet om oppdraget og gitt retningslinjer for utførelsen. Helikopteret kunne da ha fraktet personellet til landsiden i nærheten av Utøya. Skulle det ha landet direkte på Utøya, måtte det i tillegg ha blitt rigget med armering for å beskytte personellet.

Ca. klokken 16.50 ringe Beredskapstroppens Delta-ko til 720-skvadron på Rygge og ba om å få en tilbakemelding om hvilke luftstøttekapasiteter de kunne stille og med hvilken responstid. Utgangspunktet var at 720-skvadronen ikke hadde noen form for beredskap til støtte for politiet. De fikk til svar at det var ingen helikoptre klargjort for take-off og at besetningen måtte kalles inn. Dette ble satt i gang umiddelbart. Klokken 1816 loggførte vaksjef FOH at tre Bell-helikoptre fra 702-skvadronen ble "scramblet" fra Rygge med oppdrag om å plukke opp Beredskapstroppen.

Forsvaret sendte senere flere helikoptre fra Bardufoss, som ankom Rygge 23.7.11 kl. 17.15. Disse ble satt i Beredskap for Beredskapstroppen, som hadde sendt tjenestepersonell til Rygge.

For å bemanne politihelikopteret, ble en besetning innkalt fra ferie kl. 1909. Helikopteret var ikke flyvedyktig grunnet teknisk vedlikehold, og antenner måtte monteres. Under teknisk sjekk ble det funnet en feil på helikopteret som ble utbedret, og helikopteret lettet fra Gardermoen kl. 21.08 og fikk umiddelbart i oppdrag fra operasjonssentralen å undersøke en mistenkelig gjenstand i klokkeårnet på Oslo domkirke. Helikopteret var over Oslo sentrum kl. 21.18. Etter å ha klarert domkirkespiret og utført et annet oppdrag, landet helikopteret på Fillipstadkaia i påvente av nye oppdrag. Klokken 22.31 satte politihelikopteret kurset mot Utøya for å bistå med klarering og finsøk av Utøya. På grunn av lavt skydekke over Sollihøgda, måtte de fly via Lier og Sylling. De landet ved Storøya og tok med en tjenesteperson fra Beredskapstroppen for kommunikasjon med tjenestepersonene på bakken. Det ble foretatt søk langs standlinjen på Utøya med varme- og videokamera, uten at noe ble funnet.

Helikopteret ble deretter stående i beredskap ved Storøya. Klokken 01.42 tok helikopteret av for å gjennomføre et søk over vannet mellom Utøya og Storøya, fordi det var hørt rop om hjelp. Klokken 03.18 kalte operasjonsleder helikopteret tilbake til Oslo for at de skulle stå i beredskap ved Politihuset. Helikopteret landet utenfor Politihuset kl. 03.40 hvor det ble stående resten av natten.

5.2.4 Vakt hold og objektsikring

Følgende **tidslinje** viser de viktigste tidspunkt for hendelser og tiltak knyttet til vakt- og objektsikring:

22.7.11

Kl.	Hendelse
15.35	Vaktkommandør HMKG ringer og melder at det har gått av en bombe i Regjeringskvartalet, og at han vil forsterke vakt holdet ved Slottet.
15.48	U05 ber om at statsminister varsles og evakueres.
15.49	Livvakt tjenesten melder at Statsministeren på sikkert sted.
15.55	Sperringene rundt Regjeringskvartalet er effektive.
16.05	Den Kongelige Politieskorte varsler HMKG for forsterket vakt hold på Slottet.
16.09	Det etableres bevæpnet vakt hold rundt samle plassen på Youngstorget.
16.15	Vakt hold opprettet på Statsministerboligen.
16.20	Sikkerhetssjef Stortinget ringer og ber om at biler parkert utenfor blir fjernet.
16.21	Vaktene i Regjeringskvartalet er operative igjen.
16.37	Vakt hold opprettet på den israelske ambassaden - patrulje S39 trakk sperrebånd over veien og ga vakt oppdraget videre til HMKG.
16.38	Vakt hold opprettet på den Amerikanske ambassaden.
16.48	Staben etablert (med unntak av P7).
16.56	P3 etablerer vakt hold på sentrale objekter.
17.09	Vakt hold opprettet i Regjeringskvartalet.
17.12	Vakt hold opprettet på Slottet.
17.30	DKP ringer inn til staben og varsler om tiltakene som er iverksatt opp mot sikring av kongehuset.
17.35	Vakt hold/adgangskontroll opprettet på Politihuset.
17.55	Innsatsleder melder at Regjeringens kriseråd er samlet på Forsvarsdepartementet.
18.03	Ullevål universitets sykehus anmoder om vakt hold på sykehuset.
18.05	Vakt hold opprettet på Stortinget.
18.23	Begrenset vakt hold opprettet på Sentrum politistasjon.
18.29	Vakt hold opprettes på Ullevål Sykehus.
18.38	Oslo politidistrikt sender liaison til Forsvarsdepartementet – situasjonssenteret.
18.41	Ordre til alle patruljer om at også uniformert politipersonell må kunne legitimere seg utover uniformering.
18.52	Sikkerhetssjef Forsvardepartementet ringer og anmoder om vakt hold da Regjeringen og Regjeringens kriseråd er samlet i Forsvarets ledelsesbygg.
18.58	FOH mottar varsel om bistandsanmodning fra politimesteren i Oslo.
19.01	Oslo politidistrikt anmoder om trusselvurdering fra PST.
19.09	Staben beslutter at vakt hold på Forsvarsdepartementet skal utføres av Forsvaret selv.
19.14	Vakt hold opprettet på Utenriksdepartementet.
19.14	Ambassadepatrulje ber om instruks for vakt holdet ved den amerikanske ambassaden, melder samtidig at HMKG bevokter den israelske ambassaden.
19.14	Vakt hold er opprettet på Manglerud politistasjon – vitnesenteret.

20.20	Vakthold opprettet rundt Tinghuset.
20.33	Begrenset vakthold opprettet på Majorstua politistasjon/PDMT.
21.57	Oslo politidistrikt anmoder om håndhevelsesbistand fra HV 02 (Heimevernet).
21.58	Vakthold etablert på Forsvarsdepartementet av vaktstyrken på Akershus.
22.05	Mottatt foreløpig trusselvurdering fra PST.
22.40	Oslo politidistrikt anmoder om håndhevelsesbistand fra HMKG (Garden).
23.00	Forsvaret godkjenner håndhevelsesbistand i forhold til HV 02.
23.54	Oslo politidistrikt mottar underretning om at håndhevelsesbistand fra HV 02 er godkjent.

23.7.11

Kl.	Hendelse
01.45	Forsvaret godkjenner håndhevelsesbistand i forhold til HMKG.
02.53	Trusselvurdering mottatt fra PST.
04.10	P1 har oversikt over mannskapene ute på objektene.
05.00	HMKG forsterker vaktholdet rundt Slottet under ledelse av tjenestemann fra Stovner politistasjon.
05.45	HMKG har overtatt vaktholdet rundt Regjeringskvartalet under kommando av tjenestemann fra Manglerud politistasjon.
05.54	Vakthold opprettet på Miljøverndepartementet.
06.00	HV 02 har overtatt vaktholdet ved Stortinget under kommando av tjenestemann fra Grønland politistasjon.
06.02	HMKG har overtatt vaktholdet ved Utenriksdepartementet under kommando av tjenestemann fra Sentrum politistasjon.
07.37	Vakthold opprettet på Rådhuset - benyttes mannskap fra HMKG under kommando av tjenestemann fra Manglerud.
08.18	HMKG har overtatt vaktholdet rundt Miljøverndepartementet under kommando av tjenestemann fra Grønland.
11.20	Oslo har fått bistand av 16 tjenestemenn fra Follo politidistrikt for objektvakthold.
15.12	Vakthold avsluttes ved alle politistasjoner med unntak av politihuset.
15.12	HRS ringer og anmoder om en situasjonsrapport i forhold til antall døde og skadde ved Regjeringskvartalet.
22.42	Det opprettes en bevæpnet responsstyrke med 5 bevæpnede tjenestemenn fra Sentrum.

24.7.11

Kl.	Hendelse
02.32	Vaktholdet på Miljøverndepartementet avsluttet.
14.03	Vakthold ved Rådhuset avsluttet.
18.00	Vakthold ved Utenriksdepartementet avsluttet.
18.05	Vakthold ved Stortinget er avsluttet.

Operasjonsleder forstod tidlig at eksplosjonen i Regjeringskvartalet var en villet terrorhandling og forventet en ny eksplosjon. Ved mistanke om serieangrep påhviler det operasjonsleder (og

politimesterens operative stab når denne er satt) blant annet å vurdere sikringstiltak mot andre objekter som kan være terrormål.¹²⁰

Fredag 22.7. kl. 15.25 befant sjefen for Den Kgl. Politieskorte seg på Det Kgl. Slott. Han hørte eksplosjonen og hørte på sambandet at det var en alvorlig hendelse som hadde funnet sted i Oslo. Den Kgl. Politieskorte etablerte kontakt med vaktkommandøren ved HMKG og de avtalte å forsterke vaktholdet rundt slottet med mannskaper fra HMKG. På dette tidspunkt var det full aktivitet på slottet i form av ”Åpent slott” for turister og andre interesserte. Arrangementet ble avsluttet, slottet og Dronningparken tømt for besøkende og stengt.

Objektslederne fra Den Kgl. Politieskorte, som befant seg på Kongefamiliens sommerresidenser, ble varslet om hendelsen i Regjeringskvartalet av avsnittssjefen. Han ga ordre om at objektslederne skulle iverksette forsterkningstiltak rundt de kongelige. Aktuelle politidistrikt ble varslet. I samråd med Hoffsjefen ble Kongen og Kronprinsen varslet. Den Kgl. Politieskorte ble ikke varslet om hendelsen av operasjonssentralen. Sjefen for eskorten forsøkte flere ganger å oppnå kontakt med operasjonssentralen, men lyktes ikke. Han tok kontakt med sjefen for Fellesoperativ seksjon ca. kl. 16.30, og ca. kl. 17.30 med fungerende sjef for Fellesoperativ seksjon og informerte Kongefamiliens oppholdssteder og hvilke sikkerhetstiltak som var iverksatt. Han bekreftet at sikkerheten rundt Kongeparet og Kronprinsparet var ivaretatt.

Tiltakene Den Kgl. Politieskorte iverksatte var i henhold til eget planverk.

Ca. klokken 16.00 ble HMKG varslet og de sendte en beredskapsavdeling til slottet og sperret av området for publikum til fots og kjøretøy. HMKG gjennomførte samtidig tilsvarende tiltak på Skaugum og Bygdøy Kongsgård.

Livvakttjenesten ved Politiets sikkerhetstjeneste (PST), som hadde ansvaret for Statsministerens sikkerhet, lyttet på sambandet og registrerte hendelsen. De iverksatte sikkerhetstiltak rundt Statsministeren straks de forstod alvorret i situasjonen. Klokken 15.48 varslet de operasjonsleder på telefon om at de hadde iverksatt egne sikkerhetstiltak, samtidig som de anmodet om vakthold rundt statsministerboligen. Vaktholdet ble etablert kl. 16.15, forsterket kl. 16.40, ytterligere forsterket kl. 19.48 og ytterligere forsterket kl. 20.30. På dette tidspunkt var Regjeringen samlet på stedet. Klokken 21.29 meldte objektleder til operasjonssentral at statsministerboligen hadde fullverdig sikring¹²¹. Vaktholdet med ble opprettholdt med redusert styrke frem til 4.8.11 kl. 23.22.

Fra ca. kl. 15.55 var det etablert effektive sperringer omkring Regjeringskvartalet. Kort tid senere var det også etablert ytre sperringer. Vaktentralen i Regjeringskvartalet varslet at de var operative igjen kl. 16.21.

¹²⁰ Jf. PBS III, Tiltakskort ”Eksplosiver, bombetrusler og bomber”, del 4.

23.7.11 kl. 06.00 overtok HMKG vaktholdet under ledelse av objektleder fra politiet. Det var satt opp flere mobile politipatruljer som bistod publikum som hadde behov for å forsere de ytre sperringene og/eller få informasjon. 25.7. kl. 10.30 ble vakthold på ytre sperringer avviklet. Indre sperringer ble opprettholdt med polititjenestepersonell og vaktholdet ble forsterket fra 27.7. kl. 14.00. 3.8. Klokken 16.22 overtok sikkerhetsselskapet G4S vaktholdet.

Klokken 16.37 sperret politiet veien forbi Den Israelske Ambassaden og fikk bistand til å etablere vakthold med mannskaper fra HMKG. Ambassaden ble etter hvert liggende innenfor sperringene rundt statsministerboligen.

Klokken 16.38 opprettet politiet vakthold på Den Amerikanske Ambassaden.

Klokken 16.52 ble det iverksatt grensekontroll ved utgående ferjer DFDS, Stena, havneområder og Oslo Sentralbanestasjon.

Klokken 16.18 anmodet sikkerhetssjefen ved Stortinget om at biler parkert utenfor blir fjernet. Anmodningen blir ikke etterkommet. Klokken 18.05 ble vakthold opprettet av politiet. Klokken 21.05 ble bygningen gjennomført med bombehund. 23.7.11, kl. 06.00 overtok Forsvaret ved HV-02 vaktholdet under ledelse av objektleder fra politiet. Stortingsrepresentantene hadde ferie. 24.7. kl. 18.05 ble vaktholdet avsluttet.

Klokken 17.51 opprettet politiet vakthold på Utenriksdepartementet. Bygningen ble ansett sikret kl. 19.14, etter at det var foretatt søk med bombehund. 23.7.11, kl. 06.00 overtok HMKG vaktholdet. 24.7. kl. 18.00 ble vaktholdet avsluttet.

Innsatsleder meldte kl. 17.55 at Regjeringens kriseråd var samlet i Forsvarsdepartementet. Klokken 18.52 ringte sikkerhetssjefen for Forsvarsdepartementet og anmodet om vakthold, da Forsvarsministeren og Regjeringens kriseråd var samlet i Forsvarets ledelsesbygg. Klokken 19.09 besluttet staben at Forsvaret måtte ivareta vaktholdet selv. Staben la til grunn at området hadde god skallsikring og en egen ubevæpnet vaktstyrke. Denne ble bevæpnet kl. 21.58. 23.7. kl. 02.00 overtok HV-02 vaktholdet etter ordre fra Forsvarets Operative Hovedkvarter. 25.7. kl. 10.30 ble vaktholdet avsluttet.

På politistasjonene ble det etablert adgangskontroll/vakthold som følger:

- Klokken 17.35: Politihuset/Grønland politistasjon
- Klokken 18.23: Politidirektoratet/Sentrum politistasjon. Vaktholdet ble avsluttet 23.7. kl. 15.12.

¹²¹ Jf. objektsikringsplan for statsministerboligen.

- Klokken 20.03: Manglerud politistasjon (inkludert vitnesenter). Vaktholdet ble avsluttet 23.7. kl. 15.12.
- Klokken 20.23: Stovner politistasjon (inkludert pårørendesenter). Vaktholdet ble avsluttet 23.7. kl. 15.12.
- Klokken 20.33: Politiets data- og materielltjeneste/Majorstua politistasjon. Vaktholdet ble avsluttet 23.7. kl. 15.12.

Klokken 18.29 opprettet politiet vakthold på Ullevål sykehus.

Klokken 20.20 opprettet politiet vakthold på Tinghuset.

23.7. kl. 05.54 opprettet politiet vakthold på Miljødepartementet. Klokken 08.18 overtok HMKG vaktholdet under ledelse av objektleder fra politiet. 24.7. kl. 02.32 ble vaktholdet avsluttet.

23.7. kl. 07.37 ble det opprettet vakthold Rådhuset av HMKG under ledelse av objektleder fra politiet. 24.7. kl. 14.03 ble vaktholdet avsluttet.

Staben satte opp en oversikt over 24 utvalgte objekter for iverksettelse av objektbeskyttelse. På grunn av ressursituasjonen måtte man prioritere strengt hvilke objekter som skulle besettes først. Tidlig i operasjonen fikk man kunnskap om gjerningsmannens åtte ”hatobjekter” ut fra manifestet og man valgte da å fokusere på disse for utsjekk med tanke på mulig utplasserte eksplosiver.

Staben vurderte å benytte politireserven til objektvakthold, men den utgjorde en så vidt liten styrke at Forsvaret fremstod som et bedre alternativ. Klokken 22.50 meldte Politidirektoratet at man hadde godkjent at Politireserven kunne innkalles. Staben vurderte Politireserven som en marginal ressurs, spesielt i fellesferien, og det hersket usikkerhet om de hadde nødvendige våpengodkjenninger. Det forelå allerede en avgjørelse i forhold til håndhevelsesbistand fra Heimevernet, som har objektsikring ved terrorberedskap som en av sine hovedoppgaver¹²². Også tidsaspektet tilsa at Heimevernet var et bedre valg.

Etter hvert som trusselnivået ble nedjustert og områder klarert, tilstrebet staben å gå over til normalsituasjon så raskt som mulig. Vakthold ble avvirket og sperringer ble fjernet rundt objektene.

¹²² Jf. PBS I, pkt. 5.6.3

5.2.5 Evakuerte og pårørende

Følgende **tidslinje** viser tidspunkt for hendelser og tiltak knyttet til politidistriktets håndtering av evakuerte og pårørende:

22.7.11

Kl.	Hendelse
15.25	Sentrum politistasjon melder om eksplosjon like ved egen stasjon.
15.35	Vaktsentralen ved Regjeringskvartalet ringer inn igjen og melder at det er flere omkomne.
15.48	Innsatsleder melder at mange roper inne fra bygningene som er rammet.
15.56	Innsatsleder etablerer Youngstorget som samleplass for evakuerte og skadde - ber om at delleder utpekes.
15.57	Patrulje S 20A utpekes av operasjonssentralen som delleder for samleplass evakuerte og skadde.
16.05	Patrulje MO4 utpekes av innsatsleder som delleder for samleplass evakuerte og skadde.
16.09	Det etableres bevæpnet vakthold rundt samleplassen på Youngstorget.
16.56	Leder for samleplass evakuerte og skadde melder at denne nå er tom.
17.25	P2 iverksetter varsling av personell til pårørende- og evakuertesenter.
18.00	Pårørendetelefon er operativ i Oslo.
18.52	Pårørendesenter besluttet opprettet ved Stovner politistasjon.
18.57	Den første drepte fra Regjeringskvartalet er identifisert, Kriminalvakten med prest reiser ut for å varsle ektemannen.
20.00	Pårørendetelefon er operativ i Sør-Trøndelag.
20.12	Politiet har oversikt over antall omkomne (ikke identitet) ved Regjeringskvartalet.
20.30	Pårørendesenter er operativt ved Stovner politistasjon.
23.17	Alle sykehus varsles om at de avdøde skal til obduksjon ved Rettsmedisinsk institutt, Rikshospitalet.

23.7.11

Kl.	Hendelse
00.54	Oslo politidistrikt besluttet at Kripas skal ha ansvaret for etterforskningen på Utøya og identifisering av de drepte.
02.45	De avdøde ved Regjeringskvartalet fraktes fra åstedet til Rettsmedisinsk institutt.
03.01	Salten politidistrikt ringer da de er i ferd med å opprette pårørende senter og ønsker forbindelse med P2.
03.25	Pårørendesenter avvikles ved Stovner politistasjon.
03.29	Nordre Buskerud bekrefter ved sin P2 at de har selvstendig ansvar for pårørendesenteret i tilknytning til Utøya.
12.00	Avsnittssjef Sedelighet får ansvar for å utarbeide oversikt over døde og skadde fra begge åsteder.

28.7.11

Kl.	Hendelse
08.00	Sør-Trøndelag avvikler sitt pårørendetelefonmottak.

3.8.11

Kl.	Hendelse
08.00	Pårørendetelefon avvikles.

Ekspløsjonen i Regjeringskvartalet påførte bygninger i nærområdet omfattende skader. Den kraftige trykkbølgen skadet fasader og knuste vinduer flere kvartaler unna. Mange personer som oppholdt seg på utsiden og innsiden av kafeer, butikker og kontorer ble påført skader fra knust glass, treverk og bygningsdeler. Andre ble traumatiserte som følge av hendelsen. Det var utfordrende for innsatspersonellet å få oversikt over alle de skadde i området. De første politipatruljene som ankom Regjeringskvartalet begynte med livreddende tiltak og deretter søk etter skadde i bygningene.

Klokken 15.29 opprettet en politipatrulje samle plass for evakuerte på Youngstorget. Flere skadde hadde frem til da samlet seg ved Eldorado kino, der det stod en ambulanse. Disse ble henvist til Youngstorget. Klokken 15.56 ble det meldt fra samle plassen at ambulansene hadde kjørt av gårde med de mest alvorlig skadde. Klokken 16.03 ble det meldt fra samle plassen at det hadde dukket opp flere alvorlig skadde, men at de ikke var livstruende skadde. I tillegg var det flere lettere skadde som ventet på behandling.

Etter anmodning fra Operativ leder Helse, ble det også opprettet en samle plass for skadde i Akersgata. Samle plassen hadde vært virksom siden de første ambulansene kom til stedet. Dette viste seg å være praktisk og man unngikk å måtte bære de mest alvorlig skadde til Youngstorget. Fra samle plassen i Akersgata ble det også kjørt skadde til medisinsk behandling med en buss fra Ruter.

Et ukjent antall skadde var aldri innom samle plassene eller evakueringspunktet i Pløensgate. En polititjenesteperson på vei til Regjeringskvartalet like etter eksplosjonen skrev i sin rapport¹²³:

”En mann kom bort til meg i krysset, han hadde store skader i overkroppen. Han hadde dype kutt i magen, samt rifter i brystet. På dette tidspunktet var det vanskelig å få kontakt med operasjonssentralen og AMK. Jeg fikk en tilfeldig bilfører til å kjøre personen til legevakten.”

Klokken 15.34 ble de første skadde registrert på legevakten.

¹²³ Dok.løpenr 5325980, datert 23.7.11, kl 1232.

Klokken 15.57 fikk patruljen som opprettet samleplassen på Youngstorget lederansvaret for samleplassen. Klokken 16.05 meldte en divisjonsleder fra Manglerud politistasjon at han hadde tatt over samleplassen for skadde og evakuerte. Han hadde meldt seg direkte for innsatsleder, og fikk ansvar for Youngstorget og evakueringsplassen. Youngstorget ble også benyttet som oppmarsjområde for nødetatene. Divisjonsleder lot patruljen som først hadde fått ledelsen av samleplass skadde, beholde styringen av denne.

Divisjonslederen hadde problemer med å få kontakt med operasjonssentralen på sambandet, men han opplevde ikke dette som et problem for å kunne utføre oppdraget sitt. Operasjonssentralen sendte jevnlig ut meldinger til innsatsstyrkene om at samleplass for evakuerte og skadde var på Youngstorget.

Klokken 16.09 organiserte divisjonsleder væpnet vakthold på Youngstorget med polititjenestepersonell. Området ble undersøkt med tanke på eksplosiver, og mistenkelige kjøretøy ble klarert. Det ble etablert inn- og utkjøringspunkt i Pløensgate. Youngstorget ble delt inn i soner for evakuerte, skadde og samleplass innsatsstyrker. Kjøretøy fra Brann- og redningsetaten og AMK, herunder Helseekspressen, ble kjørt inn på plassen. Evakueringspunkt ble lagt til Pløensgate. Det ble ikke benyttet tiltakskort, men divisjonslederen hadde kunnskap om hvordan en samleplass skulle organiseres.

Ca. klokken 16.39 ble det etablert et samlingsområde for pressen på Youngstorget.

De første skadde kom gående fra Torggata ca. kl. 15.30, og ble tatt hånd om av helsepersonell. De ble også registrert av politiet. Tilstrømningen av evakuerte og skadde økte, og det ble vanskeligere å holde oversikten. Polititjenestepersonell ble satt til å grovsortere mellom evakuerte og skadde, som deretter ble henvist til enten samleplass for evakuerte eller samleplass for skadde.

Helsepersonell gikk rundt og snakket med personer på samleplass for evakuerte for å kontrollere om noen trengte førstehjelp. Sosial og ambulansetjeneste bistod med sortering og prioritering av skadde og transport til legevakten.¹²⁴ Blant de skadde var det mange med lettere kuttskader som fikk behandling på stedet. De som var alvorlig skadet ble sendt til evakueringspunktet i Pløensgate og fraktet videre med ambulanse. Klokken 16.33 ble en buss fra Ruter geleidet inn til Youngstorget for å frakte ut skadde. I tillegg ble uttrykningskjøretøy fra politiet og Brann- og redningsetaten benyttet til å kjøre skadde til legevakten.

Alle eksterne bidragsyttere som tilfeldigvis var i området, som for eksempel leger, måtte melde seg til en patrulje som stod like ved innsatslederko på Einar Gerhardsens plass. Polititjenestepersonellet ble gjort kjent med dette over sambandet kl. 16.45. Derfra ville de frivillige bli fordelt til steder hvor det var behov. Det ble ikke ført oversikt over frivillige som meldte seg.

¹²⁴ Triagering. Det første steget i den medisinske innsatsen ved en ulykke.

Klokken 16.56 meldte divisjonsleder at alle evakuerte og skadde var sendt videre og at ikke var noen igjen på samleplassene. På dette tidspunktet var også samleplassen i Akersgata avvirket.

Youngstorget ble utover kvelden brukt som samleplass og hvileområde for innsatsstyrken. Mange av polititjenestepersonellet, som hadde ansvaret for evakuerte og skadde, ble satt til andre oppgaver, herunder vakthold.

Det ble ført lister over skadde og evakuerte på Youngstorget, men disse var ikke fullstendige. Politiet registrerte ikke personalia på de mest alvorlig skadde, fordi dette ville forsinket evakuering til sykehus. Operasjonssentralen hadde ikke kapasitet til å loggføre personalia, og det ble derfor ført manuelt av tjenestepersoner på stedet. Kriminalvakten har i ettertid etterspurt rapporter om evakuerte og skadde.

Klokken 17.05 rykket Kriminalvakten ut til åstedet med fire personer. De fokuserte på å registrere og, om mulig, identifisere de døde. Kriminalvakten prioriterte å foreta varsling av pårørende raskest mulig med eget personell og prest der de var sikre på avdødes identitet. Da Kriminalvakten ankom, var det ingen som hadde fullstendig oversikt over antall døde eller hvor de lå. Dette skyldes fragmentering av lik og store mengder nedfall av bygningsmateriell.

En av de drepte ble identifisert på stedet av hans/hennes nærmeste leder ved syning. Tre andre personer ble identifisert med forbehold på bakgrunn av identitetspapirer funnet på likene. Kriminalvakten fastslo med sikkerhet at det var sju drepte, med holdt muligheten for at det kunne være flere. Teknikerne fant etter hvert at det var åtte drepte. To av de avdøde hadde stått i nærheten av bombebilen, og var derfor vanskelige å identifisere. På grunnlag av undersøkelsene, ble flere pårørende varslet tidlig. Kriminalvakten reiste ut med prest kl. 18.57, for å varsle ektemannen til en av de drepte.

Da åstedskoordinator fra Kriminalteknisk avsnitt kom til åstedet, ble det besluttet at Kriminalteknisk avsnitt skulle overta åstedsarbeidet. Kriminalvaktleder ba om at de drepte ble transportert ut fra åstedet så raskt som mulig. Alle lik ble fraktet til Rettsmedisinsk institutt på Rikshospitalet innen 23.7. kl. 02.45. Kriminalvakten forlot åstedet ca. kl. 22.00. Da var alle bygninger gjennomført, og politiet var sikre på at det ikke var flere døde. Flere av bygningene hadde forut for dette blitt undersøkt av Brann- og redningsetaten, men politiet foretok likevel etterfølgende søk.

Avsnittsjefen for Sedelighetsavsnittet har ansvar for å opprette pårørendesenter.¹²⁵ Fredag 22.7. hadde avsnittsjefen ferie, og funksjonen ble ivaretatt av en av avsnittets gruppeledere, som var på jobb. Vedkommende fikk kort tid etter eksplosjonen i oppdrag å forberede opprettelse av pårørendesenteret. Alle ansatte ved Sedelighetsavsnittet ble varslet pr. telefon. De som hadde dratt fra jobb tidligere denne ettermiddagen, kom tilbake og mange som hadde ferie avbrøt ferien og møtte.

¹²⁵ Jf. PBS III.

I påvente av beslutning om opprettelse av pårørendesenteret, gjennomgikk tjenestepersonellet planverket, og organiserte arbeidsoppgavene. I henhold til planverket, skal pårørendesenter opprettes på x hotell. Dersom forholdene tilsier at hotellet ikke er egnet, er x hotell og x hotell alternative lokasjoner. Pårørendesenteret skal bemannes av tjenestepersoner fra Sedelighetsavsnittet, Grønland politistasjon og Siviltforsvaret. Det var utplassert utstyrskasse på x hotell, og de ansatte på hotellet var godt kjent med planverket. Det var også klargjort IKT-løsninger for rask oppkobling av DIR¹²⁶, men iverksettelsen forutsetter at noen av IKT-medarbeiderne ved politidistriktet åpner linjene. Vanlig trådløst nettverk kan ikke brukes.

Staben forventet nye terrorhandlinger og vurderte at x hotells sentrumsnære beliggenhet som for usikkert. En politistasjon ble vurdert som egnet ut ifra ivaretagelse av sikkerhetsaspektet og klokken 18.52 besluttet staben derfor at pårørendesenteret skulle opprettes på Stovner politistasjon.

Klokken 19.43 ankom de som skulle bemanne pårørendesenteret Stovner politistasjon, og senteret var i drift fra ca. kl. 20.30. Senteret ble bemannet av 14 tjenestepersoner fra Sedelighetsavsnittet og 7 fra Trafikketterforskningsavsnittet. Trafikketterforskningsavsnittet har ansvaret for opprettelse av evakuertesenter, men dette ble ikke opprettet og tjenestepersonene ble derfor omdisponert til pårørendesenteret. I tillegg til tjenestepersonell fra politiet, ble senteret bemannet med prester og helsepersonell.

Pårørendesenteret registrerte pårørende og savnede på grunnlag av informasjon fra de fremmøtte. I tillegg ble fremmøtte gitt støtte og hjelp av prester og helsepersonell. Det møtte 12 prester på Stovner politistasjon. Det ble ikke gitt informasjon i media om at det var opprettet pårørendesenter på Stovner politistasjon. Det var kun ti personer som møtte på pårørendesenteret, åtte pårørende fra Regjeringskvartalet og to som hadde vært i nærheten av åstedet og som trengte noen å snakke med. Da senteret var operativt, fungerte det i henhold til planverket, og alle funksjoner ble ivarettatt og samarbeidet med samvirkeaktørene fungerte bra. I henhold til planverket skal skadde og pårørende registreres av politiet på sykehusene. Ut fra en ressursmessig vurdering besluttet staben at de ikke ville sende polititjenestepersonell til sykehusene for å utføre et slikt oppdrag.

På grunn av liten pågang til pårørendesenteret på Stovner politistasjon, kontaktet leder staben 23.7. ca. kl. 01.30 og foreslo at personellet kunne bistå Nordre Buskerud politidistrikts pårørendesenter på Sundvolden hotell. Klokken 02.17 tok P2 kontakt med Nordre Buskerud politidistrikt, som bekreftet at de hadde ansvaret for evakuerte- og pårørendesenteret for Utøya-hendelsen og at de ikke hadde behov for bistand. Det ville i dette tilfellet vært uproblematisk for Oslo politidistrikt å koble opp bærbare PC'er for registrering i DIR under forutsetning av at Sundvolden hotell hadde internettilgang.

¹²⁶ Disaster Involved Registration System.

Klokken 03.25 ble senteret avviklet. Det ble holdt tilbake noen tjenestepersoner på Politihuset i beredskap, i tilfelle det skulle bli behov for å opprette pårørendesenteret igjen. Tjenestemennene var i beredskap til 23.7. ca kl. 08.00.

Oslo politidistrikt har et eget beredskapsrom på Politihuset for pårørendetelefon. Det har kapasitet for ni operatører og to ledere. Operatørene registrerer opplysninger fra publikum direkte i DIR-systemet – det samme som benyttes på pårørendesenter og evakuertesenter.

Klokken 16.00 ble pårørendetelefonen bemannet, men som følge av en teknisk feil, var mottaket ikke operativt før ca. kl. 18.00. Strømmen hadde kortslettet i alle stikkkontaktpunktene og medført at driftsavdelingen måtte varsles for å utføre reparasjon.

Pårørendetelefonen hadde koblet opp det nasjonale kontaktnummeret 815 02 800. Telefonsentralen ble først bemannet med en leder, en teknisk ansvarlig og seks operatører. Det viste seg raskt at seks operatører var for lite og alle ni operatørplassene ble etter hvert bemannet. Kriminalvakten hadde ansvaret for pårørendetelefonen¹²⁷, som ble bemannet med tjenestepersonell fra Kriminalvakten og Sedelighetsavsnittet.

Fra klokken 17.00 møtte tre LRS¹²⁸-prester ved Oslo politidistrikt¹²⁹. En fikk funksjon som rådgiver i stab, en støttet Kriminalvakten og en fikk ansvar for å lede de tolv prestene som møtte på pårørendesenteret på Stovner politistasjon.

Informasjon om pårørendetelefon ble kommunisert til befolkningen gjennom politi.no, pressemeldinger, pressetelefoner og pressekonferanser. Operatørene som betjente politiets pårørendetelefon fikk mange tilbakemeldinger fra pårørende om at det skapte forvirring at også flere andre etater opprettet pårørendetelefon. Pårørende ble usikre på hvilket telefonnummer de skulle ringe.

Politidirektoratet besluttet at politidistriktene Oslo og Sør-Trøndelag skulle bemanne pårørendetelefon døgkontinuerlig, og Sør-Trøndelag aktiverte sitt telefonmottak 22.7. fra ca. kl. 20.00.

Nordre Buskerud politidistrikt hadde ikke tilgang til DIR og registrerte derfor i Excel. De sendte etter hvert en liste med navn på 400 personer. Telefonoperatørene i Oslo politidistrikt måtte derfor forholde seg til både DIR og Excel-listen inntil alle opplysningene var registrert i DIR. Dette forsinket og svekket oversikten over savnede.

¹²⁷ Jf. PBS III.

¹²⁸ Lokal redningssentral.

¹²⁹ I henhold til Bispedømmets beredskapsplan pkt. 3.3.1.

Kriminalvakten måtte opprette et lite etterforskningslag for å ”vaske” opplysninger om savnede. Laget sjekket ut personer som var kommet til rette. Dette arbeidet ble igangsatt lørdag formiddag 23.7. Det var registrert 70 savnede personer fra Regjeringskvartalet, og etterforskningslaget reduserte dette til 10 navn i løpet av ett døgn. Alle de 8 døde var blant de 10.

Pårørendetelefonen i Oslo ga i ett tilfelle gal informasjon til en pårørende som henvendte seg om en av de savnede fra Utøya. Den savnede ble opplyst å være på sykehus til tross for at vedkommende var død. Feilinformasjonen kunne tilbakeføres til en liste Arbeiderpartiet hadde utarbeidet over personer som var innlagt på sykehus. Informasjonen fra Arbeiderpartiet var ikke kvalitetssikret av politiet, og det var feil i rutine å videreformidle informasjon fra listen.

Det oppsto flere tekniske feil på telefonsentralen for pårørendetelefon, herunder feil informasjon om hvorvidt operatører var opptatt i samtale eller ikke. Det medførte at leder raskt mistet oversikten i forhold til mottakets kapasitet. Samtidig indikerte systemet at Sør-Trøndelag besvarte anrop før de var operative. Det medførte at Oslo var underbemannet i en periode. Dersom en operatør ikke deaktiverte sin telefon ved føring i DIR, ble nye innringere ikke sendt videre til ledige operatører.

En annen alvorlig teknisk feil ved telefonsentralen var en telefonsvarer som slo inn. Svareren var ukjent både for politiet og for Telenor. Det ble lagt igjen pårørendeopplysninger på svareren, som ingen var klar over og følgelig ikke ble registrert i DIR. Alle de tekniske feilene ved telefonmottaket ble innrapportert til Politiets data- og materieltjeneste og Politidirektoratet.

Sør-Trøndelag logget ned sitt telefonmottak 28.7. kl. 12.00, som følge av liten pågang. Oslo avvirket pårørendetelefon onsdag 3.8. kl. 08.00. Oslo politidistrikt ønsket på grunn av liten pågang å avvikle telefonen tidligere, men ble pålagt av POD å drifte inntil nevnte tidspunkt.

Om morgenen 25.7. utpekte P2 en pårørendekoordinator. En overbetjent/spesialist, som hadde vært liaison for P2 til Sundvolden, ble tildelt oppgaven. Vedkommende fikk ansvaret for 30 pårørendekontakter, hvorav fire i Oslo politidistrikt. Pårørendekoordinator var kontaktpunktet for pårørendekontaktene i alle politidistriktene som hadde pårørende til drepte på Utøya. Arbeidsbelastningen for politidistriktets pårørendekoordinator var stor og vedvarte i mange uker.

Pårørendekoordinatoren var ikke utpekt til rollen på forhånd og hadde heller ikke fått opplæring i funksjonen. Politidistriktet hadde heller ikke utpekt faste pårørendekontakter, og det var ikke utarbeidet tiltakskort (retningslinjer) for denne funksjonen.

Pårørendekoordinator ble hentet fra Voldsavsnittet, og pårørendekontaktene fra Kriminalvakten og Saknetgruppen. Tjenestepersonellet hadde erfaring fra pårørendekontakt i sin daglige tjeneste, og flere, herunder pårørendekoordinator, hadde erfaring fra tilsvarende oppgaver etter Tsunamien i 2004.

Pårørendekoordinator hadde selv ikke personlig kontakt med pårørende, men sørget for at pårørendekontaktene fikk oppdatert informasjon. Pårørendekoordinator erfarte at det var vanskelig å få avgjørelser på problemstillinger som ble spilt inn til P2-funksjonen, og vedkommende hadde derfor mye direkte kontakt med stabssjefen.

Pårørendekoordinator hadde som målsetting at de pårørende skulle få informasjon fra politiet først - ikke gjennom media. Pårørendekoordinator ble imidlertid ikke oppdatert med all relevant informasjon, for eksempel rekonstruksjonen med Breivik på Utøya. Denne informasjonen fikk de pårørende gjennom media.

Etter at pårørendesenteret ble avviklet 23.7. kl. 03.25, overtok pårørendekontaktene oppfølging av pårørende både fra Regjeringskvartalet og Utøya. Alle pårørende fikk tildelt en dedikert polititjenesteperson som sin pårørendekontakt. Han/hun skulle holde de pårørende oppdatert og gi informasjon om søk, identifisering, obduksjon, rettigheter og fakta knyttet til drapene. Pårørendekontaktene ble ikke fristilt fra sine ordinære arbeidsoppgaver.

Pårørendekoordinator arbeidet tett med P5-funksjonen. Før navn på de avdøde ble oppgitt i media, ble de pårørende varslet, og samtykke til offentliggjøring av navn ble innhentet. De pårørende fikk varsel tilbake om når navnet på deres avdøde ville bli offentliggjort. De ble spurt om de hadde et bilde som de ønsket skulle benyttes i denne sammenheng.

Alle lik ble frigitt til familiene i løpet av helgen 29. til 31.7. Pårørendekontaktene bistod etter hvert med mye praktisk informasjon til de pårørende. Regjeringen besluttet å gi kr 100.000 til hver enkelt begravelse, men det var ikke lagt opp noe system rundt dette, noe som genererte merarbeid for pårørendekontaktene. Pårørendekontaktene informerte også de pårørende om pårørendes rettigheter og ordningen med bistandsadvokater.

Pårørendekontaktene har hatt flere befaringer sammen med de pårørende i Regjeringskvartalet. De pårørende har hatt ulike behov for kunnskap om hendelsesforløp, omstendigheter og detaljer om måten de døde på. Når denne rapporten skrives er flere av pårørendekontaktene fortsatt aktive i oppfølging av pårørende.

Pårørendekontaktene har ikke hatt notoritet i sitt oppfølgingsarbeid av de pårørende og har i ettertid erfart at dette ville vært formålstjenelig, spesielt i situasjoner hvor pårørendekontakten har fravær over tid eller skiftes ut. Pårørendekontaktene har også erfart at, av hensyn til de pårørende, bør de ha den samme kontaktpersonen gjennom hele prosessen.

Pårørendekoordinator har fulgt opp pårørendekontaktene og gjennomført en samling over tre dager med debrief for dem. Deltakerne var tydelig på at samlingen måtte ha minimum denne varigheten.

P7 – politipresten – har vært en viktig støttespiller i pårørendearbeidet.

23.7. på morgenen tok P3-funksjonen initiativ overfor P7-funksjonen for å få opprettet en minnelund hvor befolkningen kunne få uttrykke sin medfølelse i sorgen. P7 la forslaget frem for domprosten, og plenen ved siden av Domkirken ble valgt. Kirkens bymisjon etablerte minnelunden med brostein, blomster og lys.

5.2.6 Vålstua gård, Åsta Øst

Evalueringsutvalget fikk opplysninger om at Anders Behring Breiviks bopel var på Nordre Åsta gård på Rena i Åmotd kommune. Vi kom senere til kunnskap om at riktig bopelsadresse var Åsta Øst, 2450 Rena. Gårdens navn er Vålstua gård. Det presiseres derfor at når det i politimesterens mandatet og i evalueringsutvalgets evalueringsplan brukes navnet Nordre Åsta gård, så omtales det som Vålstua gård i denne rapport.

Så snart leietaker av bombebilen og fluktbilen var kjent for politiet, ble det foretatt registersøk for å finne ut mer om denne personen. Leietaker av bilene var Anders Behring Breivik og han hadde folkeregistrert adresse Åsta øst, 2450 Rena. Siktedes mor var bosatt på adresse Hoffsvæien 18, 0275 Oslo.

På bakgrunn av opplysninger gjerningsmannen hadde gitt i avhør med tjenestepersonell fra avsnittet Spesielle operasjoner (SO) vurderte P2-funksjonen det som viktig å gjennomføre ransaking og pågripe eventuelle medsamsvorne på de to ovennevnte adresser.

Ca. klokken 20.45 rykket SO ut til Hoffsvæien sammen med tjenestepersonell fra avsnittet Teknisk og Taktisk spaning (TTS). Aksjonsleder fikk i oppdrag å lede ransakingen på stedet.

Underveis til stedet endret forutsetningene for oppdraget seg fordi det fremkom opplysninger fra avhør som kunne tilsi at det kunne være sprengstoff i morens leilighet i Hoffsvæien. For å ivareta sikkerheten observerte tjenestepersonene leiligheten på avstand i påvente av at tjenestepersonell fra Beredskapstroppen og Bombegruppen skulle komme til stedet. Egen innsatsleder ble utpekt. Aksjonsplan ble fremlagt for P3 og godkjent av stabssjef.

Det ble observert bevegelse inne i leiligheten, og man antok at dette var siktedes mor. I samråd med staben ble det besluttet å ringe siktedes mor og be henne komme ut av leiligheten. Det ble oppnådd kontakt med moren på telefon og hun kom etter kort tid ut av leiligheten og ble tatt med til Politihuset.

Tjenestepersonell fra Beredskapstroppen og Bombegruppen foretok evakuering av blokken og naboblokken og satt ytre sperringer for å unngå trafikk forbi stedet. Leiligheten ble gjennomført uten at det ble funnet sprengstoff. Det ble opprettet vakthold i påvente av taktisk og teknisk ransaking.

Klokken 19.35 kontaktet tjenestepersoner fra PTO-kontoret¹³⁰ Hedmark politidistrikt og ba om at det ble foretatt nærmere undersøkelser for å få lokalisert siktedes bopel. Klokken 20.00 opplyste Hedmark politidistrikt at stedet var lokalisert.

P2s etterretningskontakt ga SO i oppdrag å dra til gården og raskest mulig sikre åstedet i samarbeid med lokalt politi i påvente av ressurser til å få gjennomført ransaking og eventuelle pågripelser på stedet. Det var besluttet at personer som oppholdt seg, kom til eller forlot gården skulle pågripes.

SO rykket ut med 8 tjenestepersoner ca. kl. 20.30, og en enhet med tjenestepersonell fra avsnittet Teknisk og taktisk spaning (TTS) rykket ut noe senere. Hedmark politidistrikt besluttet oppmøtested på Elverum politistasjon. Underveis til Elverum forberedte tjenestepersonene seg på oppdraget ved å oppdatere seg på trusselbildet. De planla for at det kunne være eksplosiver med ulike typer utløsermekanismer utplassert på gården I tillegg tok de høyde for at det kunne være bevæpnede personer på gården.

I 2006 var den samme gården blitt benyttet til produksjon av cannabis og Oslo politidistrikt hadde gjennomført en omfattende aksjon mot gården. I straffesaken var det informasjon i form av skisser og beskrivelse av stedet som kunne ha betydning for løsning av oppdraget. Man lyktes ikke med å få gjort informasjonen tilgjengelig for tjenestepersonene, bortsett fra spaningsbilder av gården, som ble sendt elektronisk til Elverum politistasjon. Noen av spanerne som var på vei mot gården, hadde deltatt under spaningen mot stedet i 2006, og hadde kunnskap om stedet.

På Elverum politistasjonen ble tjenestepersonene fra Oslo møtt av fungerende stasjonssjef og tre tjenestepersoner. SO orienterte lokalt politi om oppdraget og situasjonsforståelsen. Stasjonssjefen anmodet aksjonsleder fra SO om å lede gjennomføring av oppdraget. Stasjonssjefen og SO's aksjonsleder utarbeidet sammen en plan for oppdraget.

Spanerne fra TTS kjørte direkte til gården og ankom som første politienhet. Etter ordre fra aksjonsleder etablerte de observasjonsposter og hadde god oversikt over gården. Da SO ankom sammen med lokalt politi, opprettet de skjult vakthold mot veien som passerer gården. Det var lite trafikk på stedet på denne tiden og man planla for at vanlig trafikk skulle passere og mistenkelige biler skulle stanses. Mistenkelige personer skulle pågripes. politimesteren i Hedmark politidistrikt besluttet at tjenestepersonene, om nødvendig, kunne bruke skytevåpen dersom personer/biler ikke stanset på tegn fra politiet. Gården lå øde til, så forlatt ut og var helt mørklagt, og tjenestepersonene observert ikke kjøretøy eller bevegelser på gården.

Aksjonsleder SO opplevde at han måtte foreta vanskelige avveining mellom mannskapenes sikkerhet og effektiv løsning sett opp mot trusselbildet. Aksjonsleder var i dialog med tjenestepersoner fra SO som avhørte siktede på Utøya. Aksjonsleder fikk opplyst at siktede hadde forklart at han oppbevarte

¹³⁰ PTO – Politi Toll Oslo, Oslo politidistrikt.

sprengstoff på gården og at han anså politiet som venner og ikke fiender. Aksjonsleder hadde sett skadefølgene i Regjeringskvartalet og vurderte sikkerhetsavstand til gården med utgangspunkt i tilsvarende bombe. Han innså at det ikke ville være mulig å oppholde seg i forsvarlig avstand til gården og samtidig være i posisjon for å observere og eventuelt stanse biler og personer som kom til/fra gården. Han besluttet å etablere posisjoner lengst mulig unna gården, men ikke lenger unna enn at man fikk løst oppdraget. Han vurderte også faren for at eksplosiver kunne bli utløst ved hjelp av fjernkontroll, tidsur, sensor eller lignende.

Lørdag 23.7. ca. kl. 02.00 oppdaget tjenestepersonene at siktedes navn og bopel i Åsta ble offentliggjort på internett. Aksjonsleder antok at media og andre nysgjerrige ville oppsøke stedet i løpet av kort tid, og la en ny plan for vaktholdet. Planen innebar å etablere ytre sperring av veien med synlig uniformert polititjenestepersonell og vakthold nærmere mot gården. Han presenterte planen for P2 til godkjenning, da den innebar ytterligere risiko for personellet.

I påvente av at planen ble godkjent av staben, og etter at det var purret på svar, ankom en bil med NRK-logo stedet og kjørte inn på gården. Bilen ble ikke vurdert å være mistenkelig, men innebar en sikkerhetsrisiko ved at den kjørte inn på gården og kunne utløse en bombe. Tjenestepersonell rykket inn på gården og jaget sjåføren ut av området. Det endrende situasjonsbildet førte til at sperreplanen som var fremlagt for P2 til godkjenning ble iverksatt kl. 03.36 uten at slik godkjenning forelå.

Klokken 02.22 besluttet politimesterens operative stab at Beredskapstroppen og tjenestepersonell fra Bombegruppen skulle flys til Åsta med helikopter fra Forsvaret.

Klokken 04.42 ankom tjenestepersonellet fra Beredskapstroppen og Bombegruppen¹³¹. De gjennomførte søk i områder og bygninger på gården, mens tjenestepersonell fra SO holdt vakt rundt gården. Det ble ikke benyttet robot under søket fordi robot ikke var tilgjengelig. Da søket var gjennomført, fikk SO melding om at det var funnet sprengstoff på stedet. Det var ikke fare for selvantemming, med mindre noen fysisk tok seg inn og antente sprengstoffet.

Klokken 08.05. forlot enhetene fra Beredskapstroppen, Bombegruppen, SO og TTA stedet sammen, og tjenestepersonell fra Hedmark politidistrikt overtok vaktholdet under ledelse av fungerende stasjonssjef. Han var orientert om funn av sprengstoff på gården og risikovurdering av stedet.

Fra SO kom til Elverum politistasjon og frem til de forlot gården, samarbeidet de tett med tjenestepersonellet fra Hedmark politidistrikt. Aksjonsleder fra SO opplevde samarbeidet som meget godt og fungerende stasjonssjef ved Elverum politistasjon ble holdt fortløpende oppdatert og deltok aktivt i vurderinger og beslutningstaking.

¹³¹ PBS III, Tiltakskort eksplosiver, bombetrusler og bomber, del 2.

Lørdag 23.7. foretok IEDD-lag fra Forsvaret ytterligere søk etter eksplosiver på gården i samarbeid med kriminalteknikere. I evaluering mottatt fra Forsvarets Operative Hovedkvarter gir sjefen for eksplosivryddegruppen tilbakemelding på at samarbeidet med politiet på stedet fungerte meget godt og at måten arbeidet ble planlagt og gjennomført på bør tilstrebes og etterleves i senere aksjoner hvor politiet og IEDD-enheter fra Forsvaret skal samvirke. Imidlertid savnet de informasjon fra de som hadde vært der før de ankom.

Hedmark politidistrikt bruker analogt samband mens Oslo politidistrikt bruker digitalt nødnett. De to sambandssystemene kan ikke kommunisere med hverandre, og det ble besluttet at kun mobiltelefoner i samtalegruppe skulle benyttes. SO har erfaring fra at samtalegrupper på mobiltelefon fungerer bra når det brukes av få deltagere som kjenner hverandre. Fungerende stasjonssjef meldte jevnlig inn situasjonsbeskrivelser til staben på Hamar, og måtte da gå ut og inn av samtalegruppen. Kommunikasjonen ble svekket av at denne form for samband ikke fungerte optimalt, men det fikk ikke betydning for gjennomføring av oppdraget.

5.2.7 Informasjon og mediehandling

Følgende **tidslinje** viser tidspunkt for hendelser og tiltak knyttet til politidistriktets informasjon og mediehandling:

Kl.	Hendelse
15.30	P5 møter i stabslokalet.
15.52	P5 varsler Kommunikasjonsenhetens medarbeidere via SMS.
16.05	P5 sender ut første pressemelding.
16.00	Visepolitimester Sponheim varsler POD (cirkatidspunkt).
16.30	Innsatsleder (IL) holder første pressebrief på Youngstorget.
16.39	IL ber om at operasjonssentralen sender ut en pressemelding om at media kan samles på Youngstorget.
16.48	P5 sender ut andre pressemelding.
17.15	IL tar med pressen inn på Einar Gerhardsens plass for fotografering og filming.
17.15	Pressetelefonmottaket er operativt.
17.55	Fungerende politimester og stabssjef forlater staben for pressekonferanse.
18.00	Oslo politidistrikt avholder den første pressekonferansen på Politihuse.t
18.30	IL holder andre pressebrief på Youngstorget.
18.35	Pressemelding sendes Utenriksdepartementet for videreformidling til ambassadene.
18.38	Første SITRAP til POD.
19.01	Oslo politidistrikt anmoder om trusselvurdering fra PST.
19.30	Oslo politidistrikt avholder andre pressekonferanse.
19.30	Andre SITRAP til POD.
20.12	Politiet har oversikt over antall omkomne ved Regjeringskvartalet.
20.30	Oslo politidistrikt avholder tredje pressekonferanse.

20.30	Tredje SITRAP til POD.
21.30	Fjerde SITRAP til POD.
22.05	Mottatt foreløpig trusselvurdering fra PST.
22.30	Femte SITRAP til POD.
23.30	Oslo politidistrikt avholder fjerde pressekonferanse.
23.30	Sjette SITRAP til POD.

23.7.11

Kl.	Hendelse
02.53	Trusselvurdering fra PST
03.50	Oslo politidistrikt deltar i POD's pressekonferanse
09.00	Oslo politidistrikt avholder sjette pressekonferanse
18.00	Oslo politidistrikt avholder sjuende pressekonferanse

24.7.11

Kl.	Hendelse
10.00	Oslo politidistrikt avholder åttende pressekonferanse
17.30	Oslo politidistrikt avholder niende pressekonferanse

1.8.11

Kl.	Hendelse
16.00	Pressetelefonmottaket avvikles

Fredag 22.7.11 befant P5 seg på kontoret og hørte eksplosjonen kl. 15.25. Hun gikk umiddelbart til operasjonssentralen og søkte informasjon. Der fikk hun verifisert at det hadde vært en eksplosjon som hadde resultert i store skader, men på dette tidspunkt var det usikkert om det var en ulykke eller en bevisst handling. Hun etablerte seg i stabslokalene – ca. kl. 15.30. Planverk og tiltakskort ble ikke fysisk tatt fram, men P5 iverksatte tiltak i henhold til gjeldene planverk¹³².

I henhold til krisekommunikasjonsplanen¹³³ skal resten av Kommunikasjonsenheten varsles ved en krise. Politidistriktets Kommunikasjonsenhet er i normalsituasjon bemannet med en leder og fire medarbeidere. På grunn av ferieavvikling var det kun én person på jobb denne fredagen. Dette var politidistriktets pressesjef – som også er P5 i politimesterens operative stab.

Klokken 15.52 sendte P5 SMS til øvrige ansatte ved Kommunikasjonsenheten, med forespørsel om noen var i nærheten av Oslo og kunne komme på jobb.

¹³² Jf PBS I, II og III

¹³³ Jf PBS III, beredskapsplan for krisekommunikasjon, journalnr: 00-10-424

P5 varslet kommunikasjonsavdelingen i Politidirektoratet (POD) ved pressevakten, og anmodet POD om å skaffe bistand til P5-funksjonen i Oslo politidistrikt. Også kommunikasjonsjefen i Oslo politidistrikt anmodet POD om bistand. Det ble umiddelbart bekreftet at POD ville skaffe forsterkninger.

Utover ettermiddagen og kvelden den 22.7. ble P5-funksjonen i Oslo politidistrikt styrket som følger:

- kl. 16.35 en kommunikasjonsrådgiver,
- kl. 16.40 en informasjonssjef (bistand fra Politiets utlendingsenhet),
- kl. 16.45 en kommunikasjonsrådgiver (bistand fra Kripos),
- kl. 20.00 en kommunikasjonsrådgiver (som også er assisterende P5) og
- kl. 23.45 en kommunikasjonsrådgiver.

Kommunikasjonssjefen møtte på jobb lørdag 23.7. ca. kl. 12.00.

I tillegg fikk Oslo politidistrikt i perioden fram til 3.8. overlappende bistand fra kommunikasjonsrådgivere fra henholdsvis Politihøgskolen, Utrykningspolitiet, Romerike politidistrikt, Follo politidistrikt, Troms politidistrikt og Helgeland politidistrikt.

Operasjonsleder og P5 fikk umiddelbart mediehenvelser per telefon da bomben hadde eksplodert i Regjeringskvartalet. For å avlaste operasjonsleder ble seksjonssjef for Arrest- og påtaleseksjonen kort tid etter eksplosjonen varslet om at telefonmottaket for pressehenvelser skulle opprettes. Vedkommende iverksatte umiddelbart innkalling av personell. I henhold til planverket¹³⁴ skal påtalejurister bemanne politidistriktets pressetelefon når denne opprettes i en krise. Av praktiske og tidskrisiske årsaker ble jurister som allerede var på jobb, eller på vei hjem fra jobb, innkalt. Frem til telefonmottaket var operativt fra ca. kl. 17.15, ble pressehenvelser besvart av to politiinspektører i tillegg til P5 og en kommunikasjonsrådgiver. Det var svært stor pågang på politiets pressetelefon de første dagene, og i perioder var det vanskelig for media å nå frem på de to telefonlinjene inn til pressetelefonmottaket.

De første døgnene var pressetelefonene til enhver tid bemannet med to eller tre jurister, som alle snakket godt engelsk. De ble holdt oppdatert gjennom talepunkter, pressemeldinger, pressekonferanser, e-poster og personlige møter med P5-funksjonen. En politiinspektør var administrativ leder for pressetelefonmottaket, og sørget for turnusliste og annen praktisk administrasjon.

Pressetelefonmottaket var bemannet 24 timer i døgnet fra 22.7. ca. kl. 17.15 til og med 26.7.

¹³⁴ Jf PBS I, II og III

Fra 27.7. til og med 30.7. var telefonene bemannet fra kl. 08.00 til kl. 24.00. Fra 31.7. var telefonene bemannet fra kl. 08.00 til kl. 16.00, frem til telefonmottaket ble avvirket 1.8. kl. 1600.

Det egentlige pressetelefonsystemet for kriser ble ikke benyttet. Grunnen til dette var at disse telefonapparatene var lokalisert i uegnede lokaler i en sone med begrenset adgang. Det ble derfor opprettet pressetelefonmottak i lettere tilgjengelige kontorlokaler i Politihuset - én etasje under stabslokalene. Vanlige telefonnumre ble benyttet, og disse ble bekjentgjort i egen pressemelding og via politi.no.

Telefonnummer 800 83 010, som etter planverket skal benyttes til pressetelefoner i en krise, hadde ikke vært benyttet tidligere og var følgelig ikke kjent for pressen. At andre telefonnumre enn det som var oppgitt i planverket ble brukt, skapte derfor ingen unødig forvirring for journalister.

P5 satt igjen med et inntrykk av at særlig internasjonal presse brukte pressetelefonen i stor grad - spesielt i perioden før de etablerte redaksjoner i Norge. Pressevaktene ble intervjuet på direkten i en rekke internasjonale medier. De erfarte at internasjonal presse hadde liten kunnskap om det norske samfunnet, politiet og rettssystemet, og det var en utfordring å presentere målrettet og god informasjon til utenlandske journalister.

Den første pressemeldingen til media ble sendt på e-post kl. 16.05. Den inneholdt følgende:

"Det har vært en kraftig eksplosjon i Regjeringskvartalet. Politiet fikk melding om dette kl. 15.26 i ettermiddag. Alt redningspersonell er på stedet og politiet prøver å få oversikt på situasjonen.

Politidistriktets stab er kalt inn. Vi kommer tilbake med mer informasjon så snart som mulig."

Deretter ble det sendt en ny pressemelding per e-post til media kl. 16.48 som bekreftet at det var døde og skadde som følge av eksplosjonen. I tillegg ble det kalt inn til pressekonferanse på Politihuset.

"Politiet kan bekrefte at det er døde og skadede i forbindelse med eksplosjonen i Regjeringskvartalet i ettermiddag. Det er store skader på bygningene i Regjeringskvartalet. Store deler av Oslo sentrum er evakuert, og politiet oppfordrer publikum til ikke å oppholde seg i Oslo sentrum.

Politiet ber også om at publikum begrenser bruken av mobiltelefon.

Oslo politidistrikt avholder pressekonferanse kl. 17.30 på Politihuset.

Politiet har mobilisert alt tilgjengelig personell."

Første døgnet ble det sendt ut 10 pressemeldinger. Alle pressemeldinger ble forankret i staben før de ble sendt ut.

I krisekommunikasjonsplanen¹³⁵ lå det 13 delvis forhåndsproduserte pressemeldinger på norsk og 10 delvis forhåndsproduserte pressemeldinger på engelsk. Disse omhandlet første budskap ut, informasjon om opprettelse av pressetelefonmottak, pårørendetelefon, evakuering fra sentrum, begrensning av mobiltelefonbruk og andre mulige budskaper til publikum. Disse forhåndsproduserte meldingene var ment å være til hjelp i en hektisk og uoversiktlig fase.

Politidistriktet hadde en distribusjonsliste til media som til enhver tid var tilgjengelig i e-postprogrammet Outlook og i PBS WEB. Listen inneholdt e-postadresser til både nasjonale og internasjonale redaksjoner og journalister. Listen ble kontinuerlig supplert med nye redaksjoner og journalister etter hvert som medier fra hele verden kontaktet eller ankom Oslo og ønsket å motta informasjon fra politiet.

I tillegg fantes distribusjonslister til henholdsvis interne mottakere og enkelte samarbeidspartnere. Disse mottakerne fikk alle pressemeldinger som ble sendt ut.

Det ble ikke utarbeidet en egen kommunikasjonsstrategi for den akutte delen av krisen. P5-funksjonen hadde gjennom planverket en strategi og konkrete tiltak som ble fulgt. Dette var overordnede føringer og tiltak som gjaldt for alle hendelser, og som ble tilpasset og skaleret opp eller ned etter hendelsens art og størrelse/omfang.

I de første døgnene ble det lagt muntlige og løpende kommunikasjonsplaner. Skriftlige planer ble utarbeidet på et senere tidspunkt basert på aktuelle temaer.

I henhold til eksisterende planverk og rutiner orienterte innsatsleder pressen ved skadestedet. Innsatsleder ga den første korte pressebriefen ca. kl. 16.30 på Youngstorget. I samråd med P5 ble journalister med pressebevis omlag en time senere tatt med opp til Einar Gerhardsens Plass og gitt anledning til å filme/fotografere. Pressen måtte oppholde seg innenfor et lite, avgrenset område.

Innsatsleder kommuniserte med staben via P3, P5 og stabssjef. P3 og P5 hadde løpende kommunikasjon i staben. Aktuelle tema og problemstillinger ble diskutert og innsatsleders innspill og forslag til mediehåndtering i innsatsområdet ble forankret hos P5 i stab.

Den siste pressebriefen fra innsatsområdet ga innsatsleder på Youngstorget ca. kl. 18.30. Fra dette tidspunktet ble det gitt informasjon til pressen på pressekonferanser i Politihuset og via pressemeldinger og på pressetelefonen.

Den første pressekonferansen fra Oslo politidistrikt var bebudet kl. 17.30, men ble først gjennomført ca

¹³⁵ Jf PBS III

kl 18.00¹³⁶ i Politihuset. Stabssjef og fungerende politimester deltok på denne. Pressekonferansens varighet var begrenset.

Videre ble det gjennomført hyppige pressekonferanser:

- 22. 7. kl. 19.30, kl. 20.30, kl. 23.30
- 23.7. (POD avholdt en pressekonferanse kl. 03.50, der Oslo politidistrikt deltok), kl. 09.00, kl. 1800
- 24.7. kl. 10.00, kl. 17.30
- 25.7. kl. 1700
- 26.7. kl. 1600
- 27.7. kl. 1600 (Hønefoss, Nordre Buskerud politidistrikt)
- 28.7. kl. 1300
- 29.7. kl. 1300
- 30.7. kl. 1300

Fra og med mandag 1.8. ble det avholdt pressekonferanse én gang om dagen. Til stede på pressekonferansene var stabssjefen og de to påtaleansvarlige for etterforskningen (noen ganger begge to, andre ganger kun den ene).

Fra og med 8. 8. ble det avholdt pressekonferanser annenhver dag.

I forkant av pressekonferanser på Politihuset og pressebrief ved Regjeringskvartalet ble det diskutert hva politiet skulle gå ut med av informasjon. I den første fasen av krisen ble dette hovedsakelig gjort muntlig på grunn av stort tidspress. Etter hvert ble det utarbeidet skriftlige talepunkter - både til bruk på pressekonferanser og til bruk på pressetelefonmottaket.

Innledningene på alle pressekonferansene i Oslo politidistrikt ble avholdt først på norsk, deretter på engelsk. De aller fleste pressemeldingene ble utarbeidet både på engelsk og norsk.

Stabssjef og fungerende politimester ble innledningsvis valgt som talspersoner på pressekonferanser på grunn av deres funksjon og kunnskap om og nærhet til krisen. I tidligere stabsoperasjoner var det stabssjefen som hadde uttalt seg til media. Det ble derfor tidlig besluttet å bruke stabssjef og fungerende politimester som pressetalspersoner for hendelsen i Regjeringskvartalet. Stabssjefen var ute av stabsrommet i ca. 10 – 15 minutter i forbindelse med den første pressekonferansen, og stabens arbeid fortsatte i hans korte fravær.

På det tidspunktet det ble kalt inn til den første pressekonferansen, kjente politidistriktet kun til hendelsen i Regjeringskvartalet. Journalistene som var til stede på pressekonferansen kjente heller ikke til hva som foregikk på Utøya, og det kom følgelig ingen spørsmål om dette.

¹³⁶ <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7723084>

Talspersoner ved pressetelefonmottaket var påtalejurister som var valgt på bakgrunn av funksjon og kompetanse. Deres oppgave var å formidle informasjon i henhold til talepunkter fra P5-funksjonen.

Oslo politidistrikts informasjonskanaler var pressekonferanser, pressemeldinger, pressetelefon, e-post og politi.no. Disse kanalene ble valgt med tanke på å nå store deler av befolkningen raskt med oppdatert informasjon. Politidirektoratet publiserte viktig informasjon fra politidistriktet på politi.no, slik at denne var samlet og lett tilgjengelig for medier og publikum.

På grunn av de mange arbeidsoppgavene og lav bemanning i initialfasen, tok det noe tid før det ble etablert en effektiv medieovervåking av norske og utenlandske medier, samt utvalgte sosiale medier (hovedsakelig Twitter).

Med jevne mellomrom, og i forkant av alle stabsmøter, ble det levert en kortfattet oversikt/rapport over mediebildet. Utover dette varslet P5-funksjonen om nyhetsoppslag som ble vurdert som spesielle eller viktige.

P5-funksjonen hadde fortløpende kontakt med kommunikasjonsenheten i POD. Etter hvert hadde P5 også dialog og samarbeid med kommunikasjonsrådgivere og andre i Kripos og omliggende og relevante politidistrikter. Disse mottok kopi av alle pressemeldinger som Oslo politidistrikt sendte ut.

Nordre Buskerud politidistrikt hadde et kommunikasjonsansvar for aksjonen på Utøya og for pårørendesenteret på Sundvolden hotell. Det ble derfor avtalt at Oslo politidistrikt og Nordre Buskerud politidistrikt skulle utveksle pressemeldinger og holde hverandre orientert om eventuelle pressekonferanser. Representanter fra staben i Nordre Buskerud politidistrikt ble satt opp på Oslo politidistrikts distribusjonsliste. Oslo politidistrikt mottok imidlertid ikke pressemeldingene som Nordre Buskerud politidistrikt sendte ut.

To personer fra P5-funksjonen i Oslo politidistrikt bisto også Nordre Buskerud politidistrikt med å planlegge og gjennomføre den første pressekonferansen på Hønefoss den 27.7. For dette hadde Oslo politidistrikt i samråd med Nordre Buskerud politidistrikt og Politidirektoratet ivaretatt mediehandteringen.

Oslo politidistrikt og POD ga hverandre informasjon fortløpende, men det var i liten grad koordinering og felles kommunikasjonsstrategi de første døgnene. Dette kom noe mer på plass etter hvert, særlig gjennom felles pressekonferanse. Innholdet i de aller fleste pressemeldingene ble etter hvert koordinert med POD.

P5-funksjonen i Oslo politidistrikt opplevde det som en utfordring å få kontakt med funksjoner med

kommunikasjonsansvar i Nordre Buskerud politidistrikt, og gjensidig kommunikasjon og samordning ble derfor vanskelig.

Politimesteren deltok på Oslo kommunes pressekonferanse lørdag 23.7. kl. 10.00. I forkant av denne var innhold og formål koordinert med kommunen, og politimesteren hadde også et forberedende møte med Ordføreren. Politimesteren møtte også sammen med politidirektøren til intervju i NRK.

P5 hadde noe kontakt med kommunikasjonsrådgivere i Justisdepartementet. Denne kontakten var imidlertid av praktisk art, og ikke strategisk.

P5-funksjonen videreformidlet alle pressemeldinger fra Oslo politidistrikt til Utenriksdepartementet (UD) og herigjennom til alle ambassader i Oslo. Dette ble gjort via politidistriktets ambassadekontaktpunkt, som fortløpende videresendte pressemeldinger (på norsk og engelsk) til UD's Seksjon for konsulære saker og utlendingsfeltet - som deretter videreformidlet dem til alle stedlige ambassader i sitt nettverk. Første pressemelding som ble videreformidlet til UD ble sendt 22.7., kl. 18 35.

Det ble på et tidlig tidspunkt utpekt et medlem i politidistriktets stab som skulle videresende alle pressemeldinger etc. til Oslo kommunes informasjonsenhet. All informasjon kommunen distribuerte ble sendt til politidistriktet via den samme kontakten. I tillegg hadde Oslo kommune en liaison i politidistriktets operative stab, og vedkommende var således orientert om kommunikasjonsarbeidet under P5.

Forsvaret ble lagt til på distribusjonslisten. Det ble også utvekslet informasjon i forbindelse med konkrete mediehenvelser.

P5 deltok på alle stabsmøter, og informasjon om antall døde og skadde fremkom fortløpende i disse møtene. Fredag kveld framkom det i media at minst 10 personer var drept på Utøya. Politiet visste at det faktiske antallet var betydelig høyere. Til tross for at politidistriktet ikke visste det nøyaktige antallet, fant Oslo politidistrikt og POD det riktig å informere befolkningen om at man sto overfor et stort antall drepte ungdommer. Samme natt (natt til lørdag 23.7. ca kl. 03.50) offentliggjorde politidirektøren i en pressekonferanse i Politidirektoratet at minst 80 personer var drept på Utøya.

Når det gjaldt offentliggjøring av navn på de omkomne samarbeidet P5 tett med pårørendeadministrator, P2 og P7 - politipresten. Det ble utarbeidet en skriftlig beskrevet rutine for hvordan navnelistene skulle kvalitetssikres, hvem som skulle godkjenne navnelistene, når og hvordan navnene skulle offentliggjøres.

Fredag 22.7. ca. kl. 18.00 aktiverte Oslo politidistrikt politiets nasjonale pårørendenummer 815 02 800. Informasjon om dette ble kommunisert ut til befolkningen via politi.no, pressemeldinger (første sendt ut kl. 19.01), pressetelefoner og i pressekonferanser.

Politidistriktet videreformidlet ikke det lokale pårørendenummeret som ble opprettet i Nordre Buskerud politidistrikt etter at Utøya-hendelsen ble kjent. Etter at Oslo politidistrikt overtok etterforsknings- og delvis kommunikasjonsansvaret også for Utøya-saken, informerte politidistriktet aktivt om pårørendesenteret på Sundvolden hotell – samtidig som det ble understreket at politiet hadde ett nasjonalt pårørendenummer.

Det oppsto noe forvirring i media og hos publikum om pårørendenummer. Flere etater opprettet pårørendenummer, og det kom ikke tydelig nok fram i media hvilket nummer som var politiets nasjonale pårørendenummer. I tillegg opprettet Nordre Buskerud politidistrikt et eget pårørendenummer (ikke det nasjonale nummeret). P5-funksjonen tok derfor kontakt med flere nettmedier og de største redaksjonene for å presisere hvilket nummer som var politiets nasjonale nummer.

P5-funksjonen hadde svært lite fokus på internkommunikasjon. Talepunkter fra pressekonferanser ble ikke publisert på intranettet. Slik interninformasjon ble heller ikke prioritert i den første og ekstremt krevende fasen, ettersom det var svært få personer på jobb inne på Politihuset denne fredagen i fellesferien.

Toppledelsen informerte seksjons- og avsnittssjefer om politiets håndtering av hendelsen, og disse informerte videre til sine medarbeidere.

Politimesteren tok sammen med stabssjefen initiativ til samlinger for alle ansatte. HMS-kontoret tok det praktiske ansvaret for dette, og ansatte som hadde mulighet ble oppfordret til å møte i Parolesalen søndag 24.7. Hovedhensikten med møtet var å gi de ansatte informasjon og støtte direkte fra ledelsen. På denne samlingen var også bedriftshelsetjenesten til stede. I tillegg ble det gjennomført to samlinger 2.8. for egne ansatte samt de særorgan og politidistrikter som bisto Oslo politidistrikt. Det ble informert om disse samlingene på ledermøter og det ble lagt ut informasjon på politiets intranett.

I P5-funksjonens kriselokaler, som var i umiddelbar nærhet til stabsrommet, var det fire kontorplasser. Alle plassene var utstyrt med telefon, politi-pc og internett-pc. Det var én tv montert på veggen og tre whiteboards. I dette lokalet var det svært dårlig - og til tider ingen - mobiltelefondekning.

Da førstemann ankom lokalene denne fredagen, viste det seg at enkelte PC-er ikke virket tilfredsstillende eller ikke var oppdatert, og én måtte byttes ut. Fra enkelte arbeidsstasjoner var det heller ikke mulig å ta utskrifter, noe som forsinket medieovervåkingen i starten. Kommunikasjonsrådgivere fra andre politidistrikt/særorgan som bisto i P5-funksjonen kom ikke inn i datasystemer og -filer som burde vært tilgjengelig for dem (fellesområdene på F og G). De som bisto hadde kun tilgang til e-post. Begrensninger i antall kontorplasser førte også til at enkelte ikke fikk tilgang til PC. Ingen av PC-ene hadde tilgang til å publisere på politi.no.

Alle i P5-funksjonen var opplært i publisering på intranett og politi.no, men erfarte at politi.no er en lite egnet kanal for rask kommunikasjon på grunn av en svært tungvint og tidkrevende publiseringsløsning. Tidspress og begrensede ressurser gjorde derfor at P5 valgte andre informasjonskanaler. Det var derfor avgjørende at POD bisto med å legge ut alle meldinger fra politidistriktet på politi.no.

Politi.no hadde ikke kapasitet til å håndtere mange eksterne brukere samtidig, og brøt sammen da navn på de døde ble publisert.

P5 loggførte ikke i PO under stabsoperasjonen. Tiltak ble loggført gjennom statusrapportene fra stabsmøtene. Kommunikasjonsenhetens medarbeidere loggfører ikke i PO til daglig, og anså PO som uegnet loggføringsverktøy for P5-funksjonen i en akutt krise. P5 var avhengig av hjelp til loggføring av de ulike tiltakene, og til å følge med på oppfølgingspunkter som kom inn til P5 i PO.

Kommunikasjonsenheten hadde over flere år hatt et godt samarbeid med stabssjefen, innsatsleder og operasjonsleder - både i forbindelse med stabsoperasjoner og i det daglige. P5-funksjonen erfarte at dette viste seg å være verdifullt også i forbindelse med håndtering av hendelsene 22.7.

Samarbeidet internt i staben var i utgangspunktet godt, men P5-funksjonen opplevde likevel at koordinering og kommunikasjon kan forbedres. Situasjonen i akuttfasen gjorde at det ble vanskelig å få oversiktlig og kvalitetssikret informasjon fra de ulike stabsleddene. Det var derfor utfordrende å iverksette kommunikasjonsfaglige tiltak som var samordnet mellom stabsleddene.

I initialfasen ble det ikke satt av tilstrekkelig tid i staben til å diskutere budskap og talepunkter til pressevaktene og i forkant av pressekonferanser. Dette ble diskutert muntlig med stabssjef og fungerende politimester rett i forkant av de første pressekonferansene.

Da staben etter hvert fikk bedre oversikt over situasjonen, ble det også anledning til å samordne budskap og talepunkter internt i staben - som fungerte både som et rådgivende og besluttsende organ.

P5 opplevde i all hovedsak å få fortløpende tilgang til relevant informasjon for å ivareta eget ansvarsområde på en forsvarlig måte. Kommunikasjonen med øvrige stabsledd var god, men P5 opplevde at dialog og samspillet med P2-funksjonen burde vært noe tettere. For eksempel ble det opprettet et pårørendesenter på Stovner politistasjon uten at P5 ble informert, og følgelig ble det ikke sendt ut pressemelding om dette.

På grunn av mange arbeidsoppgaver, tidspress, ekstrem mediepågang og relativt lav bemanning, opplevde P5 at det ble vanskelig å tenke strategisk og langsiktig. Dette gjaldt også kommunikasjonen rundt etterforskningen i initialfasen. P5 erfarte at hun måtte frigjøre tid for å legge planer framover, både administrativt og kommunikasjonsfaglig.

5.3 Etterarbeidsfasen

Gjennom etterarbeid og oppfølging skal man i denne fasen sikre en god overgang tilbake til normalsituasjon¹³⁷ og ordinær drift.

For operasjonssentralen var det vanskelig å definere klart når den gikk tilbake til normalsituasjon. Operasjonssentralen har samme organisering i normalsituasjon som under ekstraordinære hendelser. Det ble satt inn flere operatører ettermiddagen 22.7., og det ble opprettholdt en større bemanning gjennom helgen. Bemanningen ble gradvis skalert ned fra ni natt til lørdag til fem natt til mandag. Utover dette var det en glidende overgang hvor operasjonssentralen driftet som normalt til tross for at stab var satt.

Etter hvert som trusselnivået ble nedjustert, tilstrebet staben å komme tilbake til normalsituasjon¹³⁸ så raskt som mulig. Vakthold ble avvirket og sperringer ble fjernet. Forsvaret ble avløst av polititjenestepersonell tidlig, slik at man reduserte befolkningens følelse av fare og unntakstilstand. I den første helgen ble det sendt ut "sosialpatruljer", eldre tjenestepersoner uten våpen og vernevest, for å komme i kontakt med publikum. Denne overgangen til normalsituasjonen foregikk gradvis fram til 3. august. De ytre sperringene ble fjernet etter hvert og G4S overtok vaktholdet ved de indre sperringene rundt Regjeringskvartalet.

Politistasjonene hadde også en gradvis overgang til ordinær drift. Flere stasjoner tilstrebet å opprettholde alminnelig polititjeneste samtidig med innsatsen i Regjeringskvartalet.

Politistasjonene var tilbake til normalsituasjon i løpet av en uke, dersom man ser bort fra avgivelser til etterforskning, fremstillinger og markeringer. I den første uken måtte politidistriktet avvikle prosjektet i de åpne rusmiljøene, og de operative ressursene ble brukt til fotpatruljer og vakthold. Natt til 23.7. ble det organisert opprydding over et ganske stort område, og Vegtrafikksentralen sendte inn feiebler for å begynne å fjerne glass. Eiere av butikker og restauranter begynte å sikre sine verdier ved å få spikret igjen knuste vinduer og erstattet ødelagte dører.

Vitnesenteret i tilknytning til 22.7.-etterforskningen ble lagt til Manglerud politistasjon. Senteret disponerte i utgangspunktet 38 tjenestepersoner, som kom i tillegg til stasjonens ordinære styrke. Dette påvirket den daglige driften. På grunn av plassmangel valgte stasjonen å flytte Forebyggende avsnitt til politiposten på Holmlia, og vekten ble stengt. Vitnesenteret benyttet i tillegg både mønstringsrommet og kantinen som arbeidsplasser.

Politimesterens operative stab var i drift frem til og med 21. august, dog med gradvis redusert aktivitet.

Oslo politidistrikt etterforsket initialt straffesaken med de ressursene som var tildelt Etterforskningsko. Etter hvert ble 22/7-enheten opprettet med tre påtalejurister og mer enn 160

¹³⁷ Jf. PBS I, pkt. 2.6.

etterforskere. Tallet har variert etter hvert som prosjekter har blitt slutført og andre påbegynt. Det omfattende etterforskningsarbeidet har påvirket distriktets kapasitet til å utføre andre oppgaver. Innsatsen har rammet politidistriktets etterforskningsenheter, som har avgitt personell til 22/7-enheten. På det meste hadde enheten 167 etterforskere, hvorav 131 kom fra Oslo politidistrikt. I uke 34 var antallet sunket til 146 og i uke 40 til 142. I uke 46 var det 105 etterforskere ved enheten.

Politidistriktet har i perioden etter innsatsen 22.7. lagt betydelig vekt på HMS-arbeidet.

Politipresten har fast plass i staben som P7. Politimesteren tok sammen med stabssjefen initiativ til samlinger for alle ansatte. Bedriftshelsetjenesten tok det praktiske ansvaret for dette, og ansatte som hadde mulighet ble oppfordret til å møte i Parolesalen søndag 24.7.11. Hovedhensikten med møtet var å gi de ansatte informasjon og støtte direkte fra ledelsen. På denne samlingen var også bedriftshelsetjenesten til stede. I tillegg ble det gjennomført to samlinger 2.8.11 for egne ansatte samt de særorgan og politidistrikter som bisto Oslo politidistrikt. Det ble informert om disse samlingene på ledermøter og det ble lagt ut informasjon på politiets intranett

P1 avholdt interne møter med tillitsvalgte og hovedverneombudet. Møtene ble avholdt fortløpende etter stabsmøtene. Bedriftshelsetjenesten ble orientert 23.7. og politidistriktet aktiverte også kollegastøtteordningen. Ansvar for oppfølging ble tillagt nærmeste linjeleder.

I løpet av kvelden 22. juli kom de første henvendelsene om polititjenestepersonell som hadde jobbet i mer enn 13 timer i strekk. Det var brudd på politiets arbeidstidsreglement (ATB). På grunn av situasjonen, valgte staben å avvike reglementet og beordret videre tjeneste for personellet.¹³⁹ P1 regulerte i egen ordre at ATB § 8 kom til anvendelse slik at personell kunne jobbe utover det ATB normalt foreskriver inntil mandag 25.7. kl. 23.45. For etterforskere trådte de ordinære reglene i kraft igjen fra 25.7., kl. 08.00. Flere stasjoner hadde personell i beredskap på stasjonen, samtidig som tjenestepersonellet ute hadde lange økter. Dette var for å opprettholde en beredskap i tilfelle nytt anslag i Oslo.

De politienhetene som kom først til Regjeringskvartalet, måtte utøve livreddende førstehjelp med fare for at glass og bygningsdeler kunne falle ned fra de skadde bygningene. Polititjenestemennene hadde tilgang til nødvendig verneutstyr i alle faser av operasjon, men de første enhetene prioriterte livreddende førstehjelp fremfor egen sikkerhet. I tilknytning til mulig asbestfare i Regjeringskvartalet ble Arbeidstilsynet tilkalt og det ble avklart at kriminalteknikeren hadde forskriftsmessig verneutstyr.

Kvelden 22.7. etterlyste delledere oppfølging av mannskapene ute. De var bekymret for tilstanden til enkelte polititjenestepersoner, som hadde vært midt oppe i situasjonen, og som hadde behov for en samtale med noen, f.eks. kollegastøtte. Dette var en oppgave som innsatsleder eller nærmeste overordnede i linjen hadde ansvaret for å følge opp. Innsatsleder følte at han ikke fikk fulgt dette godt nok opp, da han måtte avløses for å overta P3-funksjonen i stab. Påtroppende innsatsleder hadde

¹³⁸ Jf. PBS I, pkt. 2.6.3

¹³⁹ Jf. sambandslogg kl. 21.20

samtaler med tjenestepersonell rundt seg, men hadde ikke kapasitet til å følge opp alle ordentlig. Flere polititjenestepersoner benyttet seg av Røde Kors' stasjon ved Domkirkeplassen for å prate om sine inntrykk fra innsatsområdet. Innsatsleder anmodet om forpleining til tjenestepersonene som hadde stått lenge på post, og det ble kjørt ut mat og drikke fra kl. 18.00.

Noen av politistasjonene gjennomførte debrief for sine mannskaper, etter hvert som de kom tilbake til stasjonen etter endt oppdrag. I ukene og månedene som har gått etter 22.7. har første innsatsleder på stedet hatt gjennomgang av innsatsen med tjenestepersonene på politistasjonene. Bedriftshelsetjenesten har også hatt eget opplegg i samme forbindelse. De fleste tjenestesteder har i ettertid også avholdt egne samlinger.

Ved operasjonssentralen ble ikke HMS-arbeidet fulgt tilfredsstillende opp for dem som var på jobb i initialfasen.¹⁴⁰ De første som gikk av vakt, fikk ikke oppfølging før de reiste hjem. Noen av dem som hadde vært på jobb på kveldsskiftet, fikk en kort samtale med kolleger før de reiste hjem. En kort "debrief" ble gjennomført søndag 24.7., før fellessamlingen i parolesalen. I ettertid har personell fra Sambandsavsnittet hatt to fellessamlinger med deltagelse fra Bedriftshelsetjenesten, og det har vært gjennomført gruppesamlinger.

Aksjonsleder fra Beredskapstroppen foretok meget vanskelige vurderinger under aksjonen, hvor mannskapenes sikkerhet måtte avveies opp mot muligheten for å løse oppdraget på en tilfredsstillende måte. Etter endt oppdrag på Utøya ble mannskapene fra Beredskapstroppen møtt av avsnittssjefen i bakgården. Mannskapene ble på jobb og var i beredskap de påfølgende dagene. De ble innlosjert på Oslo Plaza for hvile, og de ble fordelt på dobbeltrom slik at ingen var alene. Mandag 25.7. ble hele oppdraget gjennomgått i fellesskap. Debriefing/defusing har vært en kontinuerlig prosess, og det har vært benyttet psykolog. Alle medarbeidere, også dem som ikke deltok under aksjonen, har deltatt på gjennomgang av innsatsen på Utøya. Det ble satt av en uke, uke 32, til HMS-arbeid. Den uken ble det blant annet gjennomført en samling der alle ektefellene/samboere var til stede. I ettertid har alle vært med på tre runder med debriefing/defusing.

Tjenestemenn fra Spesielle operasjoner opplevde at HMS-arbeidet ble meget godt ivaretatt i etterkant av oppdraget på Utøya. Alle involverte ble pålagt psykologsamtale i tillegg til intern debrief. Tjenestemennene har fått tett og god oppfølging over tid, både internt i gruppen og fra nærmeste leder. De har fått nødvendig fri og ferie i etterkant.

Søndag 24.7. ledet operasjonssentralen politiinnsatsen i tilknytning til minnegudstjeneste i Domkirken og minnestund på Rådhusplassen.

Mandag 25.7. ble Anders Behring Breivik fremstilt for varetektsfengsling. Dette krevde betydelig ressurser.

¹⁴⁰ Jf. PBS I, pkt 14.5.2 og 14.5.3

I normalsituasjon benytter politipersonell seg aktivt av Bedriftshelsetjenesten hvis de har vært eksponert for blodsmitte eller utsatt for skade. Redningsarbeidet i Regjeringskvartalet og Utøya var krevende og Bedriftshelsetjenesten forventet at politipersonell ville bli utsatt for blodsmitte, skader og fysiske og psykiske belastninger. I ettertid har det vist seg at det ikke er registrert skader, og ingen har meldt seg for undersøkelser i forbindelse med blod/veskesmitte.

Bedriftshelsetjenesten kalte inn personell som hadde utført redningsarbeid i Regjeringskvartalet. Det ble foretatt en lungefunksjonstest, da det ble funnet asbest i høyblokken.

Personell har hatt psykososiale samtaler med Bedriftshelsetjenesten. Statistikk over antallet foreligger pr. i dag ikke.

Under hele stabsoperasjonen, og ukene som fulgte, har P5/Kommunikasjonsenheten brukt enhetens samlede ressurser (samt bistandsressurser fra andre politidistrikt/særorgan) til å gå ut aktivt og informere befolkningen og besvare medias henvendelser knyttet til hendelsene i Regjeringskvartalet og på Utøya den 22.7.11.

I tiden etter 22.7.11 har politidistriktet måttet håndtere mediehverdagen som relativt raskt kom tilbake til det normale med flere alvorlige saker, deriblant voldtekter, drap og ran. Spesielt de mange voldtektsakene utløste mange medieoppslag og henvendelser til politidistriktet, og Kommunikasjonsenheten har vært aktivt involvert i håndteringen også av disse sakene.

Oslo politidistrikt håndterer daglig hendelser som genererer medieoppmerksomhet. Kommunikasjonsenheten har rutiner for å diskutere og drøfte egen håndtering av større hendelser, men det er sjelden slik gjennomgang tar form av systematisk evaluering slik det gjennomføres etter deltakelse i større øvelser og forhåndsplanlagte stabsoperasjoner.

P5/Kommunikasjonsenheten gjorde flere konkrete erfaringer under håndtering av disse hendelsene, og har i ettertid gjennomført en lokal evaluering som vil danne grunnlag for enkelte endringer i planverk og tiltakskort.

Endringene skal blant annet gjøre det mindre ressurskrevende for Kommunikasjonsenheten å ta imot bistand fra andre politidistrikt og særorgan, og samtidig gjøre det enklere for dem som kommer for å bistå.

Endringene er også ment å skulle frigjøre tid for P5 i stab, slik at kommunikasjonsarbeidet i fremtiden også kan ta en mer strategisk form allerede i initialfasen. På denne måten kan også strategiske budskap og tiltak forankres bedre hos politidistriktets toppledelse.

6 Beskrivelse og drøfting av funn

Her beskriver og drøfter utvalget forskjellige funn og presenterer forslag til tiltak som kan bidra til å styrke fremtidig innsatsevne og oppgaveløsning – i krise og normalsituasjon.

6.1 Varsling og situasjonsrapportering

6.1.1 Politimesterens varsling til Politidirektoratet

Oslo politidistrikt kom til kunnskap om eksplosjonen i Regjeringskvartalet 22.7.11 kl. 15.25.

Det kom raskt meldinger om døde og skadde og stort materielt skadeomfang. Samtidig fikk operasjonssentralen en rekke meldinger om små og store eksplosjoner på ulike steder i sentrum. Det var innledningsvis et svært uklart situasjonsbilde. Så snart fungerende politimester hadde grunnlag for å avgi situasjonsrapport, varslet han Politidirektoratet kl. 16.00.

6.1.2 Operasjonsleders varsling til politimesteren

Klokken 15.33 varslet operasjonsleder fungerende politimester og avga en muntlig situasjonsrapport. Han besluttet at den operative staben skulle kalles inn. Det ble i samtalen med fungerende politimester ikke vurdert hvorvidt redningsledelsen skulle innkalles.

6.1.3 Operasjonsleders varsling til stabssjefen

Klokken 15.38 varslet operasjonsleder assisterende stabssjef (og øvrige stabsmedlemmer i tiden frem til kl. 15.54). Heller ikke i denne samtalen ble det vurdert å varsle redningsledelsen.

Utvalget mener at varslingene er gjennomført uten unødig opphold. I denne fasen av hendelsen var situasjonsbildet fortsatt noe uklart, og dermed også beslutningsgrunnlaget for å vurdere innkallelse av redningsledelsen. Utvalget stiller seg imidlertid undrende til at man ikke på et senere tidspunkt, da man hadde oversikt over hendelsens omfang, besluttet å varsle HRS og kalle inn redningsledelsen¹⁴¹. Om ikke annet, burde HRS vært underrettet.

I politidistriktets tiltakskort for "Eksplosiver, bombetrusler og bomber", del 4, Bombedetonasjon¹⁴², skal operasjonsleder (og politimesterens operative stab når denne er etablert) ut fra situasjon varsle blant annet HRS. Vi vet at innsatsleder, operasjonsleder og stabssjef prioriterte å redde liv, evakuere de mange skadde og få dem videre til medisinsk behandling uten opphold. Forøvrig antok de alle at det var fare for et sekundærangrep - som trolig ville medført en ny redningsinnsats, og økt behov for personell og materiell. Til tross for at politiet i praksis gjennomførte en redningsaksjon som følge av en terrorhendelse, utelukker ikke utvalget at situasjonsforståelsen var at dette var en "ren politioperasjon" med bistand fra samvirkeaktørene. Dette understøttes blant annet av opplysninger utvalget har innhentet gjennom intervju. Erfaring fra øvelser og tilsynsrapporter fra HRS viser at det

¹⁴¹ Jf. PBS I, pkt. 6.3.

lokalt kan være behov for mer grundig gjennomgang av planverk, rammer og fullmakter for redningsledelsen og samarbeidet med politistaben, herunder også forståelse av funksjonen Lokal redningsentral (jf. Politidirektorartet, 6.5. 2009, "Evaluering av øvelser – sammendrag av erfaringspunkter"). To av samvirkeaktørene stiller spørsmål ved at ikke redningsledelsen ble innkalt, jf. evaluering fra eksterne samvirkeaktører.

6.1.4 Varsling til eksterne samvirkeaktører

Operasjonssentralen foretok umiddelbart trippelvarsling ved å ringe Oslo Brann og redningsetat og AMK.

PST ble varslet av Etterretningspunkt Oslo (EPO) kl. 15.32.

Følgende andre samvirkeaktører ble etter hvert involvert i innsatsen:

- Forsvaret (HV-02, HMKG, EOD-gruppe, FSK og helikoptervingler)
- Sosial og ambulant akuttjeneste (Oslo kommune, Legevakten)
- Beredskapsetaten, Oslo kommune
- Oslo universitetssykehus
- Oslo og Akershus sivilforsvarsdistrikt
- Oslo bispedømme (herunder LRS-prestene)
- Frivillige organisasjoners redningsfaglige forum (Oslo Røde Kors Hjelpekorps)

Varsling til samvirkeaktørene ble foretatt etter hvert som behov for bistand oppstod. Noen samvirkeaktører tok kontakt på eget initiativ og tilbød bistand før politiet varslet. Andre ble varslet etter hvert som politiet hadde behov for dem. Alle hadde kunnskap om hendelsen(e) før politidistriktet tok kontakt. Responstiden var derav kort. Forsvaret var kritisk til at det tok så lang tid før politiet varslet, og flere av samvirkeaktørene etterlyser tidligere varsling og situasjonsrapportering som kunne gitt grunnlag for å heve beredskapen. Forsvaret har et selvstendig ansvar og sen varsling fra politiet påvirket ikke deres responstid.

Trippelvarslingen synes å ha fungert godt. I sum besitter samvirkeaktørene betydelige ressurser som politiet ofte er avhengig av for å håndtere kriser og uønskede hendelser. Politidistriktet og samvirkeaktørene har gjennom sitt beredskapsplanverk utviklet og etablert gode samarbeidsavtaler og fått innsikt i hverandres roller, ansvarsområde og hvilke ressurser de kan stille med. De planlegger øvelser og trener sammen.

Evalueringsutvalget etterlyser enklere (og raskere) rutiner for politidistriktets varsling til samvirkeaktørene når krise oppstår. Med dagens teknologi burde det ligge til rette for å ta i bruk (eventuelt utvikle) en dataløsning som gjør at det ikke blir for ressurskrevende å utføre varslinger. Oslo

¹⁴² Jf. PBS III.

politidistrikt har allerede under implementering en internettbasert varslingsserver (CIM-IVR¹⁴³). Dersom det ikke allerede er vurdert, anbefaler utvalget at denne løsningen også brukes for varsling til eksterne samvirkeaktører.

6.1.5 Alarmmelding

Operasjonssentralen mottok fredag ettermiddag opplysninger som ble vurdert å være viktig å få ut til politidistriktene med tanke på å få hjelp til å spore opp potensiell fluktbil og gjerningsmann. Informasjonen som ble gitt fra operasjonssentralen til Desken på Kripos inneholdt ikke opplysninger om at gjerningsmannen var iført noe som liknet på en politiuniform og at han var bevæpnet med pistol. Det ble fra Desken sin side ikke stilt oppfølgingsspørsmål for å sjekke ut om det var flere opplysninger tilgjengelig. Alarmmeldingen som ble sendt ut fra Kripos inneholdt ikke opplysninger om bokstavene i fluktbilens kjennemerke, men kun fem siffer, til tross for at operasjonsleder hadde opplyst om dette.

Utvalget legger til grunn at det var en meget kaotisk situasjon på operasjonssentralen med stort tidspress og høyt stressnivå da telefonsamtalen med Kripos fant sted. Det er nettopp i slike situasjoner at man trenger noe å støtte seg til, for eksempel i form av en sjekkliste eller mal med standardisert ledetekst. PBS II, Rundskriv 2010/003, Retningslinjer for bruk av alarmmelding ved varsling, punkt 4, gir veiledning for hvordan en alarmmelding kan/bør utformes.

6.1.6 Situasjonsrapportering

Målet med situasjonsrapporteringen er å gi løpende orientering under en hendelse der det er behov for rapportering til overordnet nivå¹⁴⁴.

Situasjonsrapportering til Politidirektoratet

Etter at fungerende politimester hadde avgitt den første muntlige situasjonsrapporten til Politidirektoratet ca. kl. 16.00, ble det sendt en ny rapport kl. 18.38 og ytterligere fem rapporter før midnatt. Dagen etter ble det sendt 14 situasjonsrapportene, og påfølgende dag 6 rapporter. I tiden deretter ble det kun sendt en rapport i døgnet. Situasjonsrapportene var basert på malen som er beskrevet i PBS I, kap. 13. Evalueringsutvalget har vurdert kvaliteten på situasjonsrapportene som ble sendt fra staben, og finner at kvaliteten det første døgnet ikke var optimal. Den samme informasjonen gjentas uten at det tydelig fremgår hva som er ny informasjon/endringer i situasjonsbildet. Utvalget mener at dette kan knyttes til at operatøren som fikk i oppgave å utarbeide situasjonsrapporter frem til staben var fullt besatt, ikke hadde fått opplæring.

Situasjonsrapportering til politimesteren

Fungerende politimester oppholdt seg i stabsrommet fra ca. kl. 15.45 og i store deler av den første fasen av operasjonen. Senere ble han holdt fortløpende oppdatert gjennom situasjonsrapporter fra stabssjefen. Han deltok også på stabsmøter og ellers når viktige beslutninger skulle treffes.

¹⁴³ CIM står for "Crises Information Management" med "Interactiv Voice Response" (IVR).

Situasjonsrapportering fra innsatsleder til operasjonelt nivå

I normalsituasjon rapporterer innsatsleder til operasjonsleder. Når staben er satt, kan innsatsleder rapportere til staben, avhengig av hvilken arbeidsfordeling som til enhver tid er avtalt mellom staben og operasjonsleder. Innsatsleder avga sin første situasjonsrapport fra innsatsområdet kort tid etter at han hadde kommet til stedet og orientert seg. I initialfasen av operasjonen var kommunikasjonen god mellom innsatsleder og operasjonsleder, men innsatsleder opplevde etter hvert at det var meget vanskelig å få kontakt med operasjonsleder fordi det var høy aktivitet på samband og telefon. Innsatsleder hadde fortløpende kontakt med staben ved P3. Operasjonsleder på sin side opplevde at hun hadde for lite direkte kontakt med innsatsleder.

Utvalget mener at innsatsleder har bidratt løpende til å gi operasjonelt nivå en god situasjonsforståelse. For å sikre at alle parter behov for informasjon dekkes, og for å unngå usikkerhet, må staben og operasjonsleder tidligst mulig avklare rapporteringsrutinene med innsatsleder. For å kunne utøve god ledelse og ta riktige beslutninger i respektive roller, er lederne helt avhengig av god informasjonsflyt og kommunikasjonsrutiner.

6.1.7 Intern informasjon til ikke-involverte egne ansatte

Staben ved P5 hadde ikke kapasitet til å ha fokus på informasjon til ikke-involverte egne ansatte i den innledende fasen av operasjonen. Det har vært arrangert fellessamling for alle ansatte (både involverte og ikke-involverte) søndag 24.7 og to samlinger tirsdag 2.8. Informasjon om disse samlingene ble gitt i forkant på ledermøter og på intranett. Det ble sendt ut informasjon pr. e-mail til alle ansatte fra Bedriftshelsetjenesten og HMS-rådgiver. Alle seksjonssjefer har blitt holdt oppdatert og fått ansvar for å informere egne ansatte.

Utvalget er kjent med at det har vært gjennomført debrief og defuse ved enkelte enheter for involverte, der også ikke-involverte har fått mulighet til å delta.

Det var mange medarbeidere på ferie og ut over det som eventuelt har blitt gjort av de lokale lederne, kjenner utvalget ikke til om medarbeidere på ferie har blitt informert.

Utvalget er av den oppfatning at informasjon til ikke-involverte ble ivaretatt tilfredsstillende. Ledelsen kunne vurdert å legge ut talepunkter fra P5 ut på intranett. Av hensyn til de mange som avviklet ferie da hendelsene fant sted, kunne det vært gjennomført flere fellessamlinger for alle ansatte i tiden etter 2.8.11, for eksempel en pr. uke for å fange opp medarbeiderne etter hvert som de kom tilbake på jobb.

Utvalget er imidlertid av den oppfatning at det først og fremst er et lederansvar å informere medarbeiderne.

¹⁴⁴ Jf. PBS I, pkt. 13.2.

6.1.8 Læringspunkter

- Ta i bruk malen for alarmmelding.
- Planlegg tidligst mulig hvordan dialogen skal løpe mellom stab, operasjonsleder og innsatsleder. Avtal eventuelt intervaller for situasjonsrapportering, og be om nødvendig om situasjonsrapport.
- Listen bør ikke legges for høyt for når man varsler HRS og vurderer innkallelse av redningsledelsen.
- Raskere varsling av samvirkeaktører som ikke inngår i rutinen for trippelsvarsling.
- Mer aktiv bruk av internett som informasjonsformidlingskanal til ikke-involverte medarbeidere, der informasjonen oppdateres fortløpende.
- Vurdere flere fellesamlinger, eventuelt lokale samlinger for ikke involverte.

6.2 Organisering, planverk, ledelse og samordning

6.2.1 Organisering i politidistriktet på alle nivå - strategisk, operasjonelt og taktisk

Fra normalsituasjon til kriseorganisering

Så snart operasjonsleder hadde forstått alvorligheten og omfanget av hendelsen i Regjeringskvartalet, ble nødvendige tiltak iverksatt for at politidistriktet skulle gå fra en ordinær linjeorganisering til en krisehåndteringsorganisasjon. Dette ble gjennomført i henhold til planverket.

Varslinger ble iverksatt på et tidlig tidspunkt og fungerende politimester og staben etablerte seg innen rimelig tid. Politimesteren hadde ferie og fungerende politimester var forhåndsutpekt. Stabssjefen hadde også ferie og assisterende stabssjef ble varslet direkte. Flere av stabsmedlemmene hadde ferie og assisterende stabsmedlemmer og andre kompetente ledere ble varslet raskt. Operasjonsleder og innsatsleder ble ikke utpekt spesielt for denne operasjonen. Ved en øyeblikkelig aksjon blir det ikke utpekt operasjonsleder og innsatsleder, da benytter man de som er på tjeneste. Rådgiver fra Beredskapstroppen og liaisoner fra Politidirektoratet, PST, Kripos, Forsvaret og Beredskapsetaten ble varslet og møtte innen rimelig tid. Brann- og redningsetaten møtte på eget initiativ.

Politidistriktet sendte to liaisoner til Nordre Buskerud politidistrikt, en for å styrke P2-funksjonen og en fra Beredskapstroppen for å styrke kommunikasjon og samhandling mellom Nordre Buskerud politidistrikt og aksjonsleder på Utøya. Politidistriktet hadde liaison hos FO/Sitsen.

Spesialfunksjoner som også har helt sentrale roller i den nasjonale beredskapen, som for eksempel Beredskapstroppen, Bombegruppen og Seksjon for organisert kriminalitet¹⁴⁵, er organisert i politidistriktets ordinære linjeorganisasjon med beredskapsordninger som sikrer rask mobilisering.

¹⁴⁵ Jf. PBS I, pkt. 4.4.

Hendelsene både i Regjeringskvartalet og på Utøya viste at det var av stor betydning å få rask tilgang på spisskompetanse i forbindelse med klarering, søk og redning, og etterretning/etterforskning. Denne kompetansen er også sentral for politidistriktets oppgaveløsning i normalsituasjon.

Politidistriktets kriseorganisering er godt kjent i organisasjonen og har vært prøvd en rekke ganger, dog hovedsakelig i forbindelse med forhåndsplanlagte operasjoner. I tillegg har de sentrale aktørene deltatt i planlegging og gjennomføring av større øvelser og deltatt på kurs og utdanning. Foruten ekstraordinære hendelser/kriser, håndterer politidistriktet en rekke alvorlige hendelser hvor politidistriktet regelmessig må kraftsamle med tilgjengelig ressurser og kompetanse for å oppnå en effektiv oppgaveløsning. Politidistriktet har også nedlagt betydelige ressurser på beredskapsplanverk, og hadde forut for hendelsen et oppdatert planverk, som var avstemt mot samvirkeaktørenes planverk.

Oslo politidistriktet har over tid, i samarbeid med PDMT, satset mye på å utvikle og tilpasse materiell- og utstyr til den enkelte funksjon og tjenesteperson sett i forhold til oppgaver og kompetanse. Politidistriktet har en vel fungerende materiellhåndteringsfunksjon.

Evalueringsutvalget mener at dette i sum satt politidistriktet og samvirkeaktørene i stand til å mobilisere raskt, til tross for at det var midt i fellesferien og tilgangen på personell var begrenset. Samarbeidet og den effektive innsatsen fra alle samvirkeaktørene, var avgjørende for å begrense skadefølgene på mennesker og materielle verdier etter terrorangrepet. Rask respons fra kompetente aktører ga den nødvendige kapasitet¹⁴⁶ i innsatsen. De positive tilbakemeldingene fra samvirkeaktørene understøtter dette.

Ordningen med liaisons og rådgivere i politidistriktets stab fungerte godt. Det var av stor betydning for staben i Oslo at Forsvaret hadde en liaison i Politidirektoratets stab. I stabslokalene lå det imidlertid ikke til rette for å tilby liaisons gode arbeidsforhold, herunder gode IKT-løsninger.

Stabslokaler

Politidistriktets stabslokaler er lite funksjonelle og ikke dimensjonert for å drifte en større operasjon over tid. Politidistriktet har utarbeidet planer for et nytt operasjonssenter ("Operasjonssenter 2010"), men dette er så langt ikke realisert. Utvalget mener at et nytt operasjonssenter vil være avgjørende for å kunne samlokalisere politidistriktets sentrale aktører i mer egnede lokaler med moderne IKT-løsninger. Løsningen for nytt operasjonssenter tar hensyn til samvirkeaktørenes behov for gode arbeidsvilkår.

Stabsfunksjonene

Stabssjef og stabsmedlemmene er forhåndsutpekt og alle har sin faste assisterende som også er forhåndsutpekt. Det er ikke etablert beredskapsavtale for stabssjef, stabsmedlemmene og de assisterende.

¹⁴⁶ Evne og utholdenhet; summen av personell, kompetanse, materiell og organisering.

Erfaringer fra stabsoperasjoner som strekker seg over tid, viser at belastningen på det enkelte stabsmedlem etter hvert blir stort. Ofte er arbeidsbelastningen så stor at P-funksjonen må dubleres. Det bør utarbeides turnusordninger som sikrer stabsmedlemmene tilstrekkelig hvile og også utholdenhet.

Under stabens håndtering av hendelsene 22.7.11 ble det avdekket et behov for ”stabsassistenter”, som kunne bistå/avlaste P’ene med loggføring i PO. Dette ville gi P’ene mulighet til å konsentrere seg om den operasjonelle håndteringen av hendelsen, samtidig som stabsassistenten sikret notoritet og håndterte tiltaksbehandlingen i PO.

Utvalget anbefaler at politidistriktet utreder hvorvidt det er behov for å ha flere faste assisterende i alle P-funksjoner, etablere en beredskapsordning, utarbeide retningslinjer for ferieavvikling, som sikrer at én i hver P-funksjon er tilgjengelig, og innføre en ny funksjon som ”stabsassistent” for å sikre at staben samlet sett blir mer robust og utholdende.

P2-funksjonen i stab

P2-funksjonen i stab har en omfattende og ressurskrevende oppgave ved ekstraordinære hendelser knyttet til alvorlig kriminalitet/terror. I tillegg til å fremskaffe og analysere etterretningsinformasjon, har P2 ansvaret for etterforskning, forhandlere og pårørendefunksjoner. Faste liaisoner knyttet til P2-funksjonen er PST og Kripos. Erfaring fra øvelser hvor Forsvaret deltar og skal bistå politiet i den taktiske gjennomføringen med egne enheter, viser at etterretningssamarbeidet mellom politiet (PST) og Forsvaret er meget viktig¹⁴⁷.

Evalueringer av politidistriktets håndtering av 22.7., viser at enheter/funksjoner som hadde eller skulle hatt nært samarbeid med P2-funksjonen, opplevde at samarbeidet ikke var optimalt.

Evalueringsutvalget anbefaler at politidistriktet utreder nærmere hvordan P2-funksjonen i stab bør organiseres i fremtiden. 1) Med utgangspunkt i at P2-funksjonens hovedansvarsområder¹⁴⁸ videreføres, bør man se nærmere på hvordan etablere et fast etterretningselement med analyse- og operativ etterretningskompetanse, og hvordan dette skal samarbeide med etterforskningselementet (etterforskningsko). 2) Vurdere som i alternativ 1 og samtidig utrede om P2-funksjonens hovedarbeidsområder bør splittes i to P-funksjoner, hvor én får ansvar for etterretning, analyse og etterforskning, og én får ansvar for evakuerte og pårørende. Se også pkt. 6.3.

¹⁴⁷ Jf. Pod, 6.5.09, ”Evaluering av øvelser – sammendrag av erfaringspunkter”.

¹⁴⁸ Jf. PBS I, pkt. 8.6.2.

Beslutninger

I forbindelse med hendelsene den 22.7.11 ble det tatt en rekke beslutninger i sanntid - mange i et ekstremt høyt tempo under stort tidspress og uklart situasjonsbilde. Det ble tatt en rekke beslutninger, som etter utvalgets vurdering, var gode i den forstand at de ga ønsket effekt i håndteringen. Her kan for eksempel nevnes:

- Det ble raskt besluttet å sette stab.
- Operasjonssentralen, inklusiv sentralbordet, ble raskt styrket til maks kapasitet (alle operatørpulten bemannet).
- Det ble raskt besluttet å mobilisere alt tilgjengelig personell/kompetanse.
- Beredskapstroppen, inklusiv beredskapsstyrken, ble meget raskt mobilisert.
- Bombegruppen rykket ut meget raskt på eget initiativ.
- Den Kgl. Politieskorte hevet raskt sikringstiltakene for Kongefamilien og forsterket vaktholdet på de kongelige residenser på eget initiativ.
- God organisering og ledelse i innsatsområdet, samt god situasjonsrapportering.
- Store deler av Beredskapstroppen ble omdisponert og sendt til Utøya allerede før Nordre Buskerud politidistrikt anmodet om bistand.
- Politidistriktet var raskt ute med informasjon til befolkningen og prioriterte håndtering av media.
- Det ble raskt besluttet å etablere etterretningspunkt og etterforskningsko.
- Minnelund ved Domkirken ble raskt etablert med nærhet til åstedet.
- Medarbeidere på ferie og fritid besluttet på eget initiativ å melde seg til tjeneste.

Etter utvalgets vurdering er det også gjort vurderinger som kunne vært bedre. Utvalget vil her peke på tre:

- Det tok for lang tid før Politihelikopteret ble mobilisert.
- Det tok for lang tid før vitneopplysninger om mulig gjerningsmann og fluktbil ble håndtert videre fra operasjonssentralen.
- Beredskapstroppens opplasting i gummibåt ved Storøya.

Politihelikopteret:

Vi viser til faktabeskrivelse om Politihelikopteret i pkt. 5.2.3. Operasjonsleder fulgte ikke tiltakskortet for bombedetonasjon og iverksatte ikke tiltak for å få mobilisert Politihelikopteret. Hun orienterte ikke stabssjef/staben om at Politihelikoptertjenesten ikke var varslet. Stabssjefen på sin side kontrollerte ikke om blant annet Politihelikopteret var mobilisert da han hadde etablert seg i staben. Stabssjef ga ordre til staben om at alle tilgjengelige ressurser ble kalt inn, uten at han eksplisitt nevnte Politihelikopteret. Politihelikopteret var heller ikke et tema som ble tatt opp direkte med stabssjefen før sjef for Spesialseksjonen møtte i staben ca. kl. 19.00.

Det at Politihelikopteret var satt på bakken som følge av at tjenestepersonellet ved Politihelikoptertjenesten avvirket fellesferie på det aktuelle tidspunkt, utelukket ikke at det, om nødvendig, kunne mobiliseres. Evalueringsutvalget er av den oppfatning at Politihelikopteret burde vært mobilisert i en tidlig fase av operasjonen i Regjeringskvartalet. Helikopteret ville vært en viktig støtte med tanke på bruk som observasjonsplattform, filmopptak for sikring av bevis og direkte overføring av bilder til operasjonssentralen/staben. Stabens situasjonsforståelse tilsa at det kunne komme et nytt anslag. Ved et eventuelt nytt anslag kunne Politihelikopteret også ha blitt benyttet til forfølgelse av gjerningsperson(er). Utvalgets vurdering er tatt uten hensyn til hendelsen som senere fant sted på Utøya.

Fra Helikoptertjenesten ble varslet og fikk beskjed å mobilisere og frem til Politihelikopteret var i luften, gikk det 1 time og 59 minutter. Dersom operasjonsleder i en tidlig fase av operasjonen, eller staben så snart den var etablert, hadde besluttet å mobilisere Politihelikopteret ville det uansett tatt like lang tid å få helikopteret i luften.

Utvalget har lagt til grunn i sin vurdering, at det var meget kaotisk, stort tidspress, pågangen var stor og mye skulle gjøres samtidig, både på operasjonssentralen og i staben, i den innledende fasen. Dersom tiltakskortet for bombetetonasjon hadde blitt tatt frem og brukt aktivt som en sjekklister ville aktørene fanget opp at Politihelikoptertjenesten skulle varsles. Tiltakskortet (sjekklister) ville mest trolig også hatt den effekt at det virket avstressende og ga operasjonsleder/staben trygghet om at viktige tiltak var vurdert/utført.

Gjerningsperson/fluktbil:

Vi viser til faktabeskrivelse om gjerningsperson og fluktbil under pkt. 5.2.1.

Oslo politidistrikt har en ordning hvor 112-anrop besvares av sentralbordet. I de tilfeller hvor sentralbordet vurderer at det er et reelt nødanrop, eller de er usikre på om det er nødanrop, viderekobles samtalen til operatørene på operasjonssentralen. Alle andre anrop på 112 blir avvist med beskjed om å ringe 02800. Hvis sentralbordet ikke har kapasitet til å svare på 112-anrop innen 15 sekunder, viderekobles samtalen automatisk til operasjonssentralen. 22.7.11 kom det usedvanlig mange 112-anrop, slik at både sentralbordet og operasjonssentralen måtte betjene 112.

Klokken 15.34 mottok en av ekspedientene ved sentralbordet opplysninger pr. 112 fra et vitne med beskrivelse av mulig gjerningsperson og mulig fluktbil, en observasjon som vitnet gjorde kort tid før eksplosjonen. Alle operatørene på operasjonssentralen var opptatt og ekspedienten valgte derfor å håndtere samtalen selv fordi hun forstod at opplysningene kunne være viktige for politiet. Ekspedienten skrev ned opplysningene idet ekspedientene ikke loggfører i PO. Hun avsluttet samtalen med vitnet kl. 15.37 og leverte notatet på operasjonssentralen.

Klokken 15.55 ringte en av operatørene tilbake til vitnet, loggførte opplysningene fortløpende i PO fra kl. 15.56 og merket dem som "viktig". Først da var opplysningene tilgjengelig for operasjonsleder og

andre som fulgte med på operasjonssentralens hovedlogg. Telefonsamtalen med vitnet ble avsluttet kl. 16.01. Så snart operatøren hadde loggført opplysningene i PO, informerte hun en av de to operatørene som var loggfører i staben, og ga beskjed om at P2 skulle varsles med en gang. Operatøren informerte deretter operasjonsleder om vitneobservasjonen og hva hun hadde gjort så langt.

Klokken 16.04 og kl. 16.05 varslet operatøren henholdsvis innsatsleder og Beredskapstroppen og ga informasjon om mulig fluktbil og mulig gjerningsmann iført politiuniform. De avtalte at operasjonssentralen skulle gjøre videre undersøkelser om kjøretøyet og komme tilbake med mer informasjon. Operatøren leste ikke ut en melding på samband til de operative enhetene med beskrivelse av mulig gjerningsmann og mulig fluktbil med kjennemerke.

Operasjonsleder fulgte ikke opp informasjonen som var tilgjengelig i PO-loggen og forvissnet seg om at operatøren også hadde sendt ut "viktig melding" over samband til alle enheter med opplysninger om mulig gjerningsmann og fluktbil. På grunnlag av situasjonsforståelsen og det at tjenestepersonellet fryktet et nytt anslag i Oslo sentrum, mener evalueringsutvalget av flukt bilen burde vært viet mer oppmerksomhet med tanke på at gjerningsmannen kunne bruke den i forbindelse med et anslag nr. to, for eksempel som bombebil.

Operasjonsleder vurderte ikke om informasjonen om mulig gjerningsmann og fluktbil burde vært offentliggjort i media¹⁴⁹. Utvalget bemerker at etterlysning av flukt bilen i media kunne vært et adekvat virkemiddel i dette tilfellet for å nå raskt ut til befolkningen. Det er imidlertid sjelden at operasjonssentralen går ut aktivt og bruker media for å etterlyse gjerningspersoner og kjøretøy, og således har de ikke opparbeidet erfaring og etablert gode rutiner for dette. På bakgrunn av hendelsens art, og at man fryktet et nytt anslag, mener evalueringsutvalget at kravet til kvalitetssikring av informasjon må vike for hensynet til å nå raskt ut til mange med viktig informasjon. P5-funksjonen var også tidlig etablert i staben og kunne bistått operasjonsleder med vurdering og eventuell utforming av etterlysning i media.

Klokken 16.04 ble operasjonsleder ringt opp fra Desken på Kripos, som søkte generell informasjon om hendelsen i Oslo. Under samtalen ba operasjonsleder om at Desken skulle sende ut nasjonal varsling på flukt bilen, og oppga kjennemerke. Desken fikk ikke beskrivelse av gjerningspersonen og at han var bevæpnet med pistol. Operasjonssentralen varslet deretter politidistriktene Asker og Bærum, Follo og Romerike. Ett av politidistriktene fikk beskrivelse av flukt bilen og to av politidistriktene fikk opplysninger om fluktbil og gjerningsperson.

Ca. klokken 16.00 etablerte P2 Etterforskningsko. P2, Etterforskningsko og etterretningspunktet (PTO) var ikke kjent med opplysninger om mulig gjerningsmann og fluktbil på dette tidspunkt. Først kl. 17.43 ble Etterforskningsko oppmerksom på loggføringen i PO kl. 15.56, og iverksatte da de samme

¹⁴⁹ PBS I, pkt. 5.2.2.

undersøkelser mot fluktbilen (VH 24605) som de hadde gjort mot bombe bilen (BR 99834) da de fikk kunnskap om denne kl. 16.42.

Evalueringsutvalget konstaterer at politiet kort tid etter bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet fikk informasjon om mulig gjerningsmann og fluktbil. Informasjonen ble tidlig registrert i systemet (PO), og var således tilgjengelig for mange i politiet, men ble ikke kommunisert aktivt ut umiddelbart til politienhetene i Oslo. Etter utvalgets vurdering ga opplysningene godt nok grunnlag for tidlig og målrettet operativ innsats mot gjerningsmannen og fluktbilen.

Til tross for at operatørene er flinke til å loggføre i sanntid og kvaliteten på loggene gjennomgående er bra, er man, etter utvalgets vurdering, ikke fullt så gode på å videreføre denne notoriteten når viktig informasjon skal formidles til andre ledd i håndteringen. I dette tilfellet ga det utslag i at alarmmeldingen til Kripos var mangelfull og av dårlig kvalitet. Innholdet i alarmmeldingen ble heller ikke kvalitetssikret av Desken på Kripos, noe som igjen resulterte i at informasjonen til resten av politinorge ble mangelfull.

Etter utvalgets vurdering tok det også for lang tid fra opplysningene om mulig gjerningsmann og fluktbil ble fanget opp av Etterforskningsko. Dette til tross for at en av operatørene ved operasjonssentralen tidlig ga beskjed om at P2 skulle varsles umiddelbart.

Evalueringsutvalget legger til grunn at det var det en meget kaotisk situasjon og høyt stressnivå på operasjonssentralen den første tiden etter bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet. Operasjonsleder og de fire operatørene hadde sitt fulle hyre med å besvare telefonsamtaler og betjene sambandet. Arbeidssituasjonen for ekspedientene og operatørassistentene på sentralbordet bar den første tiden sterkt preg av en konstant pågang av anrop på 112 og 02800 (22 66 90 50).

Utvalget mener at det er relevant å tenke at operasjonssentralen og staben i den innledende fasen av operasjonen, både som enkeltindivider og system, var utsatt for såkalt "overload"¹⁵⁰ av informasjon i kortidsminnet - at informasjonen og sanseinntrykkene var så mange, og strømmet på i så stor hastighet, at tjenestepersonellet ikke rakk å bearbeide dem, vurdere alternative løsninger og gjøre adekvate valg. Forskning viser at vi mennesker ubevisst tyr til såkalte forenklingsstrategier, særlig når vi er utsatt for stress. Vi gjør det vi er vant til å gjøre.¹⁵¹

Senere denne ettermiddagen da operasjonsleder hadde styrket bemanningen, iverksatte hun tiltak for å sikre at viktig informasjon ble fanget opp, ved å monitorere operatørene. Dette ble gjort ved at en av operatørene ble fristilt til å bevege seg bak de andre operatørene for å følge med på loggen og hjelpe til med å holde oversikt.

Beredskapstroppens opplasting i gummibåt ved Storøya

¹⁵⁰ Karlsen, P.J. (2008), kap. 4.

I forbindelse med Beredskapstroppens bistand til Nordre Buskerud politidistrikt, hadde de fått oppgitt oppmøtested på Storvika hvorfra de skulle få båttransport til Utøya. To tjenestepersoner fra Nordre Buskerud politidistrikt kom til møtestedet med politibåten. Dette var en gummibåt med utenbordsmotor, godkjent for 10 personer. Åtte tjenestepersoner fra Beredskapstroppen og en tjenesteperson fra Nordre Buskerud politidistrikt gikk om bord, slik at det var 11 personer totalt i båten. Alle iført tungt verneutstyr. Båten ble overlastet.

Tjenestepersonene fra Beredskapstroppen har opplyst at de var ansvarlig for opplastningen i båten.

Evalueringsutvalget mener at det var en feilvurdering å laste båten med så mange, og at dette kan tilskrives tjenestepersonenes sterke motivasjon og innsatsvilje - all oppmerksomhet var rettet mot å komme seg raskets mulig til Utøya og stanse gjerningsmannen/-mennene.

6.2.1.1 Læringspunkter

- Utveksling av liaisoner/rådgivere ga god effekt og bør videreføres.
- Politidistriktet har fokus på beredskapsplanlegging. Viktig at dette arbeidet videreføres.
- Potensialet i planverket ble ikke tatt ut. Det er viktig at planverket, herunder tiltakskort, brukes mer aktivt i fremtiden.
- Politidistriktet har spesialfunksjoner/spisskompetanse på en rekke områder, som gjør oss særlig skikket til å håndtere komplekse hendelser og kan bistå politidistriktene ved behov. Det er viktig at disse spesialenhetene gis rom til å videreutvikle fagområdene og at de har en utstyrspark som ikke begrenser, men sikrer effektiv oppgaveløsning.
- Politidistriktet viste at det hadde evne til å kraftsamle med tilgjengelige ressurser og kompetanse da det gjaldt som mest. Må videreføres og forsterkes – og søke å ta ut dette potensialet også i hverdagen.
- Politidistriktet må videreføre og forsterke det allerede gode samarbeidet med samvirkeaktørene.
- Staben, inklusiv liaisoner, må få bedre fysiske arbeidsvilkår (jf. "Nytt operasjonssenter 2010").
- Det er viktig at P2-funksjonen så tidlig som mulig forsterkes med etterretnings- og etterforskningskapasitet.¹⁵²
- Politidistriktet bør ha fokus på å sikre notoritet i alle ledd, slik at viktig informasjon blir gjort tilgjengelig raskt og med riktig kvalitet.

6.2.2 Kapasitet, kompetanse og responstid

Politidistriktet fikk den 22.7. bekreftet behovet for praktiske rutiner og et verktøy som sikrer rask og effektiv varsling, mobilisering og sammensetning av de rette ressursene/kompetansen.

¹⁵¹ Lai 1999:104.

¹⁵² Politidistriktet har utarbeidet en hovedinstruks, Reg.nr. 00-1-43 av 23.12.08, "Kraftsamling i initialfasen i alvorlige saker". Se for øvrig pkt. 5.1.1.1 i foreliggende rapport.

Politidistriktet har pr. i dag ikke et helhetlig personellhåndteringsverktøy som gir den informasjonen som trengs for å planlegge med, ta i bruk og styre personellressurser og kompetanse. Politidistriktet bruker i dag TTA, SAP og POP. Ingen av disse systemene gir fullverdige løsninger, blant annet fullgod kompetanseoversikt over medarbeiderne ved Oslo politidistrikt. Pr. i dag kan de heller ikke i tilstrekkelig grad utveksle informasjon. Dette er forhold som politidistriktet har påpekt i flere evalueringer tidligere.

Utvalget mener at en alternativ løsning kan være å videreutvikle OBSYS¹⁵³, eventuelt i samarbeid med PDMT. OBSYS er utviklet i samarbeid med stabsfunksjonene og har allerede mange av de funksjonene som kreves for en effektiv håndtering. OBSYS kan videreutvikles, eventuelt danne et idégrunnlag for utvikling av et helt nytt system.

Politidistriktet hadde en internettbasert varslingsserver som ikke var klar for bruk i hele organisasjonen 22.7. I forbindelse med mobilisering av personell den 22.7., måtte driftsenhetene i stor grad bistå P1-funksjonen. Dette fungerte bra og var en viktig avlastning for P1, men i sum brukte man unødig ressurser, og det viste seg å bli litt tilfeldig hvem som ble innkalt og dermed også hvilken kompetanse som stod til disposisjon.

Utvalget mener at et personellhåndteringsverktøy tilpasset politidistriktets behov og varslingsserveren som skal bli implementert, sammen kunne gi en fullverdig løsning.

6.2.3 Samband, informasjonssikkerhet og IKT

Nødnett versus analog samband

Oslo politidistrikts erfaringer med digitalt nødnett er gode og det fungerte godt under håndteringen av hendelsene i Regjeringskvartalet 22.7.11.

I forbindelse med bistandsoppdrag i politidistrikt som fortsatt har analogt samband, opplever politidistriktets tjenestepersoner at de er avhengig av å ta med analoge sambandssett eller basere kommunikasjonen på bruk av mobiltelefon. Mange polititjenestepersoner ved Oslo politidistrikt har tjenestemobiltelefon og bruker den aktivt.

Tjenestepersonene fra Beredskapstroppen tok med analoge sambandssett til Utøya. De opplevde at det var dårlig dekning og at sambandet fungerte kun over korte distanser. Dette gjaldt både på vei mot oppmøtested på Storøya og under aksjonen på Utøya.

¹⁵³ ObjektBemanningsSystem, Oslo politidistrikt.

IKT

Erfaring fra håndteringen av hendelsene 22.7. bekrefter at PO ikke fungerer optimalt, særlig når det er mange brukere logget på samtidig. Tiltaksbehandlingen fungerte dårlig og hindret aktørene i å overføre opplysninger til hverandre.

Når operasjonssentralen skulle ringe til en mobiltelefon, gikk ofte første oppringning rett på telefonsvarer, noe som medførte dobbel arbeidsbelastning for operatørene. Dette skyldes en teknisk feil, som vært kjent i lang tid og er meldt til PDMT. Dette bidro til å heve stressnivået for operatørene.

Tjenestepersonell som jobbet ute i felt, opplevde det som et problem at BL ikke var tilgjengelig via Scireduct.

Etterforskere fra avsnitte Spesielle operasjoner savnet mobile løsninger for operativ bruk med blant annet tilgang på kart og online kommunikasjonssystemer.

Oslo politidistrikt har mange administrative systemer for å støtte opp om daglig drift og når det spisser seg. Dette gjelder TTA, SAP, POP, OPS sys, Oracle og Materieellstyringssystemet Concorde XAL mv. som hver for seg fungerer godt, men når det spisser seg inn mot en type hendelse hvor staben skal koordinere og oppgaver må løses raskt, så ser vi at samhandlingen mellom systemene ikke fungerer. Dette gir ufullstendig styringsinformasjon som igjen går på bekostning av tid, kvalitet og presisjon. Denne type problematikk gjorde seg gjeldende også under håndteringen av 22.7. 11.

6.2.4 Notoritet

Evalueringsutvalget har ved sammenlikning av lydfiler fra samband og telefoni mot PO-loggen funnet at operasjonssentralens operatører i all hovedsak loggfører i PO i sanntid, og i det alt vesentlige med god kvalitet.

I forbindelse med evalueringen har utvalget hatt stort utbytte av å ha tilgang på lydfiler fra samband og telefon der hvor det har vært mangelfull notoritet i form av logger og rapporter. Lydfiler har også gitt oss nøyaktighet med tanke på tidsangivelser.

Hva angår manglende notoritet i staben i den innledende fasen, foreslår evalueringsutvalget at staben vurderer å anskaffe et system for lydopptak i stabsrommet som et prøveprosjekt. Et annet forslag er å utstyre samtlige stabsmedlemmer med personlig diktafon som kan brukes til å lese inn vurderinger, beslutninger og bevegelser. (Utvalget tar forbehold om at dette ansees forsvarlig innfor dagens fasiliteter med tanke på mulighet for avlytting fra utenforstående).

Flere stabsfunksjoner har hatt problemer med å loggføre i PO fortløpende på grunn av manglende kapasitet og kummerlige forhold i stabslokalene.

Det var ikke notoritet på alle varslinger foretatt av staben. Det skyldes hovedsakelig stort arbeidspress i den kritiske fasen det første døgnet. Staben hadde ingen assistenter utover en operatør ved operasjonssentralen som opprettet PO-logger for de ulike P-funksjonene. Det enkelte stabsmedlem var forutsatt å selv føre egen logg. Få av stabsfunksjonene har hatt kapasitet til å føre logg. De loggføringene som ble gjort har i stor grad blitt rekonstruert i ettertid. Det gjelder imidlertid ikke for hovedloggen til staben. Denne loggen ble ført av stabsassistent fra operasjonssentralen, og den har den kvalitet og notoritet som er nødvendig.

I forbindelse med innsatsen i Regjeringskvartalet erfarte man i forbindelse med etterforskning av saken at det var skrevet få politirapporter sett opp mot den massive politiinnsatsen som hadde foregått. Dette kan skyldes en manglende forståelse for at den jobben man har gjort kan bidra til å gi viktig informasjon til etterforskningen, og at den derfor må dokumenteres.

Chatteprogrammet Pandion ble brukt til å kommunisere og utveksle informasjon, herunder formidle beslutninger, mellom stabsmedlemmer og delledere, og viste seg å fungere effektivt. I ettertid har det imidlertid vist seg at lagrefunksjonen i programmet ikke var aktivert og dermed at informasjonen gikk tapt.

Pårørendekontaktene har ikke hatt noe system for føring av logg. Det har meldt seg som et behov i ettertid. Både fordi hver enkelt kontakt håndterte flere familier, men også for å ha notoritet på hvilken informasjon som har blitt gitt når. Det vil også være viktig dersom skifte av pårørendekontakt blir nødvendig. Evalueringsutvalget anbefaler at det utarbeides en loggmal kan tas i bruk av alle pårørendekontaktene.

6.2.5 HMS

Evalueringsutvalget har ikke avdekket at det har blitt rapportert fysiske skader på innsatspersonell fra politiet og samvirkeaktørene under innsatsen i Regjeringskvartalet 22.7. Vi har heller ikke kommet til kunnskap om at det har oppstått fysiske skader på eget innsatspersonell under innsatsen på Utøya.

Evalueringsutvalget har registrert mange tilbakemeldinger om at lokal ledelse har vært dyktige til å følge opp medarbeiderne og at de føler seg godt ivaretatt i tiden etter hendelsene.

6.3 Evakuerte og pårørende

Politidistriktet har organisert arbeidet med å håndtere evakuerte og pårørende i henhold til PBS I, pkt. 11.2, med unntak av funksjonene pårørendeadministrator og pårørendekontakter, som ble utpekt av P2 25.7. om morgenen.

Evalueringsutvalget bemerker at det for disse viktige funksjonene ikke var forhåndsutpekt tjenestepersoner. Spesielt bemerkes at pårørendeadministratoren er sentral i politidistriktets

oppbygging og forvaltning av kompetanse i pårørendehåndtering, og skal utarbeide og vedlikeholde rutiner for håndtering av pårørende samt utarbeide og vedlikeholde en varslingsliste for politidistriktets pårørendekontakter. Tjenestepersonen som ble utpekt til å ivareta funksjonen hadde ikke fått opplæring, men hadde erfaring fra tilsvarende oppgave etter Tsunamien i 2004.

Pårørendekontaktene hadde heller ikke fått noen form for opplæring i funksjonen, men alle fire hadde solid erfaring fra håndtering av pårørende.

Evalueringsutvalget er kritisk til at P2 ikke hadde forhåndsutpekt tjenestepersoner til disse viktige funksjonene og at de heller ikke hadde fått opplæring. Samtidig ser vi at de tjenestepersonene som ble utpekt har tjenestebakgrunn og erfaring som tilsier at de skulle ha gode forutsetninger for å fylle respektive roller.

Politiet har en viktig rolle i arbeidet med å følge opp pårørende til personer som er saknet, antatt omkommet eller omkommet, og har et særskilt ansvar for å informere de pårørende. Det er politiets ansvar å skape et tillitsforhold basert på respekt og forståelse for de pårørendes fortvilte situasjon.

Etter terrorangrepet i London 7.7. 2005 ble 74 familier tildelt pårørendekontakter tre dager etter angrepet. Da to sentrale etterforskningsledere for terrrorsaken, under et Oslo-besøk, ble spurt om hva de ville gjort annerledes, så svarte de at de ville brukt mer ressurser på oppfølging av de pårørende – man kan ikke ha nok fokus på de pårørende.

I Storbritannia har man hatt pårørendekontakter (Family Liaison Officers) siden 1993. Det er flere pårørendekontakter i alle politidistrikter. For å bli pårørendekontakt må man ha etterforskningsbakgrunn og et 14 dagers kurs for pårørendekontakter, som består av tre moduler. I London er det 10 pårørendekontakter ved alle stasjoner, og det er også minst 1 pårørendekoordinator i hver krets. Pårørendekontakter benyttes ved alle profilerte drapssaker og i saker hvor et barn er savnet. I London benyttes pårørendekontaktene også ved drapssaker og alvorlige ulykker, herunder dødsulykker i trafikken.

For å ivareta det viktige arbeidet med pårørende, anbefaler evalueringsutvalget at politidistriktet utpeker to faste pårørendekoordinatorer, og at det utpekes minst én pårørendekontakt ved alle seksjoner som har etterforskningsavsnitt.

Når pårørende ringer det nasjonale pårørendetelefonnummeret, 815 02 800, må de selv betale for samtalen. Evalueringsutvalget anbefaler at det vurderes om dette nummeret skal erstattes med et gratis 810-nummer.

I forbindelse med registrering av skadde på samleplass ved Regjeringskvartalet, erfarte innsatspersonellet at flere skadde ble transportert videre til sykehus uten at man hadde fått registrert

personene. Evalueringsutvalget anbefaler at det utarbeides en nasjonal standard for registreringsskjema som forenkler registreringsrutinen.

6.4 Informasjon og mediehåndtering

Umiddelbart etter eksplosjonen i Regjeringskvartalet opplevde politidistriktet stor pågang fra media pr. telefon, som søkte informasjon om hendelsen. P5-funksjonen etablerte raskt pressetelefonen, bemannet med jurister.

Å bruke jurister som pressevakter viste seg å fungere meget godt. De har erfaring med å kommunisere med og intervjues av journalister, de har juridisk kompetanse og kan formidle korrekt informasjon om straffesaker og påtalemessige avgjørelser. Språkkompetanse (engelsk) er viktig, og bør vektlegges ved utvelgelse av pressevakter.

Evalueringsutvalget støtter Kommunikasjonsenheten i valg av jurister til denne funksjonen, og ordningen anbefales videreført.

For å stå sterkere rustet for en eventuell framtidig stor hendelse, har Kommunikasjonsenheten et ønske om at det etableres og utvikles et formelt samarbeid med nabolag og særorgan som er tiltenkt en bistandsrolle for hverandre i en krise. Dette samarbeidet bør være av en slik art at det blir et utvidet kollegium. Alle medlemmene i dette samarbeidet bør kjenne hverandres planverk og rutiner. På denne måten blir alle politidistriktene styrket, og de vil kunne hjelpe ved hendelser som krever mer personell enn man har tilgjengelig. Ved å formalisere samarbeidet, vil man i en krise bruke mindre tid og ressurser på introduksjon og opplæring av de som kommer for å bistå. Et slikt forpliktende samarbeid bør initieres og koordineres av POD, og det bør avholdes felles øvelser.

Evalueringsutvalget mener at dette er et godt initiativ som kan bidra til å utnytte de samlede ressursene i eget distrikt og nabolag/særorgan, samtidig som det kan skape et fagmiljø for utvikling av kommunikasjonsenhetene/-rådgiverne.

P5-funksjonen opplevde at Politi.no var en lite egnet kanal for rask kommunikasjon på grunn av en svært tungvint og tidkrevende publiseringsløsning. Dette førte til at andre informasjonskanaler og arbeidsoppgaver ble prioritert. Det var derfor helt nødvendig at POD bistod med å legge ut alle meldingene på Politi.no for Oslo politidistrikt. Det viste seg også at Politi.no ikke hadde kapasitet til å håndtere mange eksterne brukere samtidig, og det brøt sammen da navnene på de drepte ble publisert. Publiseringsverktøyet er for komplisert, og Kommunikasjonsenheten/P5 ønsker at det vurderes erstattet med en mer fleksibel, enklere og raskere løsning idet det i en krisesituasjon er avgjørende å få ut informasjon raskt og enkelt.

Referanser

- Alison og Crego (2008). *Policing Critical Incidents. Leadership and Critical Incident Management*.
http://www.amazon.co.uk/Policing-Critical-Incidents-Leadership-Management/dp/1843922797#reader_1843922797
- Christensen, Tom, Lægriid, per, Roness, Paul G., Røvik, Kjell Arne (2009). *Organisasjonsteori for offentlig sektor*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Granhag, P.A. og Christianson, S.Å. (2008). *Handbok i Råttspysykologi*. Liber, Stockholm.
- Hansen, Bjørn Helge. *Beslutningstaking i operative settinger*. Universitet i Bergen. Saniteten i Sjøforsvaret. Plansjesamling presentert på førsteinntrykkssamling 14.9. 2011.
- Karlsen, P.J. (2008). *Hva er hukommelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lai, Linda (2004). *Strategisk kompetansestyring*. 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lai, Linda (2006). *Dømmekraft*. 4. utgave. Tano Aschehoug.
- Liverpool (2011). *Center for Critical and Major Incident Psychology*.
<http://www.liv.ac.uk/psychology/ccir/introduction.html>
- Magnussen, S. (2004). *Vitnepsykologi. Troverdighet og pålitelighet i dagligliv og rettssal*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Nordhaug, Odd (2004). *Strategisk kompetanseledelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 2000:24. *Et sårbart samfunn*.
- NOU 2009:12. *Et ansvarlig politi*.
- Oslo politidistrikt (2010). *Veileder i evalueringsmetodikk*.
- Oslo politidistrikt (2011). *Prinsipper for organisering og ledelse ved Oslo politidistrikt*.
- Oslo politidistrikt (2011). *Trendrapport 2012* (Strategisk stab).
- Politidirektorartet, Sønderland, Olav (2009). *Evaluering av øvelser – sammendrag og erfaringspunkter*.
- Politidirektorartet (2008). *Politiet mot 2020. Bemannings- og kompetansebehov i politiet*.
- Politidirektorartet (2011). *Politiets beredskapssystem (PBS) I*
- Politidirektorartet (2008). *Politiets beredskapssystem del II (PBS II) – Håndbok for innsatspersonell*.
Unntatt offentlighet, jf. off.l. § 5a, jf. politiloven § 24, 2. ledd.
- Prop. 1S (2010-2011). Det Kgl. Justis- og politidepartement. *Proposisjon for Stortinget for budsjettåret 2011*.
- Rachlew, Asbjørn (2009): *Justisfeil ved politiets etterforskning*.
<http://www.duo.uio.no/sok/work.html?WORKID=98535>
- Sommer, M. *Learning decision making: Some ideas on how novices better can learn from skilled response personell*. University of Stavanger, Norway. *Advances in Safety, Reliability and Risk Management – Bérenguer, Grall & Guedes Soares (eds)*. © 2012 Taylor & Francis Group, London, ISBN 978-0-415-68379-1.
- St.meld. nr. 17 (2001–2002.) *Samfunnssikkerhet - veien til et mindre sårbart samfunn*.
- St.meld. nr. 22 (2007–2008) *Samfunnssikkerhet - Samvirke og samordning*.

ERROR: syntaxerror
OFFENDING COMMAND: --nostringval--

STACK:

/Title
()
/Subject
(D:20120227151620)
/ModDate
()
/Keywords
(PDFCreator Version 0.8.0)
/Creator
(D:20120227151620)
/CreationDate
(jck001)
/Author
-mark-